

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

Fakultet for landskap og samfunn, Institutt for landskapsarkitektur

2022

ISBN: 978-82-575-
1886-8

Kartlegging av indikatorer for gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer som grunnlag for videre arbeid og systematisering

Mars 2022

Claudia Fongar

Kine Halvorsen Thorén

Fongar, C., Halvorsen Thorén K.H,

Kartlegging av indikatorer for gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer

Ås Mars 2022

ISBN: 978-82-575-1886-8

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET [Åpen]

PUBLISERINGSTYPE Digitalt dokument (pdf)

OPPDRAKSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E) Helsedirektoratet

OPPDRAKSGIVERES REFERANSE Helsedirektoratet:

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER Heidi Fadum, Helsedirektoratet

NØKKEWORD:

Fysisk aktivitet

Gange

Nærmiljø

Indikatorer

Nasjonalt handlingsplan fysisk aktivitet

KEY WORDS:

Physical activity

Walking

Neighbourhood

Indicators

National physical activity action plan

KONTAKTOPPLYSINGER ILA Postboks 5003 NMBU 1432 Ås

<https://www.nmbu.no/fakultet/landsam/institutt/la>

Innholdsfortegnelse

Forord.....	5
Sammendrag og forslag til videre arbeid	6
1 Introduksjon	11
1.1 Bakgrunn og formålet med oppdraget.....	11
1.2 Hva mener vi med gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer?	13
1.3 Hva kan bidra til å påvirke fysisk aktivitet og gange?.....	15
1.4 Gå- og aktivitetsvennlige nærmiljønettverk.....	16
1.5 Planprosessens betydning for å fremme fysisk aktivitet.....	18
1.6 Hva mener vi med indikatorer og hva skal de brukes til ?	18
2 Gjennomføringen av prosjektet	19
3 Faktorer som kan fremme gange og egenorganisert fysisk aktivitet i nærmiljøet og hvilke indikatorer ivaretar kvalitetene?.....	22
3.1 Det overordnede gå- og aktivitetsvennlige nærmiljønettverket.	22
3.2 Tilgang og nærhet til viktige målpunkter for fysisk aktivitet i nærmiljøet	26
3.2.1 Sammenheng og sammenkobling av nettverket.....	26
3.2.2 Tilgang og nærhet til nødvendige aktiviteter	27
3.2.3 Tilgang og nærhet til grønne områder og byrom/andre uterom for egenorganisert fysisk aktivitet.....	29
3.3 Anlagte områder for å gå, dvs. gang-sykkelveger mm.	35
3.4 Innholdskvaliteter Naturområder og grønnstruktur.	40
3.4.1 Om oppbyggingen av kapitlet	40
3.4.2 Naturområder og grønnstruktur	41
3.4.3 Egenskaper ved naturområder og grønnstruktur som kan fremme bruk, fysisk aktivitet og gange 43	
3.5 Innholdskvaliteter. Målpunkter for egenorganisert fysisk aktivitet.....	50
3.5.1 Introduksjon	50
3.5.2 Uterom, byrom og felles møteplasser og områder for egenorganisert fysisk aktivitet 50	
3.5.3 Skoler og barnehager	52
3.6 Tiltak som motiverer til fysisk aktivitet og gange.....	56
3.7 Fysisk aktivitet og gange i regionale og kommunale planprosesser	59
3.7.1 Introduksjon	59
3.7.2 Erfaringer fra nærturrapporten.....	60

3.7.3	Erfaringer fra grønnstrukturplanlegging	62
3.7.4	Erfaringer med å planlegge for uteområder i skoler og barnehager	63
4	Spørreundersøkelser og rapporteringssystemer som er relevante i indikatorarbeidet	68
	Elevundersøkelsen	76
5	Statistikk	78
5.1	Det overordnede nettverket	79
5.2	Sammenheng og sammenkobling av nettverket.....	79
5.3	Tilgang og nærhet til nødvendige målpunkter i nærmiljøet	80
5.4	Tilgang og nærhet til grønne områder og byrom/andre uterom for egenorganisert fysisk aktivitet	80
5.5	Anlagte områder for å gå (Gang-sykkelveger etc.).....	81
5.6	Innholdskvaliteter. Naturområder og grønnstruktur	82
5.7	Innholdskvaliteter. Byrom og andre uterom for fysisk aktivitet	83
5.8	Fysisk aktivitet og gange i regionale og kommunale planer	83
6	Om indikatorer, spørreundersøkelser/andre typer undersøkelser og statistikk. Oppsummering	85
6.1	Indikatorer for gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer	85
6.2	Spørreundersøkelser og rapporteringssystemer	93
6.3	Statistikk om fysisk aktivitet og gange?.....	95
7	Hovedfunn og veien videre	96
7.1	Hovedfunn	96
7.2	Veien videre.....	99
	Figurer	100
	Tabeller.....	101
	Litteratur	104
	Vedlegg 1 Healthy streets indicator	118
	Vedlegg 2. AREALPROFILER. Oversikt over innhold	119

Forord

Helsedirektoratet har gitt Institutt for landskapsarkitektur LANDSAM, NMBU i oppdrag å kartlegge indikatorer av relevans for gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer, herunder få vurdert behovet for eventuelt nye og utvikle disse. Dette er en oppfølging av *Handlingsplan for fysisk aktivitet 2020-2029* der gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer er tillagt stor betydning for å øke fysisk aktivitet i befolkningen. Foreliggende rapport er et resultat av dette kartleggingsarbeidet.

Formålet med arbeidet har vært å kartlegge hva som finnes av indikatorer benyttet av offentlige organer i Norge og Norden som direkte eller indirekte kan følge opp målene i handlingsplanen for fysisk aktivitet om gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer. Kartleggingen omfatter også en kortfattet fremstilling av viktige kvaliteter i nærmiljøet som bidrar til å fremme gå og aktivitetsvennlige nærmiljøer. Dette er ment som et underlag for å identifisere og eventuelt begrunne indikatorene. Rapporten gir også en oversikt over i hvilken grad eksisterende spørreundersøkelser, arealstatistikk m.m. bidrar til å svare på indikatorene som er i bruk i dag.

Arbeidet startet i oktober 2020 og ble ferdigstilt i desember 2021. Oppdragets omfang har vært på til sammen i underkant av 400 000 kr inkludert innkjøp av tjenester fra SSB. Professor emerita Kine Halvorsen Thorén har hatt hovedansvaret for prosjektet og rapportskrivningen, sammen med postdoktor Claudia Fongar som også har stått for innhenting og systematiseringen av kunnskapsgrunnlaget. Begge er tilknyttet Institutt for landskapsarkitektur. En intern ressursgruppe med deltagere fra henholdsvis Institutt for landskapsarkitektur og Institutt for folkehelsevitenskap har også bidratt i arbeidet. Ressursgruppa har bestått av dosent Ellen Husaas, førsteamanuensis Katinka Horgen Evensen og postdoktor Emma Charlott Andersson Nordbø. Vi har også fått uvurderlig bistand Statistisk sentralbyrå, Liv Øvstedal (Statens vegvesen) og Elisabeth Sæthre (Miljødirektoratet, Trondheim).

Det er arrangert tre innspillmøter med representanter fra statlige, regionale og kommunale myndigheter, friluftslivs- og aktivitetsorganisasjoner og noen utvalgte forskningsmiljøer. Vi retter en stor takk til alle som deltok og for den uvurderlige informasjonen som vi fikk tilgang til.

ÅS – NMBU, Mars 2022

Kine Halvorsen Thorén

Prosjektleder

Sammendrag og forslag til videre arbeid

Bakrunn og formål

Utgangspunktet for «Handlingsplan for fysisk aktivitet 2020–2029» (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020) er at folk flest er for lite fysisk aktive. Kun tre av ti voksne og eldre er aktive nok, og bare halvparten av 15-åringene. Ungdom og eldre bruker også en stor del av våken tid i ro. Samtidig viser ny forskning på fysisk aktivitet og helse gjennom livet at fysisk aktive vil ha langt bedre fysisk og psykisk helse enn fysisk inaktive. Bare noen få minutters daglig fysisk aktivitet, tilsvarende rask gange, har stor helsegevinst. For å bidra til dette løfter handlingsplanen (Ibid) fram betydningen av nærmiljøet og de daglige omgivelsene. Det må være enkelt å kunne være fysisk aktiv i hverdagen f.eks. i det å gå – i fritiden, gjennom daglige gjøremål og ved transport til og fra arbeid, skole og fritidsaktiviteter. Det er også nødvendig å ivareta bolignære arealer og muligheter til lek og fysisk utfoldelse.

Handlingsplanen for fysisk aktivitet 2020 – 2029 (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020) inneholder følgende to hovedmål:

- 1) Et mer aktivitetsvennlig samfunn der alle uavhengig av alder, kjønn, funksjonsnivå og sosial bakgrunn gis mulighet til bevegelse og fysisk aktivitet.
- 2) Andelen i befolkningen som oppfyller helsemessige anbefalinger om fysisk aktivitet er økt med 10 prosentpoeng innen 2025 og 15 prosentpoeng innen 2030.

Målene skal nås gjennom fem innsatsområder der gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer er et av dem. For å kunne vurdere om målene nås, har Helsedirektoratet fått i oppdrag å kartlegge indikatorer som kan benyttes i denne sammenhengen. Formålet med indikatorene er m.a.o. at de skal brukes for å gi et tydelig signal om tilstanden i nærmiljøet i dag bidrar til fysisk aktivitet og gange, og om tilstanden endres i positiv retning. Det praktiske kartleggingsarbeidet er gjennomført av Institutt for landskapsarkitektur ved Universitet for Miljø og Biovitenskap.

Formålet med kartleggingen har vært å fremskaffe en oversikt over hva som finnes av indikatorer benyttet av offentlige organer i Norge og Norden som direkte eller indirekte kan følge opp målene i handlingsplanen for fysisk aktivitet om gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer.

Noen viktige definisjoner

Med nærmiljø legger vi til grunn Helse- og omsorgsdepartementets definisjon (Helse – og omsorgsdepartementet, 2015s.116) «Nærmiljøet er det fysiske miljøet som omgir oss der vi bor.» Nærmiljøet omfatter ifølge departementets definisjon «hele spennet fra tette utbygde områder til spredtbygde strøk.» (Ibid s. 116). Sentrale elementer i det fysiske miljøet er «boligområder, parker, plasser, vegger, gater, lekeplasser, natur- og friområder og kulturlandskap, og inkluderer institusjoner som barnehager og skoler» (Helsedirektoratet, 2014 s.57).

I veilederen «Byrom – en idéhåndbok» fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2016) brukes begreper som 10-minuttersbyen eller nærhetsbyen. Veilederen lanserer også begrepet «byromsnettverk» som vi har latt oss inspirere av i vårt arbeid og benyttet som underlag for å strukturere opplegget for kartleggingen. Vi har snevret dette inn til 1) Hele det gå- og aktivitetsvennlige nærmiljønettverket, 2) Infrastrukturen for å gå og 3) Målpunktene for

egenorganisert fysisk aktivitet. Se figur 3. Hvilke kvaliteter i nærmiljøet som fremmer fysisk aktivitet og eventuelle indikatorer som kan knyttes til kvalitetene, er beskrevet for hvert av disse tre hovedelementene.

Gjennomføringen av prosjektet

Arbeidet har bestått i å

1. Utarbeide en kortfattet fremstilling basert på eksisterende litteratur om viktige kvaliteter i nærmiljøet som bidrar til å fremme fysisk aktivitet og som kan danne grunnlaget for å identifisere indikatorer
2. Kartlegge hva som finnes av indikatorer benyttet av offentlige organer i Norge og Norden og som direkte eller indirekte kan følge opp målene i handlingsplanen for fysisk aktivitet om gå- og aktivitetsvennlige nærmiljø
3. Undersøke i hvilken grad eksisterende spørreundersøkelser, arealstatistikk m.m. bidrar til å belyse tema av betydning for fysisk aktivitet og gange.

Det var i utgangspunktet også et ønske fra Helsedirektoratet om å formulere nye indikatorer og utvikle målemetoder for disse. Dette er ble tatt ut av prosjektet og formuleres ev. som et eget prosjekt).

Vi har innenfor rammene av dette prosjektet ikke kunnet gjennomføre en selvstendig systematisk litteraturgjennomgang som grunnlag for for pkt. 1. over. Den forskningen som presenteres bygger på litteraturoppsummeringer som vi har hatt enkel tilgang til. Oppsummeringen gir derfor ikke et fullstendig bilde av hva som finnes av fagfelleverdert kunnskap på dette svært omfattende feltet om fysisk aktivitet og gange i nærmiljøet.

I løpet av arbeidet med rapporten har vi avdekket at det er liten samordning når gjelder presentasjon av de indikatorer som benyttes på statlig nivå inkludert tilhørende kunnskapsgrunnlag i form av spørreundersøkelser og statistikk. Det har derfor vært krevende å innhente tilfredsstillende informasjon, og vi har måttet bruke hjemmesider, årsrapporter m.m. Vi har også fått uvurderlig hjelp både fra Statistisk sentralbyrå, Statens vegvesen og Miljødirektoratet.

En annen viktig kilde har vært innspillsmøtene med sentrale aktører både fra myndigheter på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå, frivillige organisasjoner og forskningsmiljøer. Til sammen ble det arrangert tre innspillsmøter før jul 2020.

Hovedfunn

Liten grad av samordning på tvers nasjonalt

Kartleggingen har avdekket at det finnes en rekke indikatorer som kan følge opp handlingsplanens mål om fysisk aktivitet og gange i nærmiljøet, men også at en god del mangler.

De viktigste aktørene som har relevante indikatorer på nasjonalt nivå for sine fagfelt er Miljødirektoratet, Vegdirektoratet/ Statens vegvesen og Statens kartverk/ kommunal- og moderniseringsdepartementet. Den største leverandøren av indikatorer for øvrig er Statistisk sentralbyrå.

Trass i at antallet aktører ikke er uoverkommelig stort, har det vært krevende å få oversikt over hvilke indikatorer som blir benyttet. Årsaken til dette er at informasjonen delvis er presentert på egne hjemmesider (f.eks. Miljødirektoratet, Statens kartverk) eller i årsrapporter o.l. (Statens

vegvesen) eventuelt også hos Statistisk sentralbyrå. Det har også vært uklart å ta stilling til hva som er indikatorer og hva som er statistikk og eventuelt hvilke overordnede mål indikatorene skal følge opp.

En hovedoppsummering er derfor at dette er et felt der det er behov for at aktørene på nasjonalt nivå trenger å samordne seg.

- Det finnes mye informasjon, men det er dårlig samordning mellom kunnskapsgrunnlaget, dvs. statistikk og spørreundersøkelser, som er bakgrunnen for å lage indikatorene.
- Det er ikke tydelig sammenheng mellom nasjonale mål om fysisk aktivitet, gange og indikatorer
- Felles informasjon utad både om kunnskapsgrunnlag og indikatorer for temaet fysisk aktivitet og gange mangler.

Dette kan bidra til at de som har ansvaret for å iverksette folkehelsepolitikken på kommunalt og regionalt nivå ikke får enkel tilgang til relevant informasjon og kunnskapsgrunnlag om hvilke tiltak som kan bidra til økt fysisk aktivitet og gange i nærmiljøet. Dermed kan det bli vanskeligere å nå målene i Handlingsplanen for fysisk aktivitet.

Om indikatorene

Generelt har vi registrert at de indikatorene vi har kommet over først og fremst er av kvantitativ art som f.eks. avstander, andeler osv., mens få kartlegger innhold og kvalitative egenskaper. De kvantitative indikatorene gjelder f.eks. tilgang og nærhet til de grønne områder. Her finnes en del nasjonale indikatorer for avstander til ulike områdetyper, men der det mangler indikatorer som kan si noe om egenskaper knyttet til utforming og innhold.

For noen tema har vi ikke identifisert noen nasjonale indikatorer/ indekser i det hele tatt. Det gjelder f.eks. indikatorer om

- tilgang/ nærhet og eventuelt innhold knyttet til viktige målpunkter som f.eks. byrom/ uterom og skoler/ barnehager.
- tilgang og nærhet til nødvendige målpunkter som f.eks. dagligvarebutikker/ nærservice
- tiltak som kan motivere til fysisk aktivitet og gange.
- Kommunale og regionale planprosesser som kan bidra til fysisk aktivitet og gange.

Noen tema er komplekse, og det kan være behov for å kombinere flere enkeltindikatorer i ulike former for indekser for å belyse kompleksiteten. Eksempler på dette er:

- En indeks som kan si noe om hvor gå- og aktivitetsvennlig hele nærmiljøet er. For dette temaet blir indekser benyttet i internasjonal forskning om gange og fysisk aktivitet som kan være nyttige for å utvikle en norsk indeks. Her inngår både data om arealbruk, tetthet, kvartalsstørrelser, tetthet mellom målpunkter o.l.
- En indeks knyttet til hele systemet for å kunne gå. Her kan en også tenke seg at det utvikles en indeks som både ser på sammenhengen i gangsystemet og kvaliteten på det.

For mer detaljert oppsummering vises det til kapittel 6.2.

Om spørreundersøkelsene

Det viktigste kunnskapsgrunnlaget basert på spørreundersøkelser er innhentet av:

- Statens vegvesen ved analyseselskapet Opinion som gjennomfører reisevaneundersøkelser
- Statistisk sentralbyrå som gjennomfører levekårsundersøkelser
- Norsk monitor. Bl.a. om tidsbruk til ulike aktiviteter o.l.

- Folkehelseinstituttet. Kommnehelsa, statistikkbank og fylkesvise folkehelseundersøkelser med en rekke spørsmål om innbyggernes oppfatning av nærmiljøet.
- OsloMet/NOVA Ungdata. Omfatter spørsmål om hvordan det er å være ung i dag. Hvordan har ungdom det, hva driver de med i fritiden osv.
- I tillegg finnes det eksempler på lokale bylivsundersøkelser både i Oslo og Trondheim og spørreundersøkelser brukt i forskning (HUNT) (Heimburg et al., 2019).

Omfanget av daglig gange og bruk av naturområder er ganske godt belyst i spørreundersøkelsene, men de avdekker i mindre grad f.eks. barrierer for å gå, trygghet eller innholds- og opplevelseskvaliteter som kan bidra til aktivitet. Folkehelseinstituttets undersøkelser kan bidra med noe informasjon om ulike sider ved nærmiljøet og innbyggernes oppfatning av det i et folkehelseperspektiv. For dette temaet finnes det noen lokale eksempler fra bylivsundersøkelser o.l. Motivasjon for å fysisk aktivitet og gange inngår til en viss grad f.eks. i undersøkelsene til Norsk Monitor, men søkelyset er i stor grad rettet mot naturområder o.l. Vi har ikke kommet over nasjonale spørreundersøkelser der byrom, skoler og barnehager inngår som tema. Planprosessene ser heller ikke ut til å inngå i spørreundersøkelser.

Generelt ser det ut til av flere av undersøkelsene kartlegger hva folk gjør, men langt færre som belyser hvordan de vil ha det. I rapporten presenteres forslag finnes og eksempler fra noen byer der en kan hente inspirasjon.

Om statistikkgrunnlaget

De viktigste leverandørene av statistikk er:

- Statistisk sentralbyrå
- Nasjonal vegdatabank. Statens vegvesen
- Kartverket/ Kommunal- og moderniseringsdepartementet
- Miljødirektoratet. Miljøstatus. Diverse leverandører
- Folkehelseinstituttet, Kommnehelsa statistikkbank
- Kulturdepartementet, Anleggsregisteret

Vi har identifisert statistikk som kan benyttes for å utvikle indikatorer for en del av de temaene som kunnskapsoversikten la vekt på og som kan ha betydning for gange og fysisk aktivitet. Det gjelder bl.a. for 1) Det overordnede nettverket, 2) sammenheng og sammenkobling av nettverket, 3) tilgang og nærhet til viktige målpunkter, 4) anlagte områder for å gå, 5) Innholdskvaliteter og 6) fysisk aktivitet og gange i regional og kommunal planlegging. Dette innebærer ikke at denne statistikken er tilstrekkelig, men utgjør et utgangspunkt for videre arbeid.

For noen av hovedtemaene har vi ikke kommet over relevant statistikk. Det gjelder for 1) innholdskvaliteter tilknyttet målpunkter som bl.a. byrom/ uterom og skoler/ barnehager og 2) tiltak som kan virke motiverende for gange og fysisk aktivitet. Slik det kommer fram, er mye av det som her er karakterisert som statistikk også indikatorer.

Veien videre

Rapporten har avdekket at det i liten grad er nasjonal samordning mellom de ulike statlige sektorene når det gjelder indikatorer inkludert tilhørende kunnskapsgrunnlag som kan brukes for å måle om vi utvikler nærmiljøene i en mer gå- og aktivitetsvennlig retning. Dette kan bidra til at det blir vanskelig å vurdere i hvilken grad vi når målene i Handlingsplanen for fysisk aktivitet, og på hvilke områder det

er nødvendig å endre kursen. Dette vil kunne ramme aktivitetspolitikken både nasjonalt, regionalt og lokalt.

Det er m.a.o. behov for tverrsektoriell samhandling innen planlegging, kunnskapsgrunnlag, fagområder, tiltak og finansiering der staten er inne. Statlige løsninger bør derfor samordnes slik at nasjonale, regionale og kommunale behov innen aktivitetspolitikken dekkes.

For å sikre sammenhengende nasjonal, regional og lokal aktivitetspolitikk, økt deling av data og økt bruk av felles IT-løsninger, må samhandling styrkes og samordnes på tvers av sektorer og mellom statlig, regional og kommunal sektor, styrkes. Det vil være naturlig at denne typen tjenester og tiltak som blant annet angår regional og kommunal planlegging samles og finnes på en felles plattform. Det er nødvendig med en helhetlig politikk og tiltak som understøtter og driver frem lokal aktivitetspolitikk på tvers av offentlig sektor, der hovedmålet er en fysisk aktiv befolkning.

Basert på det som er avdekket i denne rapporten anbefales følgende:

- De mest sentrale aktørene på nasjonalt nivå må samordne arbeidet med utvikling av indikatorene. Disse omfatter Miljødirektoratet, Vegdirektoratet/ Statens vegvesen, Statens kartverk/ Kommunal- og distriktsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet/ Helsedirektoratet/ Folkehelseinstituttet og Kultur- og likestillingsdepartementet.
- Det er behov for å utvikle et felles mål og delmål med tilhørende indikatorer for å kunne konkretisere hvilke indikatorer som er de viktigste.
- I tilknytning til de valgte indikatorene er det behov for å identifisere hva slags kunnskapsgrunnlag som skal ligge til grunn, dvs. hvilke spørreundersøkelser og hvilket statistikkgrunnlag.
- Sentrale leverandører av kunnskapsgrunnlag (spørreundersøkelser og statistikk) bør trekkes med i arbeidet tidlig.
- Det er behov for å samle informasjonen om indikatorene slik at den er lett tilgjengelig både for kommuner, fylker, politikere og andre interesserte.

1 Introduksjon

1.1 Bakgrunn og formålet med oppdraget

Helsedirektoratet har i tillegg til Tildelingsbrev nr. 47- Handlingsplan for fysisk aktivitet 2020 – 2029 (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020) fått i oppdrag å kartlegge indikatorer av relevans for gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer. Handlingsplanen er en oppfølging av Folkehelsemeldinga: «Gode liv i eit trygt samfunn» (Helse – og omsorgsdepartementet, 2019) jf. Meld. St.19 (2018–2019) og har to hovedmål. Begge disse målene er forankret i FNs bærekraftsmål nr. 3 God helse og livskvalitet. Det ene målet i handlingsplanen er å skape et mer aktivitetsvennlig samfunn der alle uavhengig av alder, kjønn, funksjonsnivå og sosial bakgrunn gis mulighet til bevegelse og fysisk aktivitet. Det andre er å øke andelen i befolkningen som oppfyller helsemessige anbefalinger om fysisk aktivitet med 10 prosentpoeng innen 2025 og 15 prosentpoeng innen 2030. For å nå disse målene oppgir handlingsplanen tiltak rettet mot følgende fem innsatsområder:

1. Gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer
2. Fritidsarenaer; friluftsliv, idrett mv.
3. Hverdagsarenaer; barnehage, skole og arbeidsliv
4. Helse- og omsorgstjenester
5. Kunnskapsutvikling og innovasjon

Planen skal følges opp både gjennom indikatorer for fysisk aktivitet og ved hjelp av sentrale sektorvise indikatorer. I denne rapporten konsentrerer vi oss først og fremst om indikatorer fra ulike sektorer/ fagområder med ansvaret for fysisk planlegging og tilrettelegging av nærmiljøer som fremmer fysisk aktivitet tilknyttet det første innsatsområdet. For dette temaet er FNs bærekraftsmål nr. 11 Bærekraftige byer og lokalsamfunn av særlig betydning, noe vi kommer tilbake til senere.

Den primære målgruppa for planen er statlige sektorer med ansvar og virkemidler for å utvikle et aktivitetsvennlig samfunn. Sentrale aktører i arbeidet med å nå målene er kommuner og fylkeskommuner, samt sivilsamfunnet, frivillig og privat sektor (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020).

Formålet med oppdraget er å:

4. Utarbeide en kortfattet fremstilling basert på eksisterende litteratur om viktige kvaliteter i nærmiljøet som bidrar til å fremme fysisk aktivitet og som kan danne grunnlaget for å identifisere indikatorer
5. Kartlegge hva som finnes av indikatorer benyttet av offentlige organer i Norge og Norden og som direkte eller indirekte kan følge opp målene i handlingsplanen for fysisk aktivitet om gå- og aktivitetsvennlige nærmiljø
6. Undersøke i hvilken grad eksisterende spørreundersøkelser, arealstatistikk m.m. bidrar til å belyse tema av betydning for fysisk aktivitet og gange.
7. Formulere nye indikatorer og utvikle målemetoder for disse (tas ut av prosjektet og formuleres ev. som et eget prosjekt)

Slik det fremgår av pkt. 1 over skal det utarbeides en kortfattet fremstilling av eksisterende litteratur om viktige kvaliteter i nærmiljøet som bidrar til fysisk aktivitet. Dette innebærer å kartlegge både ferdsløser for gåing og målpunkter for fysisk aktivitet. Nærmere definisjoner av hva som inngår kommer vi tilbake til i kapittel 1.4. Helsedirektoratet ønsker også at motivasjon og inspirasjon som kan bidra til at infrastruktur og områder brukes samt prosessuell kunnskap og kunnskap om sentrale aktører og samarbeidsstrukturer skal belyses. Motivasjon er et omfattende felt. Vi har derfor snevret

inn temaet til fysisk tilrettelegging som kan påvirke motivasjon. Kartlegging av sentrale aktører og samarbeidsstrukturer er også en omfattende oppgave som ligger utenfor rammen for prosjektet. Generelt understreker vi at det har vært svært krevende å få oversikt over det feltet som rapporten tar sikte på å belyse. Folkehelse i fysisk planlegging generelt, og arbeid knyttet til fysisk aktivitet i nærmiljøet spesielt, inngår i ansvarsområdet til en rekke departementer og direktorater, og det kan se ut som at arbeidet i liten grad er samordnet når det gjelder dette temaet.

Av pkt 2 over fremgår det at arbeidet skal omfatte kartlegging av indikatorer som både direkte og indirekte kan følge opp målene i handlingsplanen. Direkte indikatorer er knyttet til konkret tilrettelegging for fysisk aktivitet og gåing. Et eksempel på dette er en indikator om tilrettelegging av gangveier som kan påvirke målet om et aktivitetsvennlig samfunn direkte. Indikatorer knyttet til politiske prosesser og kommunal planlegging vil kunne påvirke indirekte.

I utgangspunktet ønsket Helsedirektoratet at det skulle undersøkes i hvilken grad eksisterende spørreundersøkelser, arealstatistikk m.m. bidrar til å svare på indikatorene som er i bruk i dag. Dette spørsmålet har vi omformulert fordi det ville bli for omfattende innenfor vår tidsramme (se pkt 3 over). Vi har konsentrert oss om å kartlegge spørreundersøkelser og statistikk som kan belyse de temaene som kunnskapsoversikten viste kunne påvirke fysisk aktivitet og gange. Siden arealstatistikk ikke sier så mye om planprosesser som også inngår i oppdraget, har vi valgt å undersøke relevant statistikk generelt dvs arealstatistikk og en del statistikkprodukter f.eks. fra KOSTRA. KOSTRA er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal og fylkeskommunal virksomhet dvs. der både planlegging og økonomiske prioriteringer for ulike formål inngår.

I tilknytning til oversikten over spørreundersøkelser har vi inkludert resultater fra to andre mindre oppdrag om bruk av lokasjonsdata og smartteknologi som NINA har hatt ansvaret for og som var initiert av Helsedirektoratet.

Rapporten er inndelt i seks kapitler. I dette første kapitlet har vi innledningsvis beskrevet bakgrunnen for arbeidet og formålet med det. Videre i kapittel 1 presenteres sentrale definisjoner på gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer, hvilke elementer i planprosessene som kan måles og hva vi mener med indikatorer inkludert hva de kan brukes til. Kapitlet avsluttes med en konkretisering av de spørsmålene som blir belyst.

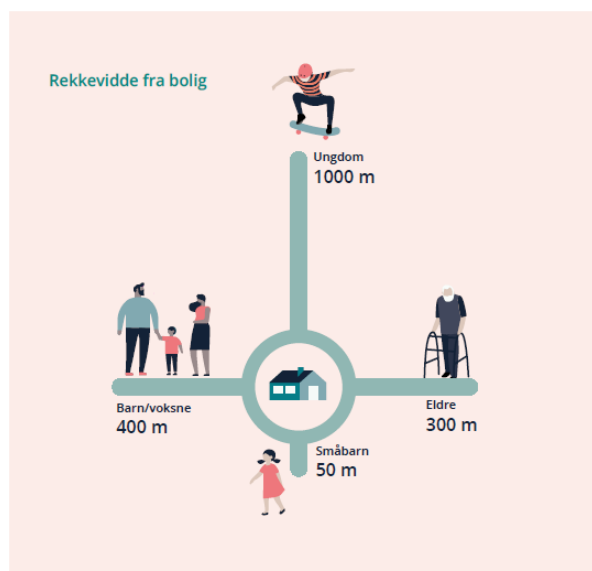
Gjennomføringen av oppdraget er beskrevet i kapittel to. Kapittel tre utgjør hovedtyngden av arbeidet. Der har vi oppsummert hva forskningen sier om faktorer som fremmer fysisk aktivitet i nærmiljøet og sammenstilt dette med det vi har kartlagt av indikatorer både norske og fra noen andre nordiske land. Oppsummering av forskningen bygger ikke på systematiske gjennomganger, men på det vi har hatt muligheter til å fremskaffe innenfor den tidsrammen vi har hatt. Mer om dette i kapittel 2. Kapittel fire gir en oversikt over i hvilken grad eksisterende spørreundersøkelser, bidrar til å svare på indikatorene som er i bruk i dag, og i kapittel fem foreligger en oversikt over relevant arealstatistikk. Kapittel seks inneholder en oppsummering der formålet har vært å avdekke om det er viktige kvaliteter av betydning for å fremme fysisk aktivitet i nærmiljøet som ikke ivaretas av indikatorer. Rapporten avsluttes i kapittel syv med en kortfattet oppsummering av hva en bør legge vekt på i det videre arbeidet med å formulere nye indikatorer og utvikle målemetoder for disse (se pkt. 4. over).

1.2 Hva mener vi med gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer?

Det har gjennom en rekke år vært en økende bekymring i Norge for at folk flest er for lite fysisk aktive. Ifølge «Handlingsplanen for fysisk aktivitet» (Helse- og omsorgsdepartementet, 2020) er kun tre av ti voksne og eldre aktive nok, og bare halvparten av 15-åringene. En stor del av våken tid blant unge og eldre brukes dessuten på stillesitting (ibid). Det skal lite til for å endre dette, og over halvparten av voksne og eldre vil oppfylle helsemessige anbefalinger, dersom de daglig er ti minutter mer aktive. Handlingsplanen vektlegger derfor betydningen av å øke hverdagsaktiviteten, og det potensialet som ligger i å tilrettelegge for at langt flere enn i dag kan gå for å nå daglige gjøremål og i fritiden. Hverdagsaktivitet innebærer også at befolkningen har muligheter for å drive med egenorganisert fysisk aktivitet. I foreliggende rapport er m.a.o. søkelyset rettet mot muligheter for å være fysisk aktiv daglig gjennom gange og egenorganisert fysisk aktivitet. Områder for organisert fysisk aktivitet, f.eks. idrettsanlegg inngår ikke som tema i dette oppdraget.

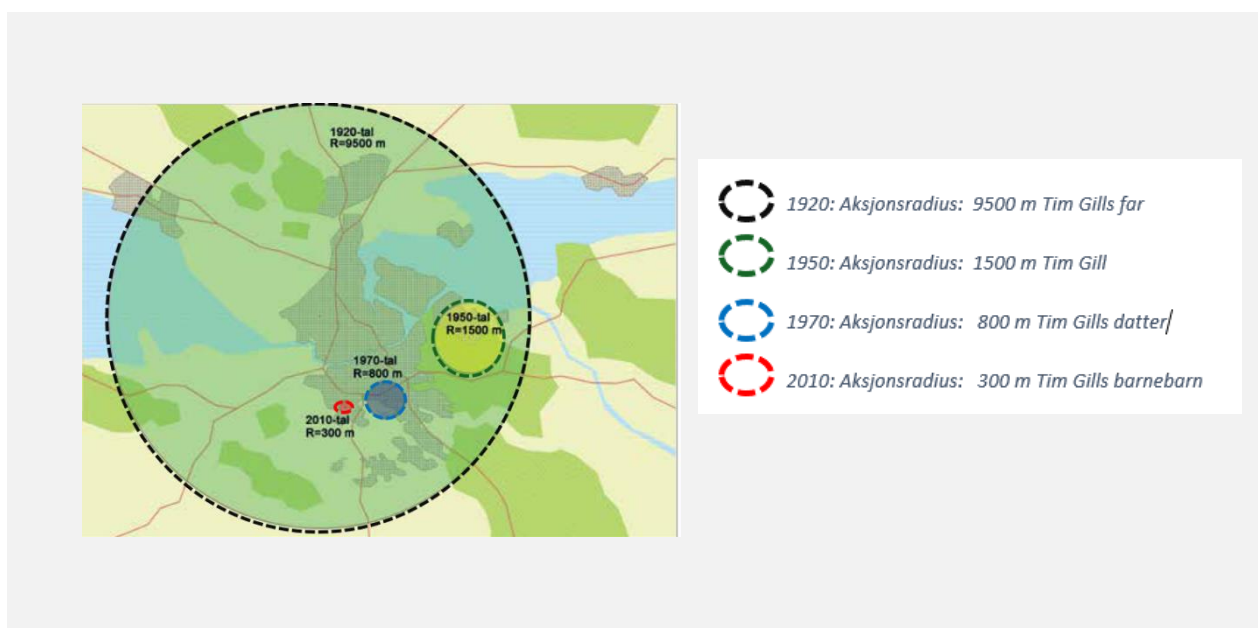
For å ivareta aktivitetsmuligheter i hverdagen er nærmiljøet av særlig betydning, og handlingsplanen løfter derfor fram betydningen av å ivareta bolignære områder for lek og fysisk utfoldelse. Slike områder kommer ofte i skvis når vi også skal hensynta andre overordnede mål i arealpolitikken, bl.a. å fortette innenfor eksisterende tettstedsgrenser.

Med nærmiljø legger vi til grunn Helse- og omsorgsdepartementets definisjon (Helse – og omsorgsdepartementet, 2015s.116) «Nærmiljøet er det fysiske miljøet som omgir oss der vi bor.» Nærmiljøet omfatter ifølge departementets definisjon «hele spennet fra tette utbygde områder til spredtbygde strøk.» (Ibid s. 116). Sentrale elementer i det fysiske miljøet er «boligområder, parker, plasser, veger, gater, lekeplasser, natur- og friområder og kulturlandskap, og inkluderer institusjoner som barnehager og skoler» (Helsedirektoratet, 2014 s.57). Direktoratet (Ibid) løfter videre fram at nærmiljøet også består «av et psykososialt rom, blant annet knyttet til opplevelse av trygghet, sosiale møteplasser og ved at estetisk kvalitet kan påvirke folks trivsel og følelse av stolthet og identitetstilknytning. Hva som i praksis fungerer som nærmiljø vil være avhengig av individets aksjonsradius» (Ibid s. 57). Her kan en ganghastighetsstudie utført av Statens planverk (1976) i Sverige være til hjelp. I deres studie ble det undersøkt hvor lang tid ulike brukergrupper går i løpet av 8 – 10 minutter, og studien avdekket at et lite barn bare klarer å gå ca. 50 meter på 10 minutter, en eldre person går 200 – 300 meter, mens en sprek person i god form legger bak seg bortimot en km på samme tid. (Se figur 1). Men aksjonsradius påvirkes også av andre faktorer enn avstand. Dette har i stor grad gått ut over barn og deres muligheter til å bevege seg fritt er blitt redusert i løpet av de siste tiårene (Shaw et al., 2015). For barn i dag har bl.a. voksnes restriksjoner ført til at barnas aksjonsradius er sterkt redusert sammenlignet med tidligere. Foreldrenes negative oppfatning av nabolaget generelt, og trafikkikkerhet spesielt, samt begrensninger på uavhengig mobilitet er eksempler på hva som i særlig grad påvirker barns bevegelsesradius i et område (Carver et al., 2010, Kytä, 2004, Villanueva et al., 2012).

Figur 1 Ganghastighetsstudier utført av Statens planverk (1976) i Sverige viste at det er stor forskjell på hvor langt et lite barn eller en eldre person går på 8 – 10 minutter sammenlignet med en ung sprek person. (Figuren er bearbeidet basert på resultatene av studien til Statens Planverk) i Helse- og omsorgsdepartementet (2020 s. 28).

Boverket og Movium (2015) bruker erfaringene til Tim Gill, en engelsk aktivist som arbeider med barns rettigheter, som eksempel (se figur 2). Erfaringene fra den engelske barneaktivisten viser at aksjonsradius er et relativt begrep og at det ikke bare er alder i seg selv som er en påvirkningsfaktor. Gjennom fysisk planlegging og tilrettelegging er det mulig å legge til rette for å øke denne radiusen, ikke bare for barn, men for alle.

Figur 2 Endringer av barns aksjonsradius i løpet av 100 år basert på erfaringene til Tim Gill, engelsk aktivist for barns rettigheter(Boverket and Movium, 2015 s. 20) Illustrasjon v. Helena Eriksson.

Foreliggende rapport bygger på definisjonene foran. Et gå- og aktivitetsvennlig nærmiljø omfatter det fysiske miljøet både i byer og i tettbygde områder der boligen og dens omgivelser er

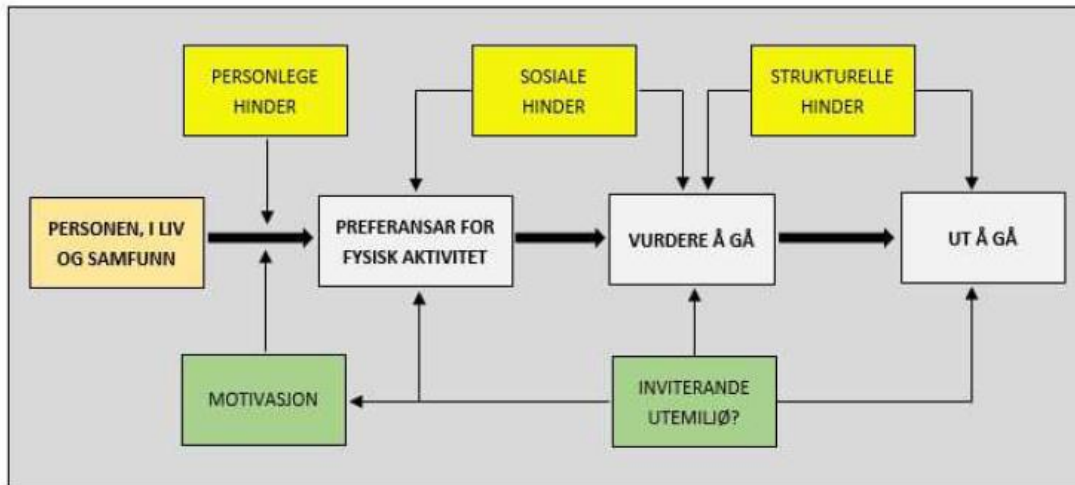
utgangspunktet for hvordan befolkningen uansett alder kan være fysisk aktive i hverdagen. Hva som inngår vil være avhengig av ulike gruppers aksjonsradius og hva innbyggerne selv beskriver som deres nærmiljø. For å øke den daglige fysiske aktiviteten er det viktig at alle innbyggere kan nå hverdagens målpunkter som f.eks. skolen, barnehagen, nærbutikken, nærservice, kollektivtrafikk mm til fots fra egen bolig. Fra egen bolig skal innbyggerne også kunne nå områder som bidrar til å fremme egenorganisert fysisk aktivitet til fots eller på sykkel. Det kan være offentlige byrom tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet, naturområde, parker og badestrender, eller andre områder tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet som f.eks. områder for terrengsykling, skating, skilek osv. Uteområder tilknyttet skoler og barnehager som er tilrettelagt for nærmiljøets bruk, er også viktige i denne sammenhengen.

I oppdraget inngår ikke kartlegging av indikatorer for sykling, el-sparkesykling, idrettsanlegg, markaområder og naturområder uten tilknytning til nærmiljøet, kysten og tilrettelagte strandsoner utenfor tettstedene. Dette er begrunnet med at oppdraget måtte avgrensnes i lys av rammene for prosjektet. Derfor ble gåing og tilrettelegging for uorganisert aktivitet i nærmiljøene prioritert. Nærmiljøet som arena ble valgt fordi dette er et hovedmål i handlingsplan fysisk aktivitet. Det må understrekes at tilrettelegging for sykling og idrettsanlegg for den organiserte idretten samtidig er sentralt i et hvert aktivitetsvennlig samfunn.

I et folkehelseperspektiv er det viktig å utforme nærmiljøene slik at de kan brukes av alle eller så mange som mulig. Tilgjengelighet for alle og universell utforming er begreper som ofte brukes om hverandre om dette temaet. I denne rapporten benytter vi tilgjengelighet for alle og ikke universell utforming. Vi har ikke gått inn i detaljer på dette feltet som f.eks. tilrettelegging for enkeltgrupper (synshemmede, bevegelseshemmede, hørselshemmede osv).

1.3 Hva kan bidra til å påvirke fysisk aktivitet og gange?

Handlingsplanen for fysisk aktivitet legger vekt på betydningen bl.a. av å tilrettelegge de fysiske omgivelsene for å nå målene, og mange av tiltakene er rettet mot dette. Før vi tar for oss forskning som viser hva de fysiske omgivelsene kan bidra med, er det på sin plass å løfte fram andre faktorer som også er av betydning og som bør kartlegges. Er det m.a.o. slik at hvis vi bare fjerner hindringer i det fysiske miljøet og tilrettelegger det, så blir vi mer aktive? Vistad et al. (2014) har vist at så enkelt er det ikke. I artikkelen «Berre ein liten tur...!? Kunnskapsstatus om indre og ytre hindringar for kvardagsturen » har Vistad et al. (2014) utviklet en modell for å vise hvilke faktorer som spiller inn. Se figur 3.

Figur 3 Ut å gå? En modell for å analysere hindre/ stimuli for fysisk aktivitet/ å gå i nærmiljøet (i Vistad et al 2014 s. 6/17 basert på modeller av Crawford et al 1991 og Walker & Virden 2005)

Utgangspunktet er personen selv i sosial og samfunnsmessig kontekst. De gule boksene inneholder ulike kategorier av hindre; personlige, sosiale og strukturelle der sistnevnte inkluderer faktorer i det fysiske miljøet. De grønne boksene inneholder de positive «push- and pullkreftene; der personens egen motivasjon og et inviterende utemiljø inngår. Ifølge Vistad et al. (2014) viser rekreasjonsforskningen at manglende motivasjon eller mangel på turlyst ofte er en viktigere faktor enn hindrene. Likevel peker modellen på at et inviterende utemiljø kan påvirke motivasjonen for å gå, og dermed til syvende og sist det faktum at personen velger å gå. Ved å gjøre noe med strukturelle hindre for å gå i nærmiljøet, kan en også bidra til at personen velger å gå.

Modellen til Vistad et al. (2014) har fellestrekk med den sosio - økologiske modellen til Sallis et al. (2006) som er utviklet for å forstå fysisk aktivitet, men utdyper detaljer som bør vektlegges, og som også vil inngå i litteraturgjennomgangen i kapittel 3. Den sistnevnte modellen løfter fram fem domener (Ibid figur 1. s. 301) 1) «Intrapersonal» - bl.a. demografi, 2) «Perceived environment» - opplevd miljø bl.a. sikkerhet, attraktivitet, tilgjengelighet, komfort etc., 3) Behavior: Active living domains- bl.a. aktiv rekreasjon, aktiv gange, 4) Behavior setting: access og characteristics - bl.a. tilgjengelighet for gange, rekreasjon etc. i nabolaget, 5) Policy environment – bl.a. arealbruk, investeringer til tiltak osv. Fysisk aktivitet er påvirket av alle domenene.

1.4 Gå- og aktivitetsvennlige nærmiljønettverk

I veilederen «Byrom – en idéhåndbok» fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2016) brukes begreper som 10-minuttersbyen eller nærhetsbyen. Veilederen lanserer også begrepet «byromsnettverk» som vi har latt oss inspirere av i vårt arbeid og benyttet som underlag for å strukturere opplegget for kartleggingen. Vi snevrer dette inn til 1) Hele det gå- og aktivitetsvennlige nærmiljønettverket, 2) Infrastrukturen for å gå og 3) Målpunktene for egenorganisert fysisk aktivitet. Se figur 3. Hvilke kvaliteter i nærmiljøet som fremmer fysisk aktivitet og eventuelle indikatorer som kan knyttes til kvalitetene, vil bli beskrevet for hvert av disse tre hovedelementene.

**1. Aktivitets- og gåvennlig nærmiljønettverk,
10-minuttersbyen**

2. Infrastrukturen for å gå

3. Målpunkter for egenorganisert fysisk aktivitet

Figur 4 Gå- og aktivitetsvennlige nærmiljønettverk basert på Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) (2016 s.6)

I forbindelse med pkt. 1 i figur 4 er det aktuelt å kartlegge kunnskap om faktorer av betydning for gange og egenorganisert fysisk aktivitet når en skal vurdere helheten i by- og tettstedsområdet. Søkelyset er rettet mot komplekse forhold knyttet til arealbruk og er belyst i kapittel 3.1..

Kapittel 3.2. oppsummerer forskning tilknyttet infrastrukturen for å gå (pkt. 2 figur 4). Her inngår både gang-sykkelveger, fortau, gater med lite trafikk etc.) og grønne områder som f.eks. sammenhengende grønnstruktur, grønne korridorer mm. Tema som blir løftet fram er om forskningen kan si noe om betydningen av

1. sammenheng og sammenkobling av infrastrukturen for å gå (Kap. 3.2.1)
2. tilgang og nærhet til nødvendige aktiviteter (Kap. 3.2.2)
3. tilgang og nærhet til grønne områder og andre uterom/ byrom for egenorganisert fysisk aktivitet (3.2.3)

Punktene 2 og 3 over handler først og fremst om avstander til ulike målpunkter. Målpunktene for egenorganisert fysisk aktivitet (pkt. 3 figur 4) er inndelt i «andre byrom/uterom» (områder brukt eller tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet f.eks. på torg, plasser, i skoler og barnehager med nærmiljøtilbud m.m.) og «grønne» områder (naturområder i og i umiddelbar nærhet til tettstedet, parker, lokale badeplasser mm).

Innholdskvaliteter som kan bidra til å fremme fysisk aktivitet og gange er beskrevet i kapitlene 3.3. Gang- og sykkelveger, 3.4. Natur- områder og grønnstruktur og 3.5. Andre målpunkter for egenorganisert fysisk aktivitet.

Grønnstrukturen er i mange tilfeller av særlig betydning når målet er å fremme fysisk aktivitet og gange. Grønnstrukturen er som vist over både en del av infrastrukturen for å gå og viktige målpunkter for fysisk aktivitet. Det er vanlig å omtale dette som den blågrønne strukturen fordi de grønne områdene har viktige funksjoner når vi skal håndtere de økte nedbørmengdene som klimaforandringene bringer med seg. Vi har likevel valgt å holde oss til Plan- og bygningslovens betegnelse for slike områder, der er lovens formål Grønnstruktur. I henhold til gjeldende kart- og planforskrift omfatter Grønnstruktur følgende underformål: Blå/grønnstruktur, naturområde, turdrag, friområde, park og overvannstiltak eller ulike kombinasjoner av disse. (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2021 (siste endring))

I den grad det er naturlig vil følgende tema bli belyst:

- Tilgang og nærhet (By- og tettstedsstruktur og muligheter for å nå viktige målpunkter i hverdagen)
- Trygghet, sikkerhet og klimabeskyttelse
- Attraktivitet; komfort, opplevelsesverdier

Inndelingen bygger på Dempsey's (Dempsey, 2008) kategorier tilgjengelighet og attraktivitet og oppsummering fra Nærmiljøprosjektet i regi av Helsedirektoratet (Bergem et al., 2019). Ifølge Bergem et al (2019 s. 8) er følgende fire påvirkningsfaktorer sentrale for helsen: Trygghet, trivsel, tillit og tilgjengelighet. Som nevnt tidligere har vi ikke gått inn i detaljer tilknyttet universell utforming.

1.5 Planprosessens betydning for å fremme fysisk aktivitet

Gode planprosesser er sentralt for mer gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer. Det er derfor et ønske fra Helsedirektoratet å få kartlagt om det finns indikatorer på dette området. I foreliggende rapport har vi konsentrert oss om planprosesser fra overordnede målsettinger til faktisk gjennomføring knyttet til det regionale og kommunale nivået. Dette kan være overordnede planer etter plan- og bygningsloven, men også andre typer sektorplaner som kommunal og regional planlegging for idrett og fysisk aktivitet knyttet til spillemiddelordningen, folkehelseplaner, grønnstrukturplaner, planer for sykling og gange osv.

1.6 Hva mener vi med indikatorer og hva skal de brukes til ?

Ifølge Øvstedal og Meland (2011 s. 23) er en indikator «et forenklet uttrykk for et komplekst fenomen eller en sammenheng.» De legger vekt på at indikatorene både kan bygge på kvantitative og kvalitative data og at dataene i seg selv kan være målbare. Indikatorene kan være deskriptive, eller de kan brukes til sammenligning mot en ideell standard, en vurdering av eksperter, alternativt være basert på lokal kunnskap og erfaringer. Hensikten er å forenkle og kommunisere et klart og tydelig budskap der viktige karakteristika ved fenomenet er intakt (Ibid s.23).

Dersom et helt temaområde skal belyses, f.eks. hele det gå- og aktivitetsvennlige nærmiljønettverket som er beskrevet foran, vil det ofte være behov for å vurdere dette ved hjelp av flere enkeltindikatorer som inngår i et indikatorsystem og kan utgjøre ulike former for indekser (Øvstedal and Meland, 2011 s. 23-24).

Formålet med indikatorene som skal kartlegges og presenteres i foreliggende rapport er slik det fremgår av innledningen, nemlig at det skal støtte opp om det overordnede politiske målet om å øke aktivitet i befolkningen i løpet av de nærmeste 10 årene og å skape et mer aktivitetsvennlig samfunn.

I følge Nenseth (2015) er det utviklet en rekke krav til eller kriterier for velfungerende miljøindikatorer som skal virke i en politisk kontekst. Dette innebærer at de må være:

- 1) «politikkrelevante; bestå av variabler eller faktorer som politikk kan påvirke, og som setter søkelyset på de vesentligste politiske utfordringene
- 2) sammenliknbare for nasjonal og internasjonal bruk, historisk over tid og på tvers av land, byer og regioner
- 3) enkle og forståelige; være begrenset i antall; de må være transparente (slik at man kan etterprøve hvordan de er utviklet og beregnet); og de må kunne kommunisere og formidle sentrale sammenhenger både innenfor en politisk og en allmenn offentlighet
- 4) basert på data som er robuste, målbare og tilgjengelige, som samles inn jevnlig og systematisk, og er mest mulig heldekkende eller representative.» (Nenseth, 2015 s. 3)

Øvstedal og Meland (2011 s. 24) fremhever at indikatorer må velges og utvikles i forhold til målgruppe. Det er forskjell på behovene til tekniske eksperter, beslutningstakere, publikum og media. I denne rapporten er søkelyset først og fremst rettet mot indikatorer som kan bidra til å påvirke fysisk planlegging og tilrettelegging og politiske beslutninger i den sammenheng.

Indikatoren måler ifølge Øvstedal og Meland (2011 s. 23) kvalitet og kvantitet (tilstanden) på et spesifikt tidspunkt. Dette innebærer at indikatorer kan benyttes i kommunal planlegging som kunnskapsunderlag for utarbeiding av planer og tiltak som kan bidra til å utvikle mer gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer. Dersom man gjentar målingene vil indikatorene også indikere endringsretning og tempo noe som er relevant for de indikatorene som skal benyttes for å følge opp handlingsplanen. Indikatorer er m.a.o. først og fremst egnet for bruk i overordnet nasjonal, regional og kommunal politikkutforming, som kommunikasjonsredskap og til bruk i den overordnede planleggingen. Indikatorer er derimot ikke egnet til formgiving av våre omgivelser.

I løpet av arbeidet med rapporten har vi erfart at både bruken av begrepet og innspill til hva som er/kan være en indikator, varierer noe. Det har derfor i enkelte tilfeller vært vanskelig å vurdere om det er snakk om en indikator eller et rent statistikkprodukt. Dette gjelder særlig i de tilfellene der det er tilstander som er målt, f.eks. km gangveg siste år o.l. Dersom kunnskap om endring av tilstanden over år er benyttet, spesielt av nasjonale myndigheter, for å si noe om endringsretning, har vi kalt dette en indikator. Indikatorer som sier noe om måloppnåelse har vært enklere å kategorisere.

2 Gjennomføringen av prosjektet

Basert på beskrivelsen av formålet med oppdraget, skal følgende tre spørsmål belyses:

1. Hvilke kvaliteter i nærmiljøet bidrar til å fremme gange og egenorganisert fysisk aktivitet i nærmiljøet?
2. Hvilke indikatorer benyttes av offentlige organer i Norge og Norden som direkte eller indirekte kan følge opp målene i handlingsplanen for fysisk aktivitet om gå- og aktivitetsvennlige nærmiljø?
3. I hvilken grad bidrar eksisterende spørreundersøkelser, arealstatistikk m.m. til å svare på indikatorene som er i bruk i dag?

Det første spørsmålet om hvilke kvaliteter i nærmiljøet som bidrar til å fremme gange og egenorganisert fysisk aktivitet i nærmiljøet bygger på noen utvalgte eksisterende systematiske kunnskapsoppsummeringer på feltet. Vi har innenfor rammene av dette prosjektet ikke kunnet gjennomføre en selvstendig systematisk litteraturgjennomgang. Den forskningen som presenteres

gir derfor ikke et fullstendig bilde av hva som finnes av fagfellevurdert kunnskap på dette svært omfattende feltet om fysisk aktivitet og gange i nærmiljøet.

For temaet gange og betydningen av de fysiske omgivelsene har vi lagt til grunn en kunnskapsoppsummering som TØI gjennomførte for Oslo kommune i 2019 (Hagen et al., 2019). Bruk og betydningen av natur og grønnsstruktur er belyst ved hjelp av flere kunnskapsoppsummeringer bl.a. Figari et al. (2019) og Boverket (2007). For dette temaet har vi også trukket inn en nasjonal spørreundersøkelse om oppfatninger av kvaliteten på grøntanlegg (Fongar et al., 2019). Vi har også benyttet kunnskapsstatusen til Vistad et al. (2014) om indre og ytre hindringer for nærturen. Nordbø et al. (2018) og (2020) har oppsummert hvilke faktorer i de fysiske omgivelsene som kan bidra til å påvirke psykisk helse og deltagelse i fysisk aktivitet blant barn og unge. Thorén et al. (2019) har gjennomført en systematisk litteraturstudie av hvilke faktorer i skolers og barnehagers uteområder som kan ha betydning for barnas helse i vid forstand og bruken av områdene. Erfaringer fra kommunale og regionale planprosesser er basert på en spørreundersøkelse til alle landets fylker og kommuner om hvordan de planlegger for nærtur (Thorén et al., 2018a). En annen viktig kilde er litteraturoppsummeringer utført i regi av Active Living Research (2011).

Som nevnt innledningsvis, er det liten samordning av aktuelle indikatorer på statlig nivå. Det har derfor vært krevende å innhente tilfredsstillende informasjon, og vi har måttet bruke hjemmesider, årsrapporter m.m. fra myndighetene f.eks. årsrapporter fra Statens vegvesen (Statens Vegvesen, 2021) for å sette oss inn i temaet. Miljødirektoratets Miljøstatus¹ har vært en viktig kilde for å få oversikt over relevante indikatorer som faktisk brukes av nasjonale myndigheter i dag, og der en rekke av dem er relevante for temaet i denne rapporten. Vi har også innhentet informasjon fra Kommunaldepartementet, Statens vegvesen m.fl. om nasjonale indikatorer. Vi har dessuten tatt utgangspunkt i FNs bærekraftsmål nr. 11. Bærekraftige byer og lokalsamfunn der hovedmålet er å «Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige» (FN Sambandet, 2020). En annen sentral kilde knyttet til bærekrafttemaet er rapporten «Indikatorer til FNs Bærekraftsmål. Kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge for måling av FNs bærekraftsmål» (Nørgaard et al., 2018). Vi har dessuten benyttet informasjon fra Bærekraftsnettverket (KS, 2020, Smart sustainable cities, 2021) som er et samarbeidsprosjekt mellom Kommunenes sentralforbund, LO og NHO for å innhente kunnskap om regionale og kommunale indikatorer.

SSB er en hovedleverandør både av relevant statistikk og indikatorer av betydning for å skape mer gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer. På dette området har vi fått bistand fra kontaktpersoner i SSB både innenfor temaene levekår, arealstatistikk og KOSTRA-rapporteringen.²

En annen viktig kilde tilknyttet spørsmål 2 er innspillmøtene med sentrale aktører både fra myndigheter på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå, frivillige organisasjoner og forskningsmiljøer. Til sammen ble det arrangert tre innspillmøter før jul 2020. Disse møtene inkludert senere oppfølging fra deltagerne har vært av avgjørende betydning både for å få informasjon om aktuell statistikk, spørreundersøkelser og nasjonale indikatorer og for å få eksempler på indikatorer benyttet

¹ Miljødirektoratet med bidrag fra Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet, Fiskeridirektoratet, Enova, Kulturminnefondet, Artsdatabanken, Havforskningsinstituttet og Meteorologisk institutt.

² KOfommune-STat-RApportering er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal og fylkeskommunal virksomhet.

på kommunalt og regionalt nivå. Deltagerne på innspillsmøtene ble også bedt om å komme med tilbakemeldinger om indikatorer som mangler eller er ønsket. Til sammen ble det arrangert følgende innspillsmøter før jul i 2020:

- 27. november 2020 med representanter fra sentralstatlige myndigheter: Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Kulturdepartementet, Helsedirektoratet, Miljødirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Statens vegvesen.
- 27. november 2020 med representanter fra regionale og kommunale myndigheter og representanter fra friluftslivsorganisasjoner: Fylkesmannen i Vestfold og Telemark, Viken Fylkeskommune, Trøndelag fylkeskommune, Vestland fylkeskommune Oslo kommune-Bymiljøetaten, Tverga, Norsk friluftsliv og Den norske turistforening. Bergen kommune v. Bymiljøetaten og Friluftsrådenes landsforbund kunne ikke delta.
- 30. november 2020. Dette møtet var forbeholdt representanter fra følgende forskningsinstitusjoner: Folkehelseinstituttet, SINTEF (Trondheim). Institutt for arkitektur og planlegging ved NTNU, NINA Oslo, NINA Lillehammer og DOGA (Design og arkitektur Norge). SSB var også invitert, men måtte melde forfall. I tillegg til innspillsmøtene fikk SSB et eget oppdrag i juni 2021 der formålet var å gå gjennom et foreløpig rapportutkast for å rette opp feil. Basert på SSBs kommentarer fra denne gjennomgangen ble det i juni 2021 arrangert et eget møte for å avklare hva som burde rettes opp og hvordan SSB kunne bistå med ytterligere informasjon. SSB har som vist over bistått på dette området.

På Nordisk nivå har vi vært i kontakt med Boverket og Folkhälsomyndigheten i Sverige. Fra Folkhälsomyndigheten har vi mottatt den foreløpige rapporten "Planera och följa upp fysisk aktivitet" fra 2014 (Folkhälsomyndigheten, 2014a) og som har en tilnærming og et formål som ligner på den vi har hatt i vårt arbeid. Men hovedformålet var noe annerledes, og rapporten henvendte seg primært til kommuner og regioner og deres arbeid med omgivelser og folkehelse.

I foreliggende rapport presenterer vi kartleggingen av indikatorene i følgende hovedgrupper:

- 1) Indikatorer benyttet av offentlige myndigheter i Norge. Disse har vi kalt nasjonale, offisielle.
- 2) Indikatorer utviklet og benyttet av SSB, TØI og andre sentrale forskningsinstitusjoner bl.a. for nasjonale myndigheter.
- 3) Indikatorer som blir benyttet på regionalt og kommunalt nivå. Her inngår også indikatorer knyttet til FNs bærekraftsmål 11. Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige.
- 4) Andre indikatorer. Her inngår indikatorer brukt i andre land, primært Sverige. I tillegg har vi også inkludert indikatorer som er benyttet for å kartlegge nærmiljøets betydning for gange og egenorganisert fysisk aktivitet i forskningsprosjekter.
- 5) Forslag til indikatorer basert på informasjon fra innspillsmøtene (se kapittel 2).

I tilknytning til indikatorene har vi beskrevet følgende:

- Hva er kilden til indikatoren?
- Hva inneholder indikatoren, dvs. hva skal måles?

For å unngå for mange tabeller, har vi samlet de identifiserte indikatorene tematisk. «Eierskap» eller ansvar for indikatoren er markert med ulike skravurer fra mørkt grått (Nasjonale, benyttet av offentlige myndigheter til hvitt (Forslag o.a.). Vi har benyttet fargekoder for at dette skal komme tydeligere fram i tabellene.

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
----------------------	--------------	-------------------	-------	---------

Figur 5 Presentasjon av tabeller i rapporten. Bruk av fargekoder fra mørkt grått (Nasjonale, benyttet av offentlige myndigheter til hvitt (Forslag o.a.).

Bakgrunns materialet til det siste spørsmålet om eksisterende spørreundersøkelser, arealstatistikk m.m. bidrar til å svare på hva indikatorene som er i bruk i dag bygger på. I tilknytning til dette temaet har vi benyttet en rapport om bruk av stordata utarbeidet av NINA (Barton et al., 2021) som underlag. Vi har også innhentet informasjon direkte fra kontaktpersoner i SSB tilknyttet dette spørsmålet. Informasjon fra deltagerne på innspillsmøtene har også vært viktig.

Kartleggingen av arealstatistikk/ arealinformasjon med relevans for dagens eller fremtidige indikatorer, er også oppsummert i tematiske i tabeller. Spørreundersøkelsene er beskrevet kortfattet med oversikt over hva de handler om og hvem som gjennomfører dem.

3 Faktorer som kan fremme gange og egenorganisert fysisk aktivitet i nærmiljøet og hvilke indikatorer ivaretar kvalitetene?

3.1 Det overordnede gå- og aktivitetsvennlige nærmiljønettverket.

Forskningslitteraturen om faktorer i nærmiljøet som kan fremme gange og fysisk aktivitet i nærmiljøet som helhet er under stadig utvikling. En rekke systematiske oversiktsartikler viser til både enkeltfaktorer og samvirkende faktorer som potensielt kan fremme gange og egenorganisert fysiske aktivitet i nærmiljøet blant ulike grupper i befolkningen (Cerin et al., 2017, Smith et al., 2017, Farkas et al., 2019, Nordbø et al., 2020, Paulo Dos Anjos Souza Barbosa et al., 2019, Tcymbal et al., 2020, Bird et al., 2018).

I en systematisk kunnskapsoppsummering av eksisterende oversiktsartikler fant Bird et al. (2018) at det er en viss sammenheng mellom fysisk aktivitetsnivå og blandet arealbruk/kompakt bystruktur. Det var imidlertid vanskelig å trekke klare konklusjoner om sammenhenger mellom faktorer i de fysiske omgivelsene og helse relaterte utfall ettersom en stor andel av resultatene baserte seg på funn fra tverrsnittsstudier. Sallis et al. (2016) fant imidlertid signifikante, positive og lineære sammenhenger mellom fire av totalt seks undersøkte nærmiljøfaktorer og fysisk aktivitet. Disse fire faktorene var boligtetthet, tetthet av vei- og gatekryss for fotgjengere, tetthet av buss-, jernbane- og ferjeholdeplasser og antall parker. Blandet arealbruk og avstand til nærmeste offentlige transport hadde derimot ingen sammenheng med fysisk aktivitet. Sallis et al. (2016) kategoriserte videre nabolagene ut ifra hvor lavt eller høyt de scoret på de fire forannevnte indikatorene, og nabolag med lavest og høyest score ble definert som henholdsvis minst og mest aktivitetsvennlige. I følge Sallis et al. (2016) var forskjellen i aktivitetsnivå for deltakere bosatt i de minst og mest aktivitetsvennlige nabolagene på mellom 68 minutter/uke til 89 minutter/uke. Dette tilsvarer 45-59% av anbefalt fysisk aktivitetsnivå på 150 minutter/uke.

En rekke studier har også spesielt tatt for seg gange sett i sammenheng med arealbruk og bystruktur. Arealbruken definerer tettheten i en by eller et område, og dermed de gjennomsnittlige reiseavstandene. Korte avstander er viktig dersom folk skal velge å gå. I Norge er en gjennomsnittlig gåtur på 2,2 kilometer, og andelen som velger å gå faller mye når turen overstiger 500 meter (Hjorthol et al., 2014). Høy tetthet minimerer avstanden mellom ulike funksjoner, og tilgjengeligheten til daglige målpunkt og kollektivtransport er normalt bedre i tettbygde strøk. I følge

Næss (2011 revidert 2021) er det derfor gunstig for god tilgjengelighet med et konsentrert utbyggingsmønster. I områder med høy tetthet, god funksjonsblanding og sentral beliggenhet, eventuelt med god tilgang til kollektivtransport, reiser innbyggerne langt mindre med bil enn de ellers ville ha gjort.

Arealbruk kan også påvirke reisetilfredshet, både på arbeidsreiser og reiser på fritiden. I begge tilfeller er tilfredsheten høyere i tette nabolag. Begrunnelsen kommer fram i en studie fra Oslo som avdekket at høyere tetthet fremmer kortere reisetid, muliggjør gange til daglige målpunkter og legger til rette for et bedre offentlig transporttilbud. Bruk av bil ble ansett som den minst behagelige reisemåten (Mouratidis et al., 2019). Flere studier har videre vist at blandet arealbruk og et sammenhengende nettverk av gater, stier, gang- og sykkelveier spiller en viktig rolle for å oppmuntre folk til å gå. Disse studiene er oppsummert og benyttet som kunnskapsbase for veilederen «Grønn mobilitet» (FutureBuilt/ Framtidens bygg, 2014).

Hovedkonklusjonen i masteroppgaven «Fotgjengervennlige omgivelser» fra NTNU i 2015 (Walberg, 2015) som var basert på en litteraturgjennomgang peker i samme retning som funnene gjengitt over. For å få flere folk til å gå bør det planlegges for høy tetthet, høy grad av funksjonsblanding og rette interne avstander. Andre forhold som kan bidra til mer fotgjengervennlige omgivelser er ifølge Walberg (2015) andelen blindveger, kvartalslengde, krysstetthet, fortaudekning og fortaubredde. Det er også verdt å merke seg konklusjonen på en gjennomgang av den internasjonale litteraturen om gåvennlighet og fysisk utforming av gater og områder gjennomført av Transportøkonomisk (Hagen et al., 2019) og veileder for grønn mobilitet i byområder (FutureBuilt/ Framtidens bygg, 2014) som peker i samme retning.

Det er viktig å trekke frem at det i by- og tettstedsområder oftest ikke bare er en faktor alene som bidrar til å fremme fysisk aktivitet og gange. Snarere er det slik at det er ulike elementer i bymiljøets totale utforming som har betydning. I forskningen er det, som vi skal se under, vanlig å identifisere og måle slike samvirkende faktorer ved hjelp av indekser. Det foreligger ulike former for indekser fra de relativt enkle som bygger på få enkeltindikatorer til de mer kompliserte. Under presenterer vi noen av dem.

En av de mest brukte indeksene i forskningslitteraturen er gåvennlighetsindeksen (Walkability index). Denne er utviklet av Frank et al. (2010) og tar utgangspunkt i at nærhet og et sammenhengende nettverk påvirker valget for å gå og dermed også individets aktivitetsnivå. Indeksen måler gåvennlighet i form av en totalscore som baserer seg på følgende fire faktorer: (1) boligtetthet eller kompakthet i arealbruk (*net residential density*), (2) blanding av arealbruk (*land use mix*), (3) ratio av bebygd areal til handelsvirksomhet av tomtens totale størrelse (*retail floor area ratio*) og (4) tetthet av veikryss (*intersection density*). Boligtetthet måler forholdet mellom antallet boenheter og areal viet til boligformål innen et definert område. Indeksen «blandet arealbruk» sier noe om i hvilken grad et mangfold av areabrukstyper er til stede i det aktuelle området. En lav ratio for den tredje faktoren antyder en utvikling av handelsvirksomhet som sannsynligvis vil ta betydelig plass til parkering, mens en høy ratio indikerer tilbaketrasket inngangsparti og mindre parkering. De to sistnevnte aspektene antas i større grad å legge til rette for fotgjengere. Den fjerde og siste faktoren, tetthet av veikryss, gir en indikasjon på hvor sammenhengende og finmasket gate- og veinettverket er. Gate- og veinettverket kan påvirke måten vi beveger oss på mellom startpunkt og destinasjon i den eksisterende gate-, fortau- og veistrukturen. Et sammenhengende nettverk av høy kvalitet innebærer at gate- og veinettet har få barrierer, noe som muliggjør en direkte reise mellom start og destinasjon (Frank et al., 2010, Gascon et al., 2019).

Den overnevnte gåvennlighetsindeksen kan for eksempel måle gåvennlighet i et større område eller nabolag, men indeksen sier imidlertid ingenting om antall eller tetthet av nærliggende målpunkter som det er mulig å gå til og fra. For å fange dette må vi benytte andre indekser, og et eksempel på dette er WalkScore® (Carr et al., 2011, Duncan et al., 2011, Hall and Ram, 2018). WalkScore® trekkes frem i denne rapporten grunnet sin tilgjengelighet, at den benytter stordata fra kilder som Google, Open Street Map og andre statistiske aktører, samt at den er validert som et verktøy for bruk i planlegging av helsefremmende nærmiljø (Carr et al., 2011). WalkScore® bruker data levert av Google AJAX applikasjonsprogramgrensesnitt (API) for søk, og sammen med en geografisk basert algoritme kan man enkelt estimere antall og tetthet av nærliggende målpunkter som kan nås til fots fra en gitt adresse. Den geografiske algoritmen tildeler poeng basert på avstand til nærmeste målpunkt i hver av de følgende 13 kategorier: dagligvarebutikker, kaffebarer, restauranter, barer, kinoer, skoler, parker, biblioteker, bokhandlere, treningssentre, apotek, jernvarebutikk og kles-/musikkbutikker. Hver kategori vektet likt, og poengene summeres og normaliseres for å gi en score mellom 0-100, der høye verdier representerer et med gåvennlig område.

Ifølge Ellis et al. (2016) er bruk av gåvennlighetssindekser nyttige da de på en relativt enkel måte gir kunnskap om de overordnede forholdene i det fysiske miljøet. Samtidig viser Ellis et al. (2016) også til studier som påpeker ulemper ved de mest anvendte indeksene, blant annet at de i hovedsak er utviklet i Nord-Amerika og Australia der bystrukturen oftest er annerledes enn i Europa. Ellis et al. (2016) understreker derfor behovet for å raffinere og teste ut alternative verktøy tilpasset mer diverse bymiljøer slik man finner dem i Europa og det globale sør. Dette kommer vi tilbake til i kapittel 3.2.1. Et annet viktig poeng knyttet til bruk av indekser, som trekkes frem av Carr et al. (2011), er at de ikke fanger alt. WalkScore® tar for eksempel ikke høyde for eller måler tilgang til kollektivtransport, gatebredde, fortausbredde, kvartallengde, trafiksikkerhet og topografi (Carr et al., 2011).

Alle de overnevnte indeksene er eksempler på kvantitative og objektive mål, som kan estimeres ved hjelp av geografiske verktøy, slik som geografiske informasjonssystemer. Hvordan mennesker opplever og erfarer sine omgivelser er imidlertid også sentralt for å forstå hvordan man kan tilrettelegge for mer gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer (Kytta et al., 2011). Avslutningsvis vil vi derfor trekke frem en indeks som fanger innbyggernes subjektive opplevelser av sine nabolag. I forskningslitteraturen er det særlig Neighborhood Environment Walkability Scale (NEWS) som er mye brukt og godt validert (Cerin et al., 2009). NEWS inneholder 67 spørsmål knyttet til innbyggernes oppfatninger av boligtetthet, blandet arealbruk, sammenkobling av gate- og veiforbindelse, infrastruktur for gange og sykling, estetikk, trafiksikkerhet og sikkerhet fra kriminalitet. Nes et al. (2018) fremhever i sin rapport «Livskvalitet. Anbefalinger for et bedre målesystem» at NEWS er en skala det er nyttig å se nærmere på i norsk kontekst for å kunne måle menneskers opplevelser av sine omgivelser.

Alle de ulike indeksene og indikatorene som det refereres til i teksten over gir et tydelig og godt eksempel på kompleksiteten som ligger i det å skulle måle gå- og aktivitetsvennlige omgivelser. Arbeid med å identifisere og videreutvikle, for så å kunne ta i bruk gode indikatorer, er derfor en omfattende prosess som krever god samordning.

Oppsummering om det overordnede gå- og aktivitetsvennlige nærmiljønettverket

- 1) Flere systematiske kunnskapsoppsummeringer har både sett på hvordan enkeltfaktorer og indekser, som måler en kombinasjon av fysiske faktorer, kan påvirke gange og fysisk aktivitet. Selv om resultatene spriker noe, viser funn fra disse oppsummeringene at blandet arealbruk, boligtetthet, tetthet av veikryss og sammenhengende gate-, vei- og fortausnettverk ser ut til å være sentrale for å fremme gange og fysisk aktivitet.
- 2) Samtlige av faktorene som inngår i overnevnte studier tar primært utgangspunkt i Nordamerikansk og Australsk kontekst der bystrukturen vanligvis er annerledes enn i f.eks. Europa.
- 3) Følgende faktorer inngikk i de fleste av de presenterte enkeltstudiene:
 - 1) Tetthet/ kompakt bystruktur
 - 2) Blandet arealbruk

I vår kartlegging har vi ikke identifisert noen indekser utviklet på nasjonalt nivå i Norge som kan benyttes for å avdekke om områder er gå- og aktivitetsvennlige. Som beskrevet i de foregående avsnittene foreligger det imidlertid indekser brukt på internasjonalt nivå i forskning, og disse er presentert i tabell 1. I tabell 2 har vi oppsummert forslag/ønsker om indekser som kom frem under innspillsmøtene. I kapittel 5 gir vi en oversikt over nasjonal statistikk/ enkeltindikatorer fra Miljødirektoratets Miljøstatus, indikatorer utarbeidet av SSB i samarbeid med Kommunal- og distriktsdepartementet og indikatorer brukt i forbindelse med byveksttaler i regi av Samferdselsdepartementet som kan inngå i utvikling av nasjonale indekser.

Tabell 1. Eksempler på internasjonale indekser som måler hele det gå- og aktivitetsvennlige nettverket.

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indekser			
Frank et al. (2010)	Gåvennlighetsindeksen (Walkability index) gir en totalscore på gåvennlighet i et spesifikt område. Indeksen består av følgende fire enkeltindikatorer: (1) Boligtetthet eller kompakthet i arealbruk (net residential density) (2) Blandet arealbruk (land use mix) (3) Ratio av bebygd areal til handel av tomtens totale størrelse (retail floor area ratio) (4) Tetthet av veikryss (intersection density)			
Carr et al. (2011)	WalkScore® måler antall og tetthet av nærliggende målpunkter som det er mulig å nå til fots fra en gitt adresse. En geografisk algoritme tildeler poeng basert på avstand til nærmeste målpunkt i følgende 13 kategorier: dagligvarebutikker, kaffebarer, restauranter, barer, kinoer, skoler, parker, biblioteker, bokhandlere, treningssentre, apotek, jernvarebutikk og kles-/musikkbutikker. Poengene summeres for å gi en score mellom 0-100, der høye verdier representerer et mer gåvennlig område.			
Cerin et al. (2009)	Neighborhood Environment Walkability Scale (NEWS) inneholder 67 spørsmål knyttet til innbyggernes oppfatninger av boligtetthet, blandet arealbruk, sammenkobling av gate- og veiforbindelse, infrastruktur for gange og sykling, estetikk, trafiksikkerhet og sikkerhet fra kriminalitet.			

Tabell 2 Indekser knyttet til temaet overordnet by- og tettstedsstruktur. Forslag/ ønsket

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
Forslag etter innspillmøter	Arealbruksutvikling i byer og tettsteder, med utvikling av utbyggingsmønster, størrelse på tettsteder og byer, befolkningstetthet osv. (Nasjonal indikator må utvikles på bakgrunn av indikatorsett for Miljøvennlig bytransport – se under oppfølging på lokalt nivå)			
Forslag etter innspillmøter	Omveisfaktor, tema som kan inngå: F.eks. forholdet mellom transportinfrastruktur og tettstedsareal, Krysstetthet og «omveisfaktor» inngår som en del av dette. Andre mål er fartsnivå (fartsgrenser) og antall kjørefelt som må krysses.			
Forslag hentet fra (Nenseth et al., 2012)	Forhold mellom Transportinfrastruktur og tettstedsareal – andel av tettstedsareal som er nedbygd av transportinfrastruktur som veier og baner Hentes fra SSB - Arealstatistikk			

3.2 Tilgang og nærhet til viktige målpunkter for fysisk aktivitet i nærmiljøet

Tilgang til viktige målpunkter for fysisk aktivitet er avhengig av at det finnes et sammenhengende og sammenkoblet nettverk for gange. Innledningsvis presenterer vi derfor forskning som belyser dette temaet. Målpunktene er inndelt i to hovedgrupper. Den ene tar for seg studier av tilgang og nærhet til det vi med Gehl Architects (2014) kan kalle nødvendig aktivitet, slik som forflytting til kollektivtransport, service i nærmiljøet, arbeid, skoler og barnehager. Den andre omhandler studier av tilgang og nærhet til valgfrie aktiviteter, i dette tilfellet først og fremst grønne områder og byrom/andre uterom for egenorganisert fysisk aktivitet.

3.2.1 Sammenheng og sammenkobling av nettverket

For at målpunktene for fysisk aktivitet i nærmiljøet skal kunne nås til fots, er det viktig at infrastrukturen for å gå bidrar til trygg tilgang og nærhet. Som vist foran er det en rekke overordnede faktorer knyttet til utformingen av nærmiljøet som samlet kan påvirke dette, bl.a. hvor kompakt området er osv. (Bird et al., 2018, Sallis et al., 2016, Hagen et al., 2019). I hvilken grad infrastrukturen er sammenhengende og sammenkoblet vil imidlertid også kunne påvirke gange og dermed fysisk aktivitet. Ifølge Gehl og Gemzøe (2004) blir fotgjengerruter som er godt sammenkoblet brukt oftere og er foretrukket framfor øde eller stille ruter uten god sammenheng. Flere studier viser at krysstetthet bidrar til sammenkoblingen noe som er gunstig for fysisk aktivitet (Sallis et al., 2016, Koohsari et al., 2014, Ellis et al., 2016). Dette kan f.eks. komme av at kvartalene er små, noe som ifølge Gehl og Gemzøe (2004) kan bety at det tilbys flere rutealternativer. På den måten blir det mer fleksibelt og lettere å komme seg rundt. Store kvartaler, eller plasskrevende virksomheter, bidrar dessuten negativt til folks opplevelse av sikkerhet og tilgjengelighet, spesielt etter mørkets frembrudd (Ibid). Disse temaene ble også vektlagt i en norsk rapport som kom ut allerede i 1973 (Farner and Nistov, 1973).

Ifølge Ellis et al. (2016) er imidlertid tilgangen til relevante data en hindring for å identifisere de reelle mulighetene for å kunne velge et sammenkoblet og sammenhengende nettverk for å gå. I forskningen nevnt over, benyttes vanligvis GIS-basert kartlegging der vegmyndighetenes data

tilknyttet veginfrastrukturen legges til grunn fordi dette er data som er lett tilgjengelig. De ganglinjene som identifiseres på denne måten er dermed i hovedsak vegen eller fortau langs vegene. Som påpekt foran speiler en slik tilnærming de forholdene som en vanligvis har i Nord-Amerika og Australia. I andre situasjoner der byformen er helt annerledes med mange adskilte gangveger eller store andeler av offentlig tilgjengelige uteområder inkludert grønnstrukturen, er det sannsynlig at senterlinjen i vegnettverket i mindre grad gir et godt bilde av hvor gåvennlig området er. På den måten vil også hele gangbarhetsindeksen gi et forvrengt bilde av situasjonen totalt sett. Konklusjonen fra Ellis et al (2016) enkeltstudie fra Irland der ulike metoder ble testet, er at krysstetthet og målt rekkevidde (metric reach) med boligen som utgangspunkt, ga det beste resultatet. Men Ellis et al (2016) understreker at det er behov for flere studier av hvordan en kan identifisere sammenheng og sammenkobling på en måte som sier noe om gangbarhet på en bedre måte enn i dag.

3.2.2 Tilgang og nærhet til nødvendige aktiviteter

Foran er det oppsummert en del studier om hva som er viktig for at folk skal velge å gå i nærmiljøet uavhengig av hva slags funksjon eller type målpunkt det er snakk om. Avstand kom fram som en særlig viktig faktor (Ariffin and Zahari, 2013). Flere nylig publiserte systematisk oversiktsartikler viser at kortere avstand til ulike målpunkter er av betydning for å fremme gange og fysisk aktivitet (Tcymbal et al., 2020, Nordbø et al., 2020). Folk foretrekker ifølge Øksenholt et al (2016) å gå dersom avstanden er mindre enn 800 meter. Andelen blir høyere jo kortere reiseavstanden er (Ibid), men faller mye når gangturen overstiger 500 meter (Hjorthol et al., 2014). I den internasjonale litteraturen regnes 400 - 650 meter ofte som en tommelfingerregel for hvor langt folk er villige til å gå ((se f.eks. Walker (2012), Øksenholt et al. (2016) referert i Hagen et al (2019). Det er også vel verdt å merke seg at avstand ikke nødvendigvis har med antall meter å gjøre, men også med opplevd avstand. Hillnhütter (2016) oppgir f.eks. at en strekning kan oppleves som kortere gjennom for eksempel varierte omgivelser og høy grad av stimulans, mens store, sammenhengende kvartaler og lite som stimulerer, kan gjøre at den fysiske avstanden oppleves som lenger. En kan også tenke seg at høydeforskjeller påvirker hvor mange som velger å gå. Høydeforskjeller og topografi er mindre studert i internasjonal sammenheng, men noen enkeltindikatorer er allikevel utarbeidet og benyttet i noen få studier (Nordbø et al., 2018). Bringolf-Isler et al. (2008) målte høydeforskjell mellom hjem og målpunkt, nærmere bestemt skolen, i meter. Det ble imidlertid ikke observert noen signifikante sammenhenger mellom høydeforskjell og sannsynlighet for å gå eller sykle til/fra skolen. Tilstedeværelse av bratt stigning (> 5,7 grader eller > 10% helning) langs et hvilket som helst segment av ruten mellom hjem og skole har blitt målt av Timperio et al. (2006). I motsetning til Bringolf - Isler et al. (2008) observert Timperio et al.(2006) at barn som hadde en bratt stigning på veien til skolen gikk mindre til/fra skolen sammenlignet med de barna som ikke hadde en slik helning langs skoleveien.

I det etterfølgende ser vi mer konkret på hva tilgang/ nærhet til noen utvalgte funksjoner i nærmiljøet har å si for at folk skal velge å gå. Søkelystet er først og fremst rettet mot avstand til det vi har kalt dagliglivets målpunkter, dvs. kollektivtransport, service i nærmiljøet, skoler og barnehager.

Tilgang til kollektivtransport

Hillnhütter (2016) oppgir at ca. 45 – 50% av total reisetid tilknyttet en kollektivreise brukes på gåturen fram til holdeplassen inkludert venting og omstiging til ny holdeplass. Til sammen utgjør gåturen og tiden om bord opplevelsen av kollektivreisen (referert i (Hillnhütter, 2016)), men 70%

oppgir at det de husker fra reisen er strekninger tilbakelagt til fots. Likevel inngår ikke den nødvendige gangtransporten når kollektivtransport diskuteres (Ibid). Dersom det hadde vært rettet mer oppmerksomhet mot gangtransporten, så ville det kunne ha bidratt til at flere går. For ifølge Hillnhütter (2016 s. 2) betjener teoretisk «en kollektivholdeplass i et byområde som er attraktivt for fotgjengere tre ganger så mange mennesker som et område som ikke er tilrettelagt for gåing. Lite attraktive forhold for gående kan redusere kollektivtransportens kundegrnlag betydelig.» Dersom en holdeplass betjener et omland med en radius på 300 meter som er akseptabelt, vil nedslagsfeltet m.a.o. kunne økes med 70 % til 510 meter.

I en rapport om kollektivtrafikanter verdsetting av universell utforming og komfort (Veisten et al., 2020) oppga brukerne relativt høy betalingsvillighet for le og lys på holdeplassene/perrongene og godt fotfeste og lys på veiene/ fortauene rundt. Vedlikehold og renhold, på holdeplassene/ stasjonene og om bord, ble også relativt høyt verdsatt.

Tilgang til service i nærmiljøet

Moudon et al. (2007) fant en positiv sammenheng mellom gåing blant voksne og nærliggende målpunkter, som nærbutikker og restauranter. God tilgang til slike servicetilbud fremheves også av Bird et al. (2018) som en sentral faktor for å øke fysiske aktivitet i befolkningen. Tilsvarende oppsummeres av Høyland et al. (2018) i rapporten «Fra universelt utformede bygg til inkluderende områdeutvikling» der det heter at det er «*godt kjent at nærhet til butikker og tjenester, trafikkforhold (gang- og sykkelveier, offentlig transport) og nabolagets attraktivitet bidrar til økt fysisk aktivitet hos eldre voksne (Michael, Green, & Farquhar, 2006; Handy, Boarnet, Ewing, & Killingsworth, 2002)*». (Ibid s. 25).³ Ifølge rapporten til Høyland et al (2018) er det som motiverer eldre voksne til å gå forskjellig fra det yngre voksne rapporterer. For eldre voksne er det viktig at destinasjonen muliggjør sosial interaksjon, som for eksempel å møtes på et spisested eller i kirken, eventuelt gir muligheter for tilfeldig sosial kontakt på apoteket eller hos frisøren.

For å gjøre det mulig for folk å gå til daglige gjøremål, er det m.a.o. viktig å ha dem i nærheten. Dette fremgår også av LEV VEL studien i Malvik som viste at nærhet til kommunale tjenester er viktigst i nærmiljø, etterfulgt av servicetilbud, marka og gang- og sykkelveier (Lillefjell et al., 2013). Men som vist over er andre forhold også viktige, ikke minst knyttet til det sosiale.

Tilgang til skoler og barnehager

Avstand mellom hjem og skole har betydning for barns fysiske aktivitet. Dette fremgår av en litteraturgjennomgang gjennomført av Nordbø et al. (2020) som avdekket at kortere avstand til skole og arenaer for fritidsaktiviteter var positivt forbundet med økt fysisk aktivitet, særlig i form av aktiv transport.

Tilsvarende kom også fram i en landsomfattende spørreundersøkelse som TØI hadde ansvaret for og som omhandler aktiviteter og reisevaner for barn i alderen 6-12 år i 2013/2014. Rapporten til TØI fra 2015 (Hjorthol and Nordbakke, 2015) viste at hvert fjerde barn i alderen 6-12 år kjøres til skolen av foreldre/foresatte, mens omtrent to av tre går eller sykler til skolen. Resten reiser kollektivt. Dette er den samme transportmiddelfordelingen på skolereisen som i 2005 (Ibid). I rapporten slås det fast at

³ Vi har ikke tatt med referansene som Høyland et al (2018) viser til i foreliggende rapport

avstand til skolen er helt avgjørende for barnas reisemåte. Dersom avstanden er under 0,5 km så går 80 % av barna, mens når strekningen er på en til to km går 1/3, og bare 20 % går når avstandene er på mellom 2 og 3 km. Det er også slik at barn går mer i de store byene, noe som settes i sammenheng med at avstandene er kortere. På mindre tettsteder og i spredtbygde strøk (resten av landet) er det en tredjedel som går, en femtedel som blir kjørt med privatbil og ca. en tredjedel som reiser kollektivt (Ibid).

Den viktigste grunnen til at barna blir kjørt, er at skolen ligger på veien til mors eller fars arbeid, dernest at trafikken gjør det farlig å gå eller sykle (Hjorthol and Nordbakke, 2015). Dette hadde forandret seg lite fra 2005 til 2013/2014. Alder spiller også en rolle for hvor mange som blir kjørt til skolen. (Hjorthol and Nordbakke, 2015) avdekket at nesten halvparten av førsteklasingene blir kjørt til skolen. Dette avtar til rundt 10 prosent fra femte klasse. Dette er på samme nivå som i 2005.

3.2.3 Tilgang og nærhet til grønne områder og byrom/andre uterom for egenorganisert fysisk aktivitet

Ifølge Grahn (1993) var tidsfaktoren den aller viktigste årsaken til at offentlige parker ikke ble brukt så ofte som ønsket, og ble oppgitt av så mye som 60 % av respondentene. Kritisk tidsbruk for å komme til en park var 7 – 8 minutter gangtid, hvilket tilsvarer ca. 300 meter gange uten trafikkerte veier eller andre barrierer. Ferske studier blant voksne i Norge viser det samme. Fongar et al. (2019) fant at opplevd nærhet var sterkest relatert til besøkshyppighet til grøntområder i nærområder. Når hjemmet var mer enn 300 meter unna et grøntområde, ble antallet besøkende redusert. Grahn (1993) viste at selv en avstand på 50 meter var nok til at parkbruken ble redusert med 5 %. Øker avstanden til 100 meter, minsket bruken med 18 %, og er avstanden 500 meter så ble bruken redusert med 56 %.

Nærhet til natur- og aktivitetsområder er også viktig for barn. Nordbø (2019) fant i en studie basert på data fra den norske mor-, far- og barn-undersøkelsen at 8-år gamle barn med tilgang til park innenfor 800 meter fra bostedet var mer fysisk aktive på fritiden. Hun viste videre at 8-år gamle barn med flere lekeplasser innenfor 800-meter fra bostedet deltok mer i sosiale aktiviteter med venner og jevnaldrende. Roemmich et al. (2007) avdekket at sannsynligheten økte dersom barna kunne nå grønne områder og venner gjennom et sammenhengende nettverk av gater. Et sammenhengende nettverk av gater og prosentandelen parkareal forutsa barns fysiske aktivitet. Gutter og jenter som oppfatter at det ikke er noen parker i nabolaget hemmes, og hvis foreldrene opplever at det er dårlig tilgang til lekeområder, er det mindre sannsynlig at barna går eller sykler i nabolaget sitt (Timperio et al., 2004). En skal imidlertid være klar over at det er mest vanlig at barn i Norge blir kjørt til organiserte fritidsaktiviteter (Hjorthol and Nordbakke, 2015). I praksis omfatter dette mange barn, og så mange som 80 % av barna i undersøkelsen til Hjorthol og Nordbakke, deltar i organiserte aktiviteter på fritiden.

I likhet med barn og grupper med nedsatt mobilitet, er nærhet til egnete uteområder viktig også for eldre (Schipperijn et al., 2010, Gundersen et al., 2016, Zhang et al., 2013). Eldre mennesker som bor i områder med egnete områder i umiddelbar nærhet går mer og har bedre helse enn dem som ikke har slike omgivelser rundt seg (Sugiyama and Thompson, 2007, Bird et al., 2018).

Avstand behøver ikke å bety alt. Aktivitet kan også variere avhengig av personlige egenskaper. I en studie fra England blant voksne fant Hillsdon et al. (2015) at menn pleide å utføre en større andel av aktiviteten lenger hjemmefra. Andre forhold som bidro til mer fysisk aktivitet utenfor nærområdet

(definert som 10 minutters gange eller 800 meter fra hjemmet) var om boligen lå i landlige områder, med stor velstand i området og bileierskap.

Sosioøkonomiske forhold kan også ha betydning for tilgangen til grønne områder. En studie fra Oslo viste at innvandrere og husholdninger med lav inntekt har relativt sett mindre tilgang til egnede turarealer, til tross for at arealene i prinsippet kan brukes av alle (Suárez et al., 2020).

Oppsummering av mulige sammenhenger om betydningen av tilgang og nærhet til områder som kan bidra til å fremme gange og fysisk aktivitet

Det er forsket lite på om sammenheng og sammenkobling av nettverket (konnektivitet) fremmer tilgang til viktige målpunkter i nærmiljøet og dermed fysisk aktivitet og gange. De enkeltstudiene vi har kommet over viser at følgende er viktig:

- Krysstetthet
- Kvartalsstørrelse
- Hva som kan nås av sammenkoblet nettverk fra hjemmet (metrisk avstand)

Måle metodene for sammenheng og sammenkobling (konnektivitet) fanger ikke opp fotgjengernettverket på en tilfredsstillende måte, og de studiene som er gjennomført stammer ofte fra USA og Australia der bystrukturen er helt annerledes enn hos oss. Her er det behov for å utvikle måle metoder som fanger opp by- og tettstedsstrukturer som er typiske hos oss og som dessuten inkluderer terrengvariasjoner

Mer oppmerksomhet mot gangtransporten fram til kollektivtransport kan bidra til at flere velger å gå og dermed også øke kundegrunnlaget for kollektivtransport.

- Viktig å ivareta tilgjengelighet for alle

Nærhet og opplevd avstand fremmer bruk av målpunktene

- Studiene viser at avstanden varierer fra 300 meter til 800 meter avhengig av målpunkter
- Gåturen faller generelt mye når avstanden til målpunktene er større enn 500 meter
- Nærhet er særlig viktig for barn og eldre og personer med funksjonsnedsettelse

Tilgang påvirkes også av sosioøkonomiske forhold og muligheter for valg av bosted.

Den innledende tabellen under gir en oversikt over indikatorer som kan si noe generelt om å gå som hovedtransportmiddel eventuelt om annet som kan bidra til at flere går, f.eks. sammenhengen i nettverket for å gå. Her finnes det nasjonale indikatorer for omfanget av gange, men ikke for temaet betydningen av sammenkobling og sammenheng i nettverket. Her foreligger det kun noen forslag.

Tilgang og nærhet til viktige målpunkter i nærmiljøet som kan fremme fysisk aktivitet og gange er et felt der det er mange indikatorer, en rekke eksempler fra andre land og fra lokalt nivå i Norge. Innspillmøtene har også resultert i at det er kommet mange forslag. Vi har videre identifisert nasjonale indikatorer om 1) mulighetene for å nå offentlig transport, 2) skoler og barnehager, 3) grønne områder og andre områder for egenorganisert fysisk aktivitet (grønne områder og andre

uterom for egenorganisert fysisk aktivitet. Noe tilsvarende er ikke etablert på nasjonalt nivå når det gjelder muligheter for å nå grunnleggende tjenester (dagligvarebutikker o.l.)

Tabell 3 Indikatorer som kan si noe generelt om å gå som hovedtransportmiddel eventuelt om annet som kan bidra til at flere går.

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
(Statens vegvesen Vegdirektoratet, 2018) (Statens Vegvesen, 2019)	Andel som beveger seg til fots i store byer og byområder, etter aldersgruppe og kjønn, hovedbeskjeftigelse, familietype og inntekt.			
Forslag reist i forbindelse med gåstrategien til Statens vegvesen ⁴	<ul style="list-style-type: none"> - Andel hele reiser til fots - Andel personer som gjennomfører en hel reise til fots - Andel personer som går 1500 meter eller mer - Andel som går hele reiser til fots i ulike befolkningsgrupper - Andel personer som går i sitt nærmiljø - Andel skolebarn som går og sykler til skolen 			
Andre forslag etter innspill	<ul style="list-style-type: none"> - Antall barn som får skoleskysst pga. lang skolevei - Antall barn som får skoleskysst pga. farlig skolevei (Det kan være vanskelig å få konkrete tall på dette, spesielt å skille de to årsakene til skoleskysst – det kommunene ser er hva det koster). - Andel skoler med hjertesone i kommunen https://www.tryggtrafikk.no/skole/hjertesone/ (Bergen har vedtatt at alle skoler skal være hjertesone-skoler ...) - Andel skoler som praktiserer «gåbuss» (følgeordninger der en voksen følger en gruppe barn, gjelder de yngste skoleelevene) - Andel skoler som deltar i «Beintøft» Beintøft om-beintøft 			
FutureBuilt/ Framtidens bygg (2014)	Direkte gangveier Grad av direkte gangveier i henhold til choice-analyse i Depthmap eller «nærhetsanalyse» ved hjelp av isokron Mangler i gangnettet kan registreres ved hjelp av isokronanalyser der den faktiske gangavstanden (grønn linje) sammenlignes med luftlinjen (svart linje) eller med en analyse av direkte gangveier i Depthmap. ⁵			
FutureBuilt/ Framtidens bygg (2014)	Gatenett Sammenhengende gatenett: Romintegrasjon og Fotgjengervennlig gatedimensjonering: Forekomst av fotgjengervennlig dimensjonering			

⁴ Det ble rapportert på disse andelen i Reisevaneundersøkelsene (RVU) 2013/14. Det har imidlertid vært problemer med gjennomføringen av de neste RVUene. Det ble også pekt på at lokale strategier bør hente ut de lokale tallene. Disse kan også ha litt ulike mål og dermed ta ut forskjellige tall.

⁵ Også kalt omveisfaktor. Bergen kommune har jobbet en del med GIS-analyser av gangveinettet og forsøkt å identifisere manglende veilenker som sammenhengende gangveinett. Trondheim kommune har samme innfallsvinkel for sitt snarveisprosjekt, men der er det mer visuell analyse av kart – ikke modellering og beregninger.

Tabell 4 Indikatorer knyttet til temaet muligheter for å nå dagliglivets gjøremål

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
Muligheter for å nå offentlig transport				
Den nasjonale reisevaneundersøkelsen (Statens Vegvesen, 2019)	Andel med tilgang til kollektivtrafikk i store byer og byområder, etter aldersgruppe og kjønn, hovedbeskjeftigelse, familietype og inntekt.			
Årsrapporter (Statens Vegvesen, 2021)	Statlige veger: Antall kollektivknutepunkt som ble universelt utformet Antall holdeplasser for kollektivtransport som ble universelt utformet			
Bærekraftmål 11.2 (United 4 Smart sustainable cities, 2017) (Smart sustainable cities, 2021)	Public Transport Network Convenience: Percentage of the city population that has convenient access (within 0.5 km) to public transport.			
(Oslo kommune and Viken Fylkeskommune, 2020)	<ul style="list-style-type: none"> • Andel av alle boliger innenfor anbefalt gangavstand fra knutepunkt i 2018 • Andel av nybygde boliger 2016–2018 som er bygget innenfor anbefalt gangavstand fra knutepunkt. 			
Muligheter for å nå grunnleggende tjenester				
(Haagensen, 2012b)	Befolkningens tilgang til dagligvarebutikker: Andel av befolkningen som har mindre enn 500 meter til dagligvarebutikk. Daglige bilreiser sammenstilt med andel av befolkningen med mindre enn 500 meter til dagligvarebutikk. (Ikke fast statistikk, utført på bestilling i rapporten Framtidens byer (Haagensen, 2012b))			
(Sweco, 2018)	Nærhet til grunnleggende tjenester: Andel innbyggere som bor i nærheten av en grunnleggende tjeneste			
Muligheter for å nå andre byrom/ uterom for egenorganisert fysisk aktivitet skoler/ barnehager skoler og barnehager, 3) grønne områder og andre områder for egenorganisert fysisk aktivitet (lekeområder).				
(Opinion AS, 2020)	Andel barn som har mindre enn 500 meter til skolen Andel barn som har mindre 1000 meter til skolen			
SSB – (Haagensen, 2012a)	Andel av barn som har mindre enn 500 meter til barnehage. Ikke fast statistikk, utført i forbindelse med Framtidens byer.			
SSB – (Haagensen, 2012a)	Andelen av skoleelever som har mindre enn 500 meter til skole. Ikke fast statistikk, utført i forbindelse med Framtidens byer.			
Forslag etter innspillmøter	Andel barn og unge som har trygg skolevei			

Tabell 5 Indikatorer knyttet til temaet tilgang og nærhet til grønne områder og andre uterom for egenorganisert fysisk aktivitet⁶.

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
Miljøindikator 3.1.2 (Miljødirektoratet Miljøstatus)	Andel av befolkningen som har trygg tilgang til nærturterreng innen en avstand på 500 meter			
Miljøindikator 3.1.3 (Miljødirektoratet Miljøstatus)	Andel av befolkningen som har trygg tilgang til leke- og rekreasjonsarealer innen en avstand på 200 meter			
Miljøindikator 3.1.5 (Miljødirektoratet Miljøstatus)	Andel tilgjengelig strandsoneareal			
Miljøindikator 3.2.2 (Miljødirektoratet Miljøstatus)	Andel skoler og barnehager som har trygg tilgang til nærturterreng innen en avstand på 500 meter			
Miljøindikator 3.2.3 (Miljødirektoratet Miljøstatus)	Andel skoler og barnehager som har trygg tilgang til leke- og rekreasjonsområder innen en avstand på 200 meter			
(United 4 Smart sustainable cities) ⁷ Bærekraftsmål 11.7.1	Green Area Accessibility: Percentage of inhabitants with accessibility to green areas. Number of inhabitants living with 300m of a publicly accessible green space of at least 0.5ha.			
(United 4 Smart sustainable cities) Bærekraftsmål 11.7.1	Recreational Facilities: Area of total public recreational facilities per 100,000 inhabitants m ² / 100,000 inhabitants Total area of indoor and outdoor facilities (m ²). Denominator: One 100,000 th of the city's population.			
(United 4 Smart sustainable cities) Bærekraftsmål 11.7.1	Green Areas: Green area (public and private) per 100,000 inhabitants Hectares / 100,000 inhabitants			
(United 4 Smart sustainable cities) Bærekraftsmål 15.1.2 & 15.B.1 & 14.5	Protected Natural Areas: Percentage of city area protected as natural sites (preserved by law or other effective means.)			
Oslo kommune (2009) R5.1 Retningslinjer for utvikling og R5.1a Norm for avstand til torg og møteplasser	Befolkningen i hele byggesonen bør ha tilgang til torg/plass, annen overordnet møteplass eller lokalt torg/møteplass innenfor en luftlinjeavstand på: a. 200 meter i indre Oslo b. 300 meter i ytre by.			
(Oslo kommune) Oslostatistikken	Tilgjengelighet til grøntarealer for beboere i Oslo >1000 m2 innenfor 300m, hele byen >1000 m2 innenfor 300m, indre by >5000 m2 innenfor 300m, hele byen >5000 m2 innenfor 300m, indre by			
Oslo kommune (2015)	Ifølge Kommuneplanens arealdel bør byggesonen ha planmessig sikrede parker etter gjeldende avstandsnorm (langs offentlig vei): -Park på minimum 1000m ² innenfor 250 meter gangavstand (indre by). -Park på minimum 5000m ² innenfor 500 meter gangavstand (indre og ytre by)			

⁶ Rekreasjonsareal- og nærturterreng er et fast statistikkprodukt i SSB, har vært med lenge, men publiseres ikke årlig. Neste oppdatering ikke fastsatt. Se: [Rekreasjonsareal og nærturterreng \(ssb.no\)](http://ssb.no)

⁷ Testing knyttet til FNs bærekraftsmål i 17 norske kommuner

Tabell 6 Indikatorer knyttet til temaet tilgang og nærhet til grønne områder og andre byrom/uterom for egenorganisert fysisk aktivitet.

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
Boverket (2007)	Velvære Andel av befolkningen som har högst 300 m från sin bostad till ett naturpräglat område som får individen att må bra till kropp och själ			
Boverket (2007)	Nærhet (nasjonell og lokal nivå) Andel av befolkningen som har högst 300 m från sin bostad till fyra natur- og/eller kultur- präglade områden			
Boverket (2007)	Besøk (lokal nivå) Antal besök som görs i olika områden t.ex. parker, naturreservat, kulturpräglade områden, anläggningar av olika slag.			
Boverket (2007)	Skolans Närnatur (nasjonell og lokal nivå) Andel skolor som har minst ett naturpräglat område inom 100 m från skolbyggnad.			
Folkhälsomyndigheten (2014a)	Andelen bostadsadresser/kommun som har en promenad- og/eller cykelslinga inom 500 m (ej asfalterad, kan vara motionsspår og dyl.)			
Folkhälsomyndigheten (2014a)	Andelen bostadsadresser/kommun som har ett promenad- og/eller cykelstråk inom 500 m			
Folkhälsomyndigheten (2014a)	Andelen bostadsadresser/kommun som har en lokalpark eller liknande offentlig grönyta (0,3–0,6 hektar) inom 200 m			
Folkhälsomyndigheten (2014a)	Tillgång till skogar med höga sociala värden inom 2,5 km från bostadsadressen (andel)			
(Kaczynski et al., 2016)	<p>Park Index. Scenario planning tool for encouraging greater population-level park access and use (e.g., to estimate the effects of adding a certain-sized park to a neighborhood or a sports field or restroom to an existing park).</p> <p>Four main summary variables related to park access (1) the street network distance to the nearest park from the participant's home address, (2) the number of parks within a 1 mile street network, (3) the amount of park space within a 1 mile street network, (4) Community Park-Audit-Tool (CPAT)/ Park quality index (Kaczynski and Stanis, 2010).</p>			

Tabell 7 Indikatorene knyttet til temaet tilgang og nærhet til grønne områder og andre byrom/uterom for egenorganisert fysisk aktivitet.

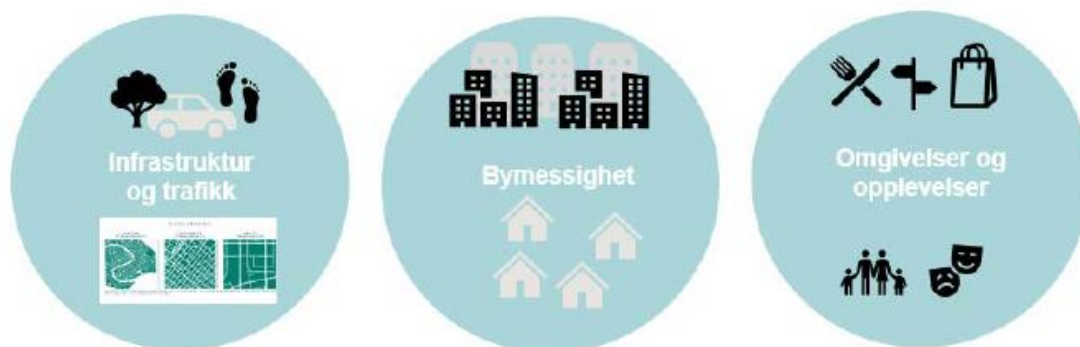
Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
UN- Habitat. Bærekraftsmål 11.7.1. (Nørgaard et al., 2018)	11.7.1 Average share of the built-up area of cities that is open space for public use for all, by sex, age, and persons with disabilities. Indikatoren er ikke ferdig utviklet. Det vil kunne bli problematisk å lage indikatoren for Norge siden det ikke er statistikk/data om universelt utformede områder. Forslag vurdert av SSB			
Attraktive og bærekraftige nordiske byer og regioner (Sweco, 2018)	Nærhet til grønne soner og rekreasjonsområder. Denne indikatoren måler prosentandelen av befolkningen som bor i nærheten av minst én grønn sone eller minst ett rekreasjonsområde: Område på 1 000–5 000 kvadratmeter: 300 meters avstand. Område på 5 000–10 000 kvadratmeter: 500 meters avstand. Område på over 1 hektar: 900 meters avstand.			
Forslag etter innspillsmøter:	En indikator som sammenligner deltakelse i aktivitet (fysisk aktivitet, friluftsliv, idrett - jfr. SSBs levekårsundersøkelser) med nærhet til f.eks. leke- og rekreasjonsområder og nærturterreng			
Forslag etter innspillsmøter:	Andel som har trygg tilgang til markaområder (større enn 20 km ² ?) innen 500 meter			
Forslag etter innspillsmøter:	Andel som har tilgang til tilgjengelig strandsone (av en viss størrelse? Antall daa?) innen 500 meter			
Forslag etter innspillsmøter:	Antall områder/m ² per innbygger – innen 200/500 meter			
Forslag etter innspillsmøter:	Andel som har trygg tilgang til sammenhengende nettverk av stier, turveier, gang- og sykkelveier – på mer enn 2 km? 10 km? Innen 200 meter			
Forslag etter innspillsmøter:	I hvilken grad det er mulig å gå hjemmefra på gangveier, stier, grå og grønne, trygge, attraktive ferdselsårer – til daglige gjøremål, til fritidsaktiviteter og til naturområder utenfor tettstedet (marka, kulturlandskap, strandområder, fjell, hei). Det innebærer at man både må ha indikatorer som sier noe om i hvilke grad sammenhengene finnes og indikatorer som sier noe om hvilke kvaliteter (grønt, stille....) de har og hvilke negative faktorer de har – forurensning, støy, støv...			
Forslag etter innspillsmøter:	Andel som har tilgang til trygge gangruter/turstier/parker i et bydelområde (grunnkrets, fri for urolige elementer /adskilt fra trafikale elementer som sparkesykler ol.) Se også Funkas anbefalinger for å måle tilgjengelighet - Funka			
Forslag etter innspillsmøter:	Andel som har trygg tilgang til allment tilgjengelige, tilrettelagte aktivitetsområder i naturomgivelser – innen 200/500 meter			
Forslag etter innspillsmøter:	Andel som har tilgang på lekeplasser (FNs barnekonvensjon Artikkel 31. (Barne- og familiedepartementet, 2003))			

3.3 Anlagte områder for å gå, dvs. gang-sykkelveger mm.

Planlegging på et overordnet nivå er avgjørende for at flest mulig skal velge å gå bl.a. ved å sørge for tilstrekkelig tetthet, blandet arealbruk, sammenheng (konnektivitet) i nettverket osv., tema som ble belyst i kapitlene 3.1. og 3.2. Formålet med dette kapitlet er å undersøke om detaljutformingen av nettverket og kvaliteter i forbindelseslinjene har betydning for gange. For oversiktens skyld har vi

delt temaet i to; «anlagte områder for gange», dvs. gang-sykelveger, fortau, gater med lite trafikk etc., og de «grønne» her definert som sammenhengende grønnstruktur, grønne korridorer mm. Dette temaet inngår i kapittel 3.4 om naturområder og grønnstruktur,.

Delkapitlet bygger primært på en kunnskapsoppsummering av norsk og internasjonal forskning om egenskaper ved omgivelsene som kan bidra til at folk velger å gå utarbeidet av TØI i 2019 (Hagen et al., 2019). Dette var et oppdrag for Bymiljøetaten i Oslo kommune og skulle benyttes som et underlag for kommunens arbeid med gåstrategi. TØI oppsummerte tre hovedfaktorer av betydning for gangvennlighet; 1) Infrastruktur og trafikk, 2) Bymessighet og 3) Omgivelser og opplevelser. Se figur 5. Under lister vi opp de viktigste egenskapene som TØI fant i sitt arbeid⁸.

Figur 6 Tre viktige faktorer som har betydning for gangvennlighet ifølge TØI (Hagen et al 2019 s.16).

Infrastruktur og trafikk:

- Trygg infrastruktur som er effektiv og komfortabel for gående
- Fortau som er brede nok og som er godt driftet og vedlikeholdt, inkludert brøytet og strødd vinterstid
- Kryss og infrastruktur utformet og regulert slik at fotgjengeren ikke forsinkes p.gr. av store omveier,
- Lite trafikk og lave hastigheter, bidrar til god gangopplevelse på grunn av mindre støy, forurensing og trafikkfare
- Gangvennlige gater har trær, gatemøbler og god belysning

Bymessighet knyttet til de bygde omgivelsene:

- Viktige egenskaper er knyttet til tetthet og at funksjoner er lokalisert slik at det er kort avstand mellom dem.
- Bygningene er organisert langs gaten og bygget ut mot fortausliv for å skape romlig opplevelse.
- Ivareta lokal karakter inkludert å innpasse trær, beplantning og gatemøbler.
- Korte kvartaler som gir høy grad av «gjennomtrengelighet» (permeabilitet), og dermed mange muligheter for å velge ruter.
- Unngå store 'tomme flater' som store parkeringsarealer og infrastruktur, som er visuelt forstyrrende og skaper barrierer.
- Innpasse plasser og torg for sosialt liv, lek og hvile

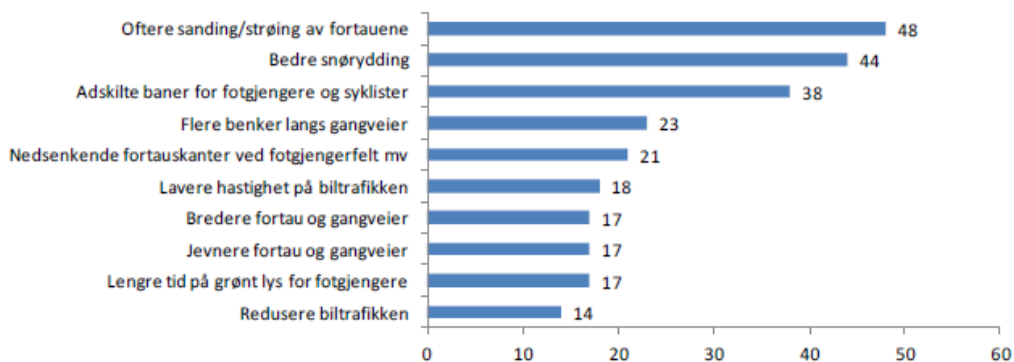
Omgivelser og opplevelser:

- Gaten og området er aktivt, interessant, livlig, hyggelig, vakkert og trygt

⁸ Vi har ikke tatt med referansene som TØI viser til i vår oppsummering

- Mange målpunkter som bidrar til folkeliv; butikker, kollektivholdeplasser, parker, o.l.,
- Lett å orientere seg, at det er trygt, aktive fasader eller andre positive opplevelser langs ruten for eksempel handel, service, bynære friluftsområder, strandpromenader, gågater, lekeplasser, graffiti vegger eller byggeplasser.

I rapporten fra TØI presenteres også en omfattende norsk spørreundersøkelse om gangvennlighet (Hjorthol, 2013) i (Hagen et al., 2019). Respondentene var personer over 67 år fra Kristiansand. Ifølge TØI er undersøkelsen spesielt relevant fordi den retter søkelyset mot en gruppe som setter store krav til omgivelsene for at de skal kunne gå. Gangvennlighet for denne gruppen innebærer også at det er slik for store deler av den voksne befolkningen. For barn kan dette se annerledes ut (Ibid). Fig. 6 oppsummerer de ti viktigste tiltakene for at personer over 67 år vil velge å gå

Figur 7 Andel av personer over 67 år som svarer at disse tiltakene er «svært viktige for at de skal gå mer oppgitt i prosent (Hjorthol, 2013) i (Hagen et al., 2019s. 20).

Slik det kommer fram av figur 6 er de tre viktigste tiltakene knyttet til vintervedlikehold og sikkerhet. Deretter kommer benker langs gangvegene, hastighetsreduksjon, bredere og jevnere fortau og bredere gangveger. Bedre lysregulering med lengre perioder med grønt for fotgjengeren og reduksjon av biltrafikken kom til slutt.

Oppsummering om mulig betydning av egenskaper ved infrastruktur som kan bidra til å fremme gange bl.a. basert på Hagen et al (2019)

Tilgjengelighet for alle

Gangvennlig gateutforming, fortau, trafikkregulering/ sikkerhet, separering av fotgjengere og andre

Kryssløsninger

Belysning, minst mulig luftforurensing og støy

Sol og skygge, grønt

Varierte opplevelseskvaliteter

Hvilemuligheter

Drift og vedlikehold, NB. Brøyting og strøing om vinteren

Vi har ikke identifisert indikatorer eller forslag til slike for en del av temaene som er inkludert i oppsummeringen over. Det gjelder 1) Tilgjengelighet for alle, 2) Minst mulig luftforurensing og støy og 3) Sol og skygge, grønt. Temaene som belyses under er) 1) Gangvennlig gateutforming, fortau, 2)

Kryssløsninger, 3) Varierte opplevelseskvaliteter, 4) Hvilemuligheter og 5) Drift og vedlikehold, Inkludert brøyting og strøing om vinteren. Nasjonale indikatorer er kun registrert for gangvennlig utforming, dvs. antall km tilrettelagt bl.a. for å gå.

Slik oppsummeringen viser, er dette et komplekst tema der mange faktorer virker sammen for at så mange som mulig vil velge å gå i nærmiljøet. For norske forhold har vi ikke identifisert indikatorer eller målemetoder som kan bidra til å avdekke denne kompleksiteten.

Tabell 8 Indikatorer knyttet til gangvennlig gateutforming, fortau, trafikkregulering, sikkerhet og separering av fotgjengere og andre. Nasjonale offisielle og lokale/ kommunale

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
Statens vegvesens årsrapporter (Statens Vegvesen, 2021)	Antall km tilrettelagt for gående og syklende i byer/tettsteder			
Statens vegvesens årsrapporter 2013- 2019 se (Statens Vegvesen, 2020)	Nybygde anlegg for gående og syklende på riksvegnettet			
Statens vegvesens årsrapporter 2013- 2019 Se (Statens Vegvesen, 2020)	Utbygging av gang- og sykkelanlegg på riksvegnettet i forhold til målene i NTP			
(SSB 11845, 2015 - 2020) ⁹	<ul style="list-style-type: none"> - Antall km tilrettelagt for syklende og som er et kommunalt ansvar per 10 000 innb. (km) - Andel km tilrettelagt for syklende i prosent av alle kommunale veier - Antall km tilrettelagt for syklende som er et kommunalt ansvar (km) - Holdeplasser langs kommunal vei universelt utformet siste år (antall) 			
SSB - (Haagensen, 2012a) - Nasjonal veg databank (NVDB)	Kommunale gang- og sykkelveier. Km per 1 000 innbyggere Gang- og sykkelvei som er et kommunalt ansvar, er hentet fra KOSTRA.			
(United 4 Smart sustainable cities) ¹⁰	Pedestrian infrastructure: Percentage of the city designated as a pedestrian/car free zone Bærekraftsmål 11.3			
Nenseth et al. (2012)	Andel kommunale veier med fartsgrense <40km SSB – KOSTRA			
Forslag etter innspillsmøter	Andel transportinfrastruktur av tettstedsareal, andel kommunale veger med fartsgrense 40km/t eller lavere			
Nenseth et al. (2012)	Gang- sykkelveier og turveier. Km. SSB - kommunalt ansvar (KOSTRA)			
Nenseth et al. (2012)	Gang- og sykkelsti (kommunalt ansvar) – lengde. Gang- og sykkelvei som er et kommunalt ansvar, er hentet fra KOSTRA (Nasjonal veg databank (NVDB))			
Forslag etter innspillsmøter	Antall km riksveg og fylkesveg med tilfredsstillende trygghet og estetisk kvalitet for gående (Indikator må utvikles)			
Forslag etter innspillsmøter	Antall km riksveg og fylkesveg som har lokale barriereeffekter for gående og syklende (Indikator må utvikles)			
(Hagen et al., 2019)	Fotgjengerkomfort (Transport of London, 2017) Pedestrian Level of Service` (PLOS) og kapasitetstall for fortau gir et grunnlag for å dimensjonere fortauene slik at de har tilstrekkelig bredde til å håndtere store mengder fotgjengere			
Forslag etter innspillsmøter	Indikator knyttet til belysning på anlegg for gående, spesielt viktig for barn, eldre og kvinner			

⁹ Statistikk om infrastruktur (gangveier) for gående, presenteres ofte som sykkelvei-statistikk. Det er iallfall ofte vanskelig å skille. Sykkelveier har stort sett alltid et tilbud også for gående (enten felles gang- og sykkelvei, eller sykkelvei med fortau). Bl.a. fortau, gågater og snarveier kommer i tillegg.

¹⁰ Testing knyttet til FNs bærekraftsmål i 17 norske kommuner

Tabell 9 Indikatorer knyttet til kryssløsninger, forslag

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
Forslag etter Innspillmøter	Type kryssingssteder, tettheten av disse og omveien og forsinkelsen de utgjør. Hvorvidt en gate oppleves som en barrierer kommer bl.a. an på om det er mer enn to kjørefelt og faktisk hastighetsnivå.			

Tabell 10 Varierte opplevelseskvaliteter. Forslag

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
(FutureBuilt/ Framtidens bygg, 2014)	Fasader og Kvartalsform <ul style="list-style-type: none"> • Andel bebygd areal i grensesnitt mot gaten • Lokaler på gateplan • Inngangsparti mot gaten • Fasadens åpenhet 			
(FutureBuilt/ Framtidens bygg, 2014)	Antall meter per inngangsparti - En grunnleggende faktor for trygghet er at det finnes mange inngangspartier langs en fasade eller gate. Inngangspartier og vinduer bidrar til nærvær og en følelse av opplevd trygghet. Dette er spesielt viktig på kveldstid.			

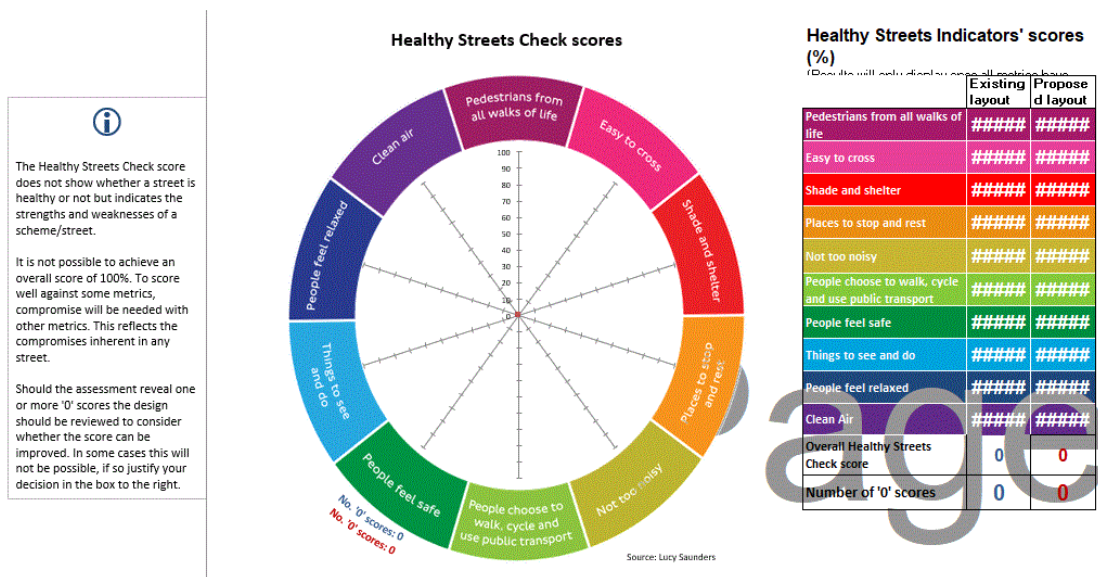
Tabell 11 Drift og vedlikehold, inkludert brøyting og strøing om vinteren. Forslag

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
Forslag etter innspillmøter	Indikator for tilfredsstillende helårsdrift og vedlikehold for gangarealer med omgivelser langs riksveg, fylkesveg og kommunale veger (Indikator må utvikles)			

Healthy Streets Approach (Transport of London, 2017) er som nevnt innledningsvis, en måte å evaluere infrastrukturen for å gå på en helhetlig måte. Dette engelske evalueringsopplegget benyttes som grunnlag for forbedringstiltak og bygger på følgende 10 indikatorer:

- 1) Pedestrians from all walks of life
- 2) People choose to walk, cycle, and use public transport
- 3) Clean air
- 4) People feel safe
- 5) Not too noisy
- 6) Easy to cross
- 7) Places to stop and rest
- 8) Shade and shelter
- 9) People feel relaxed
- 10) Things to see and do

For hver av disse indikatorene foreligger det kriterier for hvordan de skal brukes. Det er dessuten utarbeidet et redskap kalt "Healthy Streets check for designers" (<https://tfl.gov.uk/corporate/about-tfl/how-we-work/planning-for-the-future/healthy-streets>). Sjekklister er basert på at evalueringen skal fylles ut i excel. Figur 7 gir en oversikt over hvordan evalueringen skal foregå. Opplegget er i hovedsak tenkt som et redskap i det lokale plan- og formgivingsarbeidet.

Figur 8 Evalueringsopplegget knyttet til evalueringsopplegget «Healthy Streets Approach» (Transport of London, 2017) infrastrukturen for å gå i («Healthy Streets check for designers» <https://tfl.gov.uk/corporate/about-tfl/how-we-work/planning-for-the-future/healthy-streets#on-this-page-2>)

3.4 Innholdskvaliteter Naturområder og grønnsstruktur.

3.4.1 Om oppbyggingen av kapitlet

I en veileder utgitt av daværende Direktoratet for naturforvaltning om grønnsstruktur i kommunal planlegging fra 1994 (Thorén and Nyhuus, 1994) ble områdetyper som er særlig betydningsfulle for nærrekreasjon, friluftsliv og lek inndelt på følgende måte:

- Overgangssonen mellom bebyggelse og natur- kulturlandskapet rundt byen/ tettstedet.
- Store rekreasjonsarealer i byen.
- Mindre rekreasjonsarealer i byen,
- Grønne korridorer
- Fellesområder i boligbebyggelsen

Vi har valgt å forenkle denne inndelingen. Oppsummeringen av betydning og egenskaper knyttet til de grønne områdene som kan fremme fysisk aktivitet og gange omhandler dermed to hovedtema: a) Nærturområder, grønne korridorer og snarveisystemer og b) Parken og nærnaturen. Fellesområder i boligbebyggelsen er ikke med fordi slike områder ikke er offentlig tilgjengelige. Oppsummeringen av forskningen har vist at det er vanskelig å inndele naturområdene og grønnsstrukturen som henholdsvis arena/infrastruktur for gange og som målpunkt. Disse temaene er derfor behandlet samlet under.

Vi har benyttet noen utvalgte kunnskapsoversikter som bakgrunn for dette kapitlet, bl.a. rapporten «Bruk og betydning av urban natur. En kunnskapssyntese» som NINA publiserte i 2019 (Figari et al., 2019) og «Berre ein liten tur...!? Kunnskapstatus om indre og ytre hindringar for kvardagsturen (Vistad et al., 2014). De to kunnskapsoversiktene er supplert med litteratur om egenskaper ved naturområdene og grønnsstrukturen som er viktige for fysisk aktivitet og gange, men også for bruk generelt.

Kapitlet oppsummerer innledningsvis forskning om betydningen av naturområder og grønnstruktur for fysisk aktivitet og gange. Deretter presenterer vi kunnskap om egenskaper ved disse områdene som kan bidra til dette.

3.4.2 Naturområder og grønnstruktur

Grønne områder er viktige for fysisk aktivitet. Det kan vi bl.a. slutte av den siste rapporten til (Breivik and Rafoss, 2017) basert på data fra Norsk monitor. I likhet med de to foregående rapportene fra henholdsvis (2010) og 2012 fremgår det at friluftslivsaktiviteter er de desidert viktigste kildene til fysisk aktivitet blant voksne i Norge. Bortimot 70 % av respondentene i undersøkelsen oppgir at de utfører denne aktiviteten i fritiden minst en gang i måneden i sesongen, og det er fotturer i skog og mark som scorer høyest både blant kvinner og menn.

Rafoss og Breivik avdekket også at det er en sosioøkonomisk dimensjon knyttet til preferanser for fysisk aktivitet fordi dette er en aktivitet som i så stor grad også utføres av det forfatterne kaller lavere klasse. Turstier og utmarksarealer er de anleggstypene som brukes mest. Flere enn 40 % av respondentene oppgir at de bruker turstier en dag i uken eller mer, mens utmarksarealene kommer på annenplass med bortimot 35 %. Lysløyper og parker er også viktige, men ikke for ukentlig bruk. Turstier, større utmarksarealer, parker og grøntområder blir av forfatterne karakterisert som egalitære arenaer for fysisk aktivitet. Forskjellen i bruk av andre anleggstyper avspeiler større klasseforskjeller. De største klasseforskjellene finner vi ved bruk av private treningssentre og lysløyper (Ibid).

Det viser seg også å være kjønnsforskjeller når det gjelder bruken av naturområder og grønnstruktur. Ifølge Breivik og Rafoss (2017) oppgir kvinner at de i større grad enn menn bruker grønne områder til den ukentlige treningen. Områdene som inngår er turstier/ turløyper, utmarksområder (som er de mest brukte treningsarenaene for begge kjønn) og park- og grøntområder. Tilsvarende fant også Sang m. fl. (2016) at kvinner bruker bynaturen mer enn menn, og at kvinner i større grad enn menn, samt eldre i større grad enn yngre, forbinder urbane grøntområder med velvære og estetikk.

I følge Schipperijn et al. (2010) i (Figari et al., 2019) utgjør gruppen fra 45 til 64 år av alle over 16 år de mest flittige brukerne av urbane grønne områder i Danmark. Det er imidlertid nokså store kjønnsforskjeller i de ulike aldersgruppene. Menns bruk øker fram til 80 år, for så å avta gradvis. For kvinner er mønsteret noe mer uklart. Laveste er bruk blant dem over 80 år, etterfulgt av kvinner mellom 25 og 44 år.

Figari et al (2019) har også sett på hva kulturforskjeller har å si for betydning og bruk av naturområder og grønnstruktur. Forfatterne advarer mot å skille ut innvandrerbefolkningen som en gruppe med egne behov. Dette kan vise seg både vanskelig og uklokt. «Snarere bør man legge til grunn at innvandring, sammen med variasjoner i andre bakgrunnsvariabler som kjønn, alder, utdanning og inntekt, bidrar til en mangeslunken bybefolkning hvis behov og preferanser bedre imøtekommes ved å legge til rette for variert bruk av de samme områdene, snarere enn å vektlegge enkeltgruppers bruksmønstre og preferanser» (Ibid s. 23).

Som vist over har sosioøkonomi betydning når det gjelder valg av aktivitetstype. Tilgang til egnete arealer er imidlertid også viktig. En studie fra Osloområdet der befolkningens vurdering av friluftslivsmuligheter inngikk, viste at de fleste har tilgang til områder for daglig rekreasjon (Suárez et al., 2020).. Studien viste imidlertid også at innvandrere og husholdninger med lav inntekt har relativt sett mindre tilgang til egnete turarealer. Forholdet mellom tilgang og miljørettferdighet kan

imidlertid være komplekst. Urettferdighet skyldes kanskje ikke automatisk ulik tilgang. Dårligere muligheter i et dyrt boligmarked og andre politiske og media faktorer kan være en årsak til etnisk boligsegregering. Segregeringen kan også være koblet til preferanser for «hverdagsturer» nær boligområdet framfor turer i den peri-urbane Marka (Suárez et al., 2020).

Kunnskapsoversikten til NINA (Figari et al., 2019) gir et noe annet bilde av hvilken betydning urban natur og parker har. Deres oversikt er mer detaljert og søkelyset er ikke rettet mot fysisk aktivitet, men bruk mer generelt. Ifølge en dansk undersøkelse (Schipperijn et al., 2010 sitert i Figari et al. 2019) kom det fram at 43 prosent av innbyggerne bruker urbane grøntarealer daglig, mens hele 91 prosent oppsøker slike steder minst en gang i uka. Schipperijn et al. (2010) fant også at det er stor variasjon i hvilke grønne områder som blir brukt. De nærmeste områdene ble ikke nødvendigvis mest brukt fordi folk gjerne oppsøker områder av en viss størrelse. Det viste seg også at jo større grøntarealene nærmest boligen er, jo oftere og lengre oppholder de seg der.

Uformelle grønne områder er også viktige. Fra Danmark rapporterte Peschardt et al. (2012 i Figari et al. 2019) at de små offentlig tilgjengelige uteområdene generelt er høyt verdsatt av brukerne bl.a. fordi de er lett tilgjengelige og ikke overfylte av andre mennesker. En norsk undersøkelse Gundersen et al. (2016) fant at også de små uformelle områdene er av særlig betydning fordi de innbyr til fri og ustrukturert lek. Slike uformelle grøntområder tas i bruk sporadisk og på daglig basis av barn, i større grad enn lekeplasser og spesielt tilrettelagte sportsfasiliteter (Ibid).

Barns friluftslivsdeltagelse var også hovedtema i en fersk undersøkelse fra Statistisk sentralbyrå (Dalen, 2021). Undersøkelsen omfattet barn og unge i alderen 6-15 år bosatt i Oslo. Den viste at de private områdene er viktige selv om slike områder ikke inngår i vår rapport. Omtrent to av tre barn i Oslo bruker hager, bakgårder eller andre fellesarealer til lek og fysisk aktivitet. Mellom 40 og 50 prosent bruker lekeplasser og ballplasser, mens omtrent 30 prosent er aktive i skogen, i parker, eller langs gater, vei og fortau. Bare 8 prosent oppgir å ha lekt eller oppholdt seg i fjæra noe som ikke er uventet siden Oslo har lite strandlinje tilgjengelig.

Det er også store forskjeller i bruken av ulike aktivitetssteder mellom byområdene i Oslo (Dalen, 2021). Dette gjelder særlig parkbruk der barna i indre by bruker parkene mye mer enn barn fra øvrige bydeler. Andelen som har vært i skogen er på den andre siden lavere blant barn fra de indre byområdene enn barn i de øvrige byområdene. (Dalen, 2021) understreker at de forskjellene som er påvist i bruk av parker og skogen viser viktigheten av å ha tilgjengelige naturområder nær boligen. For barn i sentrale byområder er parkene langt viktigere enn for barn som bor i ytre byområder, hvor skogen og marka er mer tilgjengelig.

Naturområder og grønnstruktur inviterer til aktivitet, og aktivitetene er mangfoldig, likevel fremstår turgåing som den mest populære. I en nasjonal studie fra Norge om brukerens opplevde kvalitet fant Fongar et al. (2019) at de fleste av respondenter brukte grøntområder til å gå igjennom. Tilsvarende kom også fram av kunnskapsoversikten til (Figari et al., 2019). Av alle aktiviteter folk kan drive med i parker og andre områder med bynatur, fremstår turgåing som den mest populære – og det på tvers av store geografiske og kulturelle skiller. Samme resultat fant også Dalen (2021) i undersøkelsen av barns friluftsliv i Oslo der korte fotturer var den aktiviteten som barna drev mest med.

Selv om turgåing blir oppgitt som den viktigste aktiviteten både i nærmiljøet til byer og tettsteder og i de urbane grøntområdene, så betyr ikke det alle turer foregår i grønne omgivelser. I forbindelse med forskningsrådsprosjektet «Nærtur» ble det gjennomført en spørreundersøkelse blant innbyggere i Moss (Thorén et al., 2015). Innbyggerne ble spurt om hvor de går på tur og hvor de

foretrekker å gå. Det viste seg at turgåingen foregikk både langs gater, i naturområder eller i en kombinasjon av disse. Men kunne respondentene velge, så foretrakk nesten 90 % å gå i naturen, mens 10 % oppga at de foretrakk å gå på tur langs gater.

Aktivitetene som foregår i naturområder og grønnstruktur viser likevel stor variasjon og inkluderer i tillegg til turgåing, lek, kollektiv og individuell idrett, hundelufting, fotografering, å samles til piknik med venner og mye annet (Figari et al., 2019). Studien av barn i Oslo (Dalen, 2021) viste i tillegg til korte fotturer at bading og sykling er de mest utbredte friluftslivsaktivitetene blant Oslobarn. Mellom 76 og 89 prosent har drevet med disse aktivitetene. Utendørs skøyteaktivitet, innendørs klatring og skikjøring i alpinanlegg er mer populært i Oslo enn resten av landet, mens særlig fiske er mindre utbredt i Oslo enn blant barn i resten av landet.

En norsk studie av betydningen av opplevde kvaliteter i grøntområdene og bruksfrekvens (Fongar et al., 2019) viste at den viktigste motivasjon for å bruke de urbane grøntområdene var å oppleve naturen, få frisk luft og slappe av. De fant også at byfolks egenrapporterte livskvalitet ikke bare handlet om aktiv, fysisk bruk, men også om visuell kontakt med bynatur. Det samme er oppsummert av Schipperijn et al (2010 i Figari et al 2019). Ifølge den danske studien var folks motivasjon for bruk av urbane grøntarealer særlig forbundet med velvære, livskvalitet og helse.

Urbane grøntarealer som arena for fysisk aktivitet vektlegges av mange artikkelforfattere, og aktivitetene omfatter blant annet organisert, kollektiv idrett, og individuelt initiert jogging, fysisk lek blant barn og turgåing. De individuelt initierte aktivitetene utgjør den største aktiviteten i hele materialet sett under ett. Som beskrevet over, er det noen grupper som er mer intenst fysisk aktive i sin bruk av urbane grøntområder, og da særlig menn og gutter. I den danske landsdekkende undersøkelsen om faktorer som påvirker bruk (Schipperijn et al., 2010 i Figari et al 2019), kom det frem at den viktigste grunnen til at folk oppsøker urbane grøntarealer, er et ønske om å «nyte været» og behovet for frisk luft.

Andre studier viser at det sosiale aspektet er særlig viktig i bestemte sammenhenger, som når byboere oppsøker små, lokale grønne områder (Peschardt et al., 2012 i Figari et al 2019), og i tilknytning til urbane dyrkingspraksiser, som for eksempel parsellhager (Filkobski et al., 2016 i Figari et al 2019).

3.4.3 Egenskaper ved naturområder og grønnstruktur som kan fremme bruk, fysisk aktivitet og gange

Vi skal her se på egenskaper som kan bidra til bruk, fysisk aktivitet og gange knyttet til naturområdene i og rundt byer og tettsteder. Arealkategoriene det er snakk om inkluderer både de store grønne områdene som f.eks. overgangssonen mellom bebyggelse og natur- kulturlandskapet rundt byen/ tettstedet, men også store og små rekreasjonsarealer og grønne korridorer/ snarveisystemer inne i byen/tettstedet. Søkelyst er på opplevelseskvaliteter, nødvendigheten av tilrettelegging, behovet for skjøtsel drift og til slutt informasjon.

Opplevelseskvaliteter og arealstørrelser

Omfattende studier av parkbruk i Sverige fra 1980- og 90-tallet er fortsatt relevante for på en forenklet måte forstå hvilke egenskaper ved parker og grønne områder som det er viktig å ivareta. I sin doktoravhandling oppsummerer Grahn (1991) egenskapene i 8 ulike kategorier, eller det han kaller parkkarakterer. Parkkarakterene ble inndelt i to hovedgrupper; store områder uten støy og

mindre områder. Egenskaper eller karakterene knyttet til de store områdene uten støy omfatter det vi på norsk har oversatt på følgende måte (Thorén and Nyhuus, 1994): «Det ville», «det artsrike», «det store uendelige» og «det rolige»¹¹. De mindre områdene er beskrevet som «det festlige», «det lekevennlige», «det kulturelle» og «sletta».¹² Poenget med en slik inndeling er bl.a. å vise at mennesker verdsetter og oppsøker områder med ulike egenskaper. Dette vil variere avhengig av bruk og person, hvilket betyr at et mangfold av muligheter for å komme seg ut og være i aktivitet, er viktig. En rekke studier viser det samme, og sannsynligheten for parkbruk vil kunne øke i parker med flere funksjoner (Giles-Corti et al., 2005, Grahn and Berggren-Bärring, 2008, Kaczynski et al., 2008). Slike områder er vanligvis større. Bruk er også avhengig av hvordan området er strukturert og ikke minst opplevd (Gobster, 2002, Kothencz et al., 2017, Van Herzele and Wiedemann, 2003).

Som vist foran er det behov for både store og små grønne områder, og spørsmålet er da hva dette innebærer. En eldre kunnskapsoversikt fra 1997 (Thorén et al., 1997) oppsummerte at forskningen om arealstørrelse og bruk pekte i ulike retninger. Grahn and Berggren-Bärring (1995) registrerte at det var relativt store parker og grøntarealer på mellom 100 daa og 500 daa eller mindre arealer på mellom 10 og 50 daa som var i hyppig bruk. Områder under 10 daa ble derimot i liten grad brukt, og hovedsakelig til passasje. Fra England presentert kunnskapsoversikten til Thorén et al (1997) andre funn. Burgess, Harrison og Limb (1988) kunne vise til at mennesker bruker et vidt spekter av grøntarealer, og disse forfatterne tar avstand fra den hierarkiske tankegangen om at det skal finnes grøntarealer av ulike størrelser i ulik avstand fra boligen. Folk ønsker seg et sett av muligheter på dørstokken, m.a.o. i lokalmiljøet.

Felles for en rekke av parkkarakterene til Grahn (1991) er naturinnholdet og gjerne med mangfoldig vegetasjon. Stillhet og en følelse av at det er plass nok, inngår også. En studie fra Oslo underbygger dette. Suárez et al. (2020) fant at befolkningen foretrekker store skogkledte områder med mye trevegetasjon og tilstedeværelse av vann. Men den samme studien viste også at preferansene er forskjellig avhengig av alder og bosted. Yngre foretrakk mer urbane områder for rekreasjon.

Områder som klassifiseres som å ha en høy grad av oppfattet naturpreg¹³ har en tendens til å frembringe flere aktiviteter, høyere estetiske verdier og større velvære for beboerne i området. Det tyder på at naturområder har et potensial til å tilby et bredere spekter av opplevelser enn de mer formelle byparkene kan. Studien viser til høyere verdier for aktiviteter og trivsel for naturområder sammenlignet med de mer formelle parkene (Sang et al., 2016). Rapporten «Landskapets opplevelsevården» (Boverket, 2007)¹⁴ viser også at natur og urørthet er kvaliteter i grønnstrukturen som er høyt verdsatt av beboere i byer og tettsteder. Nesten alle som deltok i studien ønsket seg et grøntområde nær boligen med mulighet for restitusjon, og området skulle i tillegg tilby andre opplevelsesverdier som urørthet, naturpreg og trygghet. Videre avdekket studien at personer som

¹¹ På svensk ble dette omtalt som «det vilda», «det artrika», «det rymliga» og «det rofylda»

¹² På svensk ble dette omtalt som «det lekfulla», «det gröna torget», «det festliga» og «det kulturella»

¹³ I studien brukes begrepet «naturalness»

¹⁴ Rapporten hadde to perspektiv, det ene var å komme med forslag til indikatorer for oppfølging og evaluering av grønnstrukturplanlegging, det andre var å gi bakgrunnsinformasjon om planlegging, skjøtsel og forvaltning.

bodde nær et naturområde uten tilrettelegging for friluftsliv og som de i dessuten besøkte ofte, opplevde mindre stress, trøtthet og irritasjon.

Opplevelser er multisensoriske, med signifikante forskjeller mellom lyd- og synsopplevelser (Sang et al., 2016). Synsopplevelser, som for eksempel at områdene er frodige, vakre og varierte, var betydelig høyere for de grønne områdene som fikk høy score på oppfattet «naturalness». Kjønnsforskjeller er tydelig for visse aktivitetskategorier - slappe av, sosialisere, oppleve naturen, gå, få frisk luft, lete etter noe morsomt, følge årstidene og å studere dyrelivet. Kvinner deltar i alle disse aktivitetene oftere og især når områdene ble oppfattet som godt vedlikeholdt, ordnet, naturlignende, artsrike, frodige, vakre, fine, tilgjengelige og varierte. Det viste seg også at eldre innbyggere deltok i et større antall naturrelaterte aktiviteter enn yngre innbyggere. De eldre oppga videre høyere score for estetiske verdier og velvære knyttet til opphold i grønne områder enn yngre mennesker gjorde. Det er også viktig å merke seg at naturopplevelse kan være motiverende for å utøve fysisk aktivitet, noe som fremgikk av materialet til (Sang et al., 2016). De viste bl.a. ved at et av motivene for å utøve fysisk aktivitet særlig blant kvinner og eldre, var å oppleve naturen.

Opplevelse av stillhet ser ut til å gå igjen i flere studier. Stillhet kan både bety fravær av støy, men også fravær av mange mennesker. Grahn og Stigsdottir (Grahn and Stigsdotter, 2010) fant f.eks. at det å ikke møte mange andre inngikk som en del av opplevd stillhet. Stillhet kan videre være relatert til tilstedeværelsen av lyder som opplevdes som positive, f.eks. lyder fra naturen/ naturlige lyder (Sang et al., 2016) (Nilsson and Lindqvist, 2008). Kvinner og eldre opplevde bl.a. større ro når de hørte fuglesang og raslende blader, og de la større vekt på rikt fugleliv enn menn, yngre og middelaldrende personer. Uavhengig av alder og kjønn hadde urbane skogsområder (med stor grad av «naturlighet») høyere positiv score enn parker (med liten grad av «naturlighet») (Sang et al., 2016).

Støy har motsatt effekt. Ifølge Boverket (2007) var det en sterk negativ sammenheng mellom støy og oppfattet lydlandskapskvalitet, mens fravær av støy viste sammenheng med bedre helse. Støyfrie og urørte områder var særlig viktige for innbyggere nær mindre parker eller grøntområder, men også for dem som besøkte slike områder. Oppholdstiden kan også påvirkes av støynivået ifølge Nilsson and Lindqvist (2008), som fant en sterk positiv sammenheng mellom lengden på oppholdet og opplevd lydlandskapskvalitet. Studien av Nilsson and Lindqvist (2008) tyder på at støynivået i byparker bør være under 50 dB.

Områder som har et støynivå mellom 50-55 dB kan ha store variasjoner i lydlandskapskvaliteter, og noen designtiltak kan sannsynligvis forbedre lyd kvaliteten (Ibid). I områder som overstige 55 dB bør det kreves tiltak for å senke støynivået (Nilsson and Lindqvist, 2008).

De norske støyretningslinjene understreker at fravær av støy er en forutsetning for at friluftsliv- og rekreasjonsområder og kulturmiljøer skal ha full verdi (Miljødirektoratet, 2021). Retningslinjene oppfordrer derfor kommunene til å kartlegge såkalte «stille områder» og det foreligger også anbefalinger om maks. lydnivå i ulike typer av grønne områder. Se tabell 14. Mer om dette i kapittel 5 om Arealstatistikk og kartlegging av arealegenskaper.

Tabell 12 Anbefalte støygrenser i ulike typer friområder, friluft- og rekreasjonsområder (Miljødirektoratet, 2021Tabell 3)

Områdekategori	Anbefalt støygrense, ekvivalent støynivå	Anbefalt støygrense, maksimalnivå
Byparker, kirkegårder og friområder i tettbygd strøk	Se retningslinjens tabell 2, for uteoppholdsareal	Se retningslinjens tabell 2, for uteoppholdsareal
Stille områder og større sammenhengende grønnstruktur i tettsteder	L_{den} 50 dB	Motorsport: L_{AFmax} 60 dB Skytebaner: L_{AFmax} 65 dB Driftstidsbegrensninger bør benyttes
Stille områder, nærfriluftsområder og bymark utenfor by/tettsted,	L_{den} 40 dB	Motorsport: L_{AFmax} 60 dB Skytebaner: L_{AFmax} 65 dB Driftstidsbegrensninger bør benyttes

Opplevelse av om et naturområde eller en park er trygt, er også sentralt for bruken og er påvirket av en rekke forhold knyttet til utformingen. Rahm et al. (2020) et al avdekket t.o.m. at offentlige parker byttet funksjon fra å være en kvalitet på dagtid, til å være en hindring etter mørkets frembrudd. For å unngå et utrygt parkområde medførte det ruteendringer, mens andre brukte et annen transportmiddel og/ eller mer trafikkerte veier. Opplevd trygghet kan også påvirkes av beliggenhet. Ifølge Boverket (2007) var trygghet særlig viktig for beboere i de sentrale byområdene, for dem som bodde nær tilrettelagte naturområder og for personer som besøkte mindre parker og grøntområder ofte. I litteraturgjennomgang fra Jansson et al. (2013) ble det identifisert fire hovedaspekter som påvirker følelsen av trygghet i grøntområder med skog/ skogholt: (1) landskapsdesign, (2) muligheter for oversikt og kontroll, (3) vegetasjonstetthet, og (4) vegetasjonskarakter og vedlikehold. Lav tetthet i undervegetasjonen ble oppsummert som en nøkkelkomponent for økt opplevd trygghet, hvilket også ble dokumentert i studien til Rahm et al. (2020).

Opplevd trygghet varierer også avhengig av kjønn og alder. Kvinner ser seg oftere som mulige ofre og er ofte redde å gå utendørs alene etter mørkets frembrudd. Rahm et al. (2020) fant at unge menn uttrykte usikkerhet i det offentlige rom i likhet med kvinner.

Tilrettelegging, skjøtsel og drift

I forbindelse med Forskningsrådsprosjektet «Nærtur» ble innbyggere i Moss spurt om hva som hindret dem i å velge å gå i nærmiljøet og hvilke tiltak som ville få dem til å ta turen (Thorén et al., 2015). Et av hovedfunnene var at det var få som ga uttrykk for at de i særlig grad opplevde hindre. Men fra en liste på 14 framlagte hindre ble følgende tre oppgitt som de viktigste:

1. Jeg hadde gått mer om jeg hadde hatt noen å gå sammen med
2. Mørke gjør det skummelt å gå
3. Jeg liker ikke å gå om vinteren

I denne studien var det interessant at 'Jeg har ikke tid til å gå', ligger langt nede på lista for disse respondentene (og med snitt 1,3). Dette er vanligvis det ene hinderet som blir markert av mange se Breivik og Rafoss (2017) og Vistad et al.(2014). Mangel på tid ble også oppgitt som den viktigste hindringen for bruk av grøntområder i Boverkets rapport (2007)

Det var langt flere som etterlyste bedre tiltak, og de tre viktigste opplevde tiltakene var:

1. Rene, pene og ordentlige omgivelser
2. Brøyting av stier/turveier vinterstid
3. Strøying

Et komplekst sett med egenskaper kan knyttes til økt besøk av grønne områder. Det kommer også fram av spørreundersøkelsen i Moss (Thorén et al., 2015), og i likhet med resultatene derfra så viser andre studier at rene og trygge områder er særlig viktig for bruk (Giles-Corti et al., 2005, Kaczynski and Henderson, 2007, Kaczynski et al., 2014, McCormack et al., 2010) I litteraturen varierer det ifølge Konijnendijk (2013) hva som er definert som rent. Figur 8 gir en oversikt over tiltakene som inngikk i spørreundersøkelsen i Moss i rangert rekkefølge

Figur 9 Resultater fra en spørreundersøkelse til innbyggere i Moss om de viktigste tiltakene for å ta en tur i nærmiljøet (Thorén et al., 2015).

En spørreundersøkelse til alle landets kommuner om hvordan nærtur blir ivaretatt på lokalt og regionalt nivå og som bygdte på de samme spørsmålene som i studien fra Moss, avdekket at prioriteringer av spillemidler til nærturtiltak varierte noe avhengig av hvilken brukergruppe som ble spurt (Thorén et al., 2018b). Brukergruppene som inngikk var Friluftsråd, Idrettsråd og de to lovpålagte rådene: Eldreråd og Råd for personer med funksjonsnedsettelse. En rangering av materialet etter en «fem på topp skala» viste at opparbeiding av stier og turveger kom på første eller andreplass for alle de nevnte aktørgruppene. Andre tiltak som ble prioritert av de fleste aktørgruppene var skilting/informasjon og universell utforming. Universell utforming ble ikke overraskende fremmet av flest Eldreråd og Råd for personer med funksjonsnedsettelse. Øvrige tiltak som et flertall av de nevnte gruppene har foreslått eller satset på, er benker og til en viss grad opparbeiding av målpunkt for lek. Hovedfunnene fra en undersøkelse utført av Norsk institutt for naturforskning viste også informasjon er viktig. Turrutene ble mer brukt etter at eksisterende stier var skiltet og merket. Det var flere nye og uerfarne brukere som dessuten var fornøyde, det er enklere og tryggere (Vistad et al., 2018).

Boverket (2007) fant også at det var forskjeller mellom ulike grupper når det gjaldt tiltak. For personer som bodde i nærheten og som ofte besøkte boligområder med en stor andel vegetasjon var mosjonsstier, parker med ballfelt og lekeapparater spesielt viktig å ha i det grønne området. Personer mellom 18 og 30 år anså det som viktig å ha belysning, mosjonsstier og parker med ballbaner i grøntområdet i nærheten av boligen. Personer over 65 år prioriterte mange hvile- og sitteplasser, belysning, toaletter samt parker med prydvexter høyere enn andre aldersgrupper.

Oppsummering om hvilken betydning utforming og innhold i naturområder og grønnstruktur kan ha for gange og fysisk aktivitet

Tilgjengelighet for alle

Forhold knyttet til størrelse og utstrekning

Arealstørrelse, både store og små grøntarealer

Sammenhengende korridorer og turveger

Forhold knyttet til innhold

Varierte bruksmuligheter for alle

Flest mulig områdetyper nær boligen (størrelse og innhold)

Naturpreg

Urørt/ stillhet

Blomster og prydevekster

Alle slags områdetyper nær boligen

Tilrettelegging for aktiviteter/ bruk

Stier/ turveger

Badeplasser

Muligheter for fiske

Muligheter for dyrking

Ski- og skøytemuligheter, lysløyper

Tilrettelegging og målgruppe

Alder, kjønn, kulturbakgrunn

Trygghet, belysning, lite støy

Informasjon, merking, skilting

Hvile- og sittemuligheter, Toaletter

Velskjøttet og godt vedlikeholdt

Basert på gjennomgangen av forskningen, ble følgende tema relatert til natur- og grøntområdenes innhold fremhevet som særlig viktige for å fremme fysisk aktivitet og gange : 1) Tilgjengelighet for alle, 2) Forhold knyttet til størrelse og utstrekning, 3) Forhold knyttet til innhold, 4) Tilrettelegging for aktiviteter/ bruk, 5) Tilrettelegging og målgruppe, 5) Trygghet, belysning, lite støy , 6) Informasjon, merking, skilting, 7) Hvile- og sittemuligheter, 8) Toaletter , 9) Velskjøttet og godt vedlikeholdt. Vi har avdekket at det ikke finnes nasjonale indikatorer for noen av disse temaene, men det foreligger noen lokale eksempler fra Oslo kommune og noen forslag som kom fram etter innspillsmøtene. De temaene der vi har kommet over indikatorer, eller forslag til slike er knyttet til innhold (til en viss grad), aktivitetstilrettelegging, informasjon mm og det vi har kalt «andre tiltak».

Tabell 13 Forhold knyttet til innhold. Forslag.

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
Forslag etter innspillsmøter:	Indikator for utforming av Nærskog: Tilleggs kvalitet, er det en nærskog som kan brukes fra huset/ klassen både når det gjelder avstand og kvalitet, særlig sett opp mot skoler/ barnehager (lek), men også boligfelt og sentrumsstrukturer (tur/transport). Må være særlig innstilt på at tilrettelegging som kan tilfredsstillende både 'trivelig tur' og 'funksjonell transport' til sentrumsfunksjoner (målpoint)			
Forslag etter innspillsmøter:	Kapasitet for grøntområdene: I hvilken grad kan grøntområdene ta imot befolkningen			
Forslag etter innspillsmøter:	Hvor mange konkurrerer om/sogner til samme område			
Forslag etter innspillsmøter:	Antall innbyggere per m2/daa grøntareal (leke- og rekreasjonsareal og nærturterreng)			
Forslag etter innspillsmøter:	Hvor mange ulike områder har hver innbygger tilgang til			

Tabell 14 Tilrettelegging for aktiviteter/ bruk inkludert alder og målgrupper. Kommunale indikatorer

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Bymiljøetaten i Oslo	Antall turveiltak som har bidratt til større grad av sammenheng i hovedturveinetten i byggesonen i perioden			

Tabell 15 Informasjon, merking, skilting. Forslag

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
Forslag etter innspillsmøter:	Utbredelse av tilgjengelighetskartlegginger til turveger sentrums-/friluftsområder med involvering av lokalsamfunnet (f.eks. kommunale råd for barn og unge, personer med nedsatt funksjonsevne). Kartverkets kartlegging av turruter er aktuelt som et av kunnskapsgrunnlagene for dette. Se Kartverket Turruter Kilde: https://www.kartverket.no/geodataarbeid/dok-og-temadata/turruter#_ga=2.92420125.1437830169.1629297683-1717563958.1628867346			

Tabell 16 Evaluering og tilrettelegging for aktiviteter/ bruk inkludert alder og målgrupper.

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Bymiljøetaten i Oslo	Anleggenes standard i henhold til etablerte kvalitetsstandarder (nasjonale standarder). Tilstandsvurderinger Standarden på anleggsmassen skal heves på følgende anleggstyper: <ul style="list-style-type: none"> • Kunstgressbaner • Badeanlegg • Ski-/alpinanlegg • Klubbhus • Ishaller 			
Bymiljøetaten i Oslo	Yardstick Parkcheck (2012) Sjekkliste for fasiliteter og tilstand i parkanlegg med tilhørende brukerundersøkelse			
Nordic Green Space Award	Kvalitetsstempel som består av et sett med kvaliteter under tre temaer: (1) struktur og generelle aspekter (2) Funksjonalitet og opplevelser (3) forvaltning og organisasjon			

3.5 Innholdskvaliteter. Målpunkter for egenorganisert fysisk aktivitet

3.5.1 Introduksjon

Arbeidsforskningsinstituttet ved Høgskolen i Oslo og Akershus gjennomførte i 2016 i samarbeide med Norges Idrettshøgskole og Rodeo Arkitekter en studie av ungdom og unge voksnes bruk av uterom (Hagen et al., 2016). Studien hadde Oslo og områdesatsing for indre Oslo som utgangspunkt, men ifølge forfatterne kom det fram kunnskap som er viktig mer generelt. Et budskap er bl.a. at en må se på byen som helhet. Byen «kan sies å være et stort og åpent mulighetsrom der ulike grupper selv kan definere sine nisjer, territorier eller steder» (Hagen et al., 2016s. Vii). Dette betyr at det ikke er åpenbart hva som er målpunktene for egenorganisert aktivitet. Her retter vi likevel søkelyset mot noen avgrensede tema; barnehager, skoler og det vi har kalt andre uterom for egenorganisert fysisk aktivitet. Naturområder og grønnstruktur er også viktige som målpunkter, men dette temaet er belyst i foregående kapittel.

Rapporten «Uteområder i barnehager og skoler. Hvordan sikre kvalitet i utformingen» (Thorén et al., 2019) inneholder en omfattende litteraturoversikt over hvilke forhold/ faktorer i barnehagers og skolars uteområder som bidrar til helse og trivsel og er en sentral kilde i foreliggende kapittel. For å belyse hvilke områder som har betydning for egenorganisert aktivitet mer generelt har rapporten nevnt innledningsvis om ungdom og unge voksnes bruk av byrom/uterom, vært viktig (Hagen et al., 2016).

Vi har valgt å innlede kunnskapsoppsummeringen med det vi har kalt «Uterom, byrom og felles møteplasser og områder for egenorganisert fysisk aktivitet». Betydningen av skolars og barnehagers uteområder for bruk og aktivitet har vi deretter samlet i et eget delkapittel.

3.5.2 Uterom, byrom og felles møteplasser og områder for egenorganisert fysisk aktivitet

En studie av ungdom og unge voksnes bruk av uterom (Hagen et al., 2016) oppsummerer fem hovedfunn knyttet til dette temaet. Et av funnene handler om «*sansing og minner*». De unge gjør nærmiljøet til sitt ved å observere, tenke og knytte seg til visuelle elementer. Ofte handler det om steder som utgjør noe helt annet enn den offisielle versjonen. Sammen med venner slekt eller noen fra samme gruppe skapes steder.

«Kompetanse og alternativ» er et annet funn som handler om at variasjon i bylandskapet og tilbud påvirker aktivitetsmønsteret til ungdommen. Hagen et al (2016) påpeker at de unge «ser ut til å velge ut noen få byrom for fritidsbruk, som de så skaper eller reproducerer som sine steder.» Det er derfor viktig å se på byen som helhet og som et stort og åpent mulighetsrom.

En neste kategori hos Hagen et al. (2016) er «fellesskap og samhold». De gode stedene er der ungdommen kan henge med venner. Det er ikke så nøye hva man gjør på slike steder. Det viktigste er samværet med andre som man liker. Ifølge Hagen et al (Ibid) betyr dette at det er mindre viktig å gi byrommene en bestemt utforming. Ungdommen som deltok i studien liker seg likevel best på sentrale plasser (som skolegården) eller i parker der det er mulig å være flere generasjoner samtidig, men uten at de føler seg overvåket. Variasjon ble oppsummert som en arkitektonisk kvalitet som ungdommen ønsket seg.

For å forstå eller arbeide med tiltak som stimulerer til økt bruk av byrommene, viser Hagen et al (2016) til at en må ha kunnskap om hvordan ulike grupper av ungdom eller unge voksne bruker eller blir forhindret fra å bruke byens offentlige arenaer. Rapporten peker også på man kan komme i det som blir kalt et «kohort-dilemma». Neste generasjon ønsker seg noe helt annet, til og med før forrige generasjons ønsker er vedtatt. Løsningen på det er bl.a. å satse på temporære strukturer.

Hagen et al.(2016) studerte ikke betydningen av uterommene for fysisk aktivitet. Det gjorde derimot Aradi et al. (2016). Aradi et al. (2016) avdekket likevel noe av det samme som studien fra Oslo, men ga i tillegg et bidrag til hva i nærmiljøet som fremmer fysisk aktivitet blant ungdom. To boligområder i Fredrikstad ble undersøkt for å finne ut i hvilken grad bylandskapet kunne tilby muligheter (affordances (Gibson, 1979 s. 127))¹⁵ for fysisk aktivitet blant ungdommen. Variasjon er et av stikkordene fra denne undersøkelsen i likhet med den fra Oslo. I et område planlagt med mange muligheter, ikke nødvendigvis anlegg og lekeapparater, gjennomførte ungdommene langt flere aktiviteter enn i det området som ikke hadde slik utforming. Aradi et al. (2016) identifiserte også en sosial dimensjon kalt «landscapes for getting together». Dette var ikke nødvendigvis områder planlagt for aktiviteten, men snarere områder som tillot ungdommene å gjennomføre tilfeldige aktiviteter uten voksen innblanding. Aktivitetsnivåene på slike steder var lave. Områdetypene kunne imidlertid både være parker og bysentrum f.eks. kjøpesentra. Studien til Aradi et al. (2016) avdekket ikke at det var noen spesifikk landskapstype som bidro til høye aktivitetsnivåer. De høye aktivitetsnivåene ble derimot målt i områder avsatt til idrett eller friluftsliv, især i naturområder. Men de høyeste aktivitetsnivåene ble målt langs gang- og sykkelvegene.

Som vist over er den uorganiserte bruken av nærmiljøet viktig både generelt og for fysisk aktivitet. Likevel er tilbudet for dem som driver med organisert idrett bedre enn tilbudet til den delen av befolkningen som ikke finner seg til rette i den organiserte idretten. Ballspill og konkurransetidrett i fritida er mindre tiltalende for jenter som er mer opptatt av det sosiale samspillet (Säfvenbom and Jordalen, 2017). Ifølge Säfvenbom and Jordalen (2017) prioriterte ungdom som oppga negative følelser tilknyttet egen fritid inkludert dårlig selvpåfatning og liten interesse i å være i aktivitet, at de foretrakk utradisjonell organisering og utradisjonelle aktiviteter. Uteanleggene for egenorganiserte aktiviteter er på den andre siden i større grad rettet mot guttenes preferanser, som

¹⁵ Gibson definerer affordance på følgende måte *“The affordances of the environment are what it offers the animal, what it provides or furnishes, either for good or ill. The verb to afford is found in the dictionary, the noun affordance is not. I have made it up. I mean by it something that refers to both the environment and the animal in a way that no existing term does. It implies the complementarity of the animal and the environment.”*

ballspill, skating eller parkour (Rishaug, 2015, Rishaug and Petersen, 2020). Dermed står halve målgruppa for anlegg for egenorganisert aktivitet uten tilbud, og det er en utfordring.

I likhet med Hagen et al. (2016) understreker også Rishaug (2015) betydningen av å skape en «samværsarena», en hyggelig plass å møtes, være sammen utendørs. Fritidstilbud bør derfor tilby fleksibilitet og skape rom for egen tolkning. Samlokalisering er også ønsket fra ungdommer med interesse i gaming og dataspill. Gamingtilbud i kombinasjon med andre aktiviteter er derfor positivt (Ungdom og Fritid et al., 2020).

De forannevnte studiene har primært rettet søkelyset mot barn og ungdom. En dansk studie undersøkte på mer generelt grunnlag om byrom som var tilrettelagt for å øke fysisk aktivitet blant henholdsvis barnefamilier og inaktive voksne, fungerte etter hensikten (Hjort, 2019). Hovedformålet med denne studien var å finne ut om bruken var i samsvar med planleggenes visjoner for anleggene. Resultatet viste at dette ikke var tilfellet. I begge byrom var menn mer fysisk aktive enn kvinnene, bl.a. fordi menn i større grad benyttet typiske treningsinstallasjoner. Det ene byrommet som primært var tilrettelagt med treningsapparater, hadde dessuten en overvekt av mannlige brukere. Dette gir en indikasjon på at typiske treningsinstallasjoner ikke appellerer til alle og at kvinner kanskje har andre ønsker når det gjelder tilrettelegging i byrommene.

3.5.3 Skoler og barnehager

Uteoppholdsarealer tilknyttet skoler og barnehager er viktige for barn og unges fysiske aktivitet både på dagtid og som målpunkt for aktivitet og sosial omgang på ettermiddags- og fritid for hele nærmiljøet. Ifølge (Limstrand, 2000) består f.eks. om lag 2000 timer av grunnskoleelevenes totale oppholdstid på skolen av såkalt friminuttstid, og mye av denne tiden blir vanligvis tilbrakt utendørs. Studier viser også at norske barnehagebarn er mye ute. Moser and Martinsen (2010) fant f.eks. at om sommeren er barnehagebarna ute 70% av tiden de er i barnehagen, mens om vinteren utgjør oppholdstiden ute 31%. En betydelig andel av den tiden barn i dagens samfunn oppholder seg utendørs er med andre ord på skolens eller barnehagens uteområder. Tiltak som kan bidra til mer fysisk aktivitet og uteopphold inngår dermed som et sentralt element i det å motvirke sosial ulikhet i helse fordi alle barn kan nås på disse to arenaene.

For nærmiljøet har skolene og i økende grad også barnehagene, fått stadig større betydning som møteplass og aktivitetsarena p.gr. av overordnede politiske mål om fortetting. Dette tilsier at vi må bruke arealene innenfor by- og tettstedsgrensen mer effektivt og til flere formål. Alt dette var bakteppet for rapporten «Uteområder i barnehager og skoler. Hvordan sikre kvalitet i utformingen» (Thorén et al., 2019) som ligger til grunn for det etterfølgende. Formålet med rapporten var bl.a. å frembringe et kunnskapsgrunnlag for eventuelt nye arealnormer for uteområder i skoler og barnehager. To hovedtema var sentrale. Hvor mye areal trenger vi og hvilke innholdskvaliteter er viktige for å bidra til fysisk aktivitet og bruk? Disse to temaene vil bli belyst i det etterfølgende, og begge er aktuelle i indikatorsammenheng. I tillegg har vi inkludert erfaringer og suksessfaktorer fra fem utvalgte norske kommuner som inngikk i undersøkelsen.

Betydningen av arealstørrelse

Hverken skole- eller barnehagestudien i Thorén et al (2019) avdekket sammenhenger mellom arealstørrelse og de sentrale utfallsmålene knyttet til helse og trivsel. For barnehager ble det riktignok registrert noen få positive funn, men ikke mange nok til å trekke slutninger. Disse viste at uteområdenes størrelse kan ha betydning for barnehagebarns fysiske/ motoriske ferdigheter, kan

bidra til å sikre barnehagebarns «hemmelige steder» og gi rom for egenorganisert lek. Dette innebærer ikke at arealstørrelse ikke har betydning. Til det var det for få studier, og de få studiene som foreligger, mangler blant annet dokumentasjon på hva som inngikk i uteområdet. Kunne elevene bruke områder utenfor skoletomta f.eks.? Det manglet også i en del tilfeller informasjon om hvor mange barn/ elever som benytter områdene samtidig.

Erfaringer fra praksis, bl.a. fra norske kommuner som inngikk i undersøkelsen, fra prosjekterende landskapsarkitekter og fra andre land, bl.a. Sverige, viste likevel at det går en smertegrense når skolens uteområder er på under 20 m² pr. elev. Da er det vanskelig å ta vare på vegetasjon (på grunn av slitasje), variert terreng og tilby nok variasjon i muligheter for bruk og aktiviteter. I en omfattende spørreundersøkelse til alle landets landskapsarkitekter fremkom det at barnehagen burde tilby et uteområde på minimum 25 – 30 m² (Nilsen, 2014).

Med bakgrunn i det forannevnte anbefalte man i rapporten (Thorén et al., 2019) at uteområdet pr. barn i barnehager bør være minst 25m² for nye barnehager med et minste samlet areal på 2500 m² for små barnehager. Dette tallet inkluderer ikke ute-soveplasser eller oppbevaring av barnevogner. Vurdering av minimums uteområde gjøres uavhengig av arealet inne og barnas alder. Uteområdet pr. elev i grunnskolen bør være på minst 30 m². i nye anlegg. Forslagene i rapporten inneholder også forslag til visse tillempinger avhengig av antall elever og beliggenhet i byen eller tettstedet (sentrum versus periferi).

Følgende innhold er av positiv betydning i barnehager (Thorén et al., 2019)

Naturinnslag og variert terreng og vegetasjon ser til en viss grad ut til å kunne fremme egenorganisert lek og styrke motoriske ferdigheter, og gir beskyttelse mot uønsket UV-stråling. Varierte åpne arealer, gjerne med asfalt eller gress bidrar til økt fysisk aktivitetsnivå. Fysiske elementer, dvs. lekeapparater m.m. er også viktige, og bidrar ofte på annen måte enn den tiltenkte funksjonen. Husker brukes f.eks. i rolleleker. Monofunksjonelle apparater kan ha nyhetens interesse for de minste, men ikke for de eldre barna.

Følgende innhold er av positiv betydning i skoler (Thorén et al., 2019)

Naturområder fremmer variert bruk og lek og beskytter mot uønsket UV-stråling. Naturområder bidrar dessuten til økt fysisk aktivitetsnivå og kan muligens bedre kognitive ferdigheter. God tilgang på fysiske elementer (lekeapparater, utrusting for fysisk aktivitet) og forskjellig arealdekke/ arealtyper bidrar til økt bruk av uteområdene. Disse har også positiv betydning for fysisk aktivitet. En tolkning av studiene er at dette handler vel så mye om varierte og mange nok funksjoner, ikke nødvendigvis om antall apparater av ulike slag. Formgiving med sikte på å skape a) variasjon, b) mange og små nisjer framfor noen få store arealer (bl.a. ved å redusere størrelsen på ballarealene), og som c) reduserer funksjonsbestemt utstyr, samt d) inneholder natur, kan bidra til at det utøves flere ulike aktiviteter og redusere inaktivitet. Slike uteområder appellerer til alle, uavhengig av kjønn.

Erfaringer fra eksempelkommunene. Suksessfaktorer (Thorén et al., 2019)

- Beliggenhet som gjør anleggene tilgjengelige for lokalbefolkningen. Dette innebærer bl.a. nærhet til gang- og sykkelveger, kollektivtransport o.l.
- Trafikksikre omgivelser i en radius på minimum 200 meter for skoler for å sikre trygg adkomst.

- Det er viktig at uteområder ikke blir belastet med bilkjøring, og antall parkeringsplasser skal reduseres og at områdene har god tilgjengelighet for syklister, fotgjengere og kollektivtransport
- Plassering av adkomst og parkering skal ikke spise av elevenes/ barnas bruksområder
Minimering av antall parkeringsplasser hvis mulig, kan bidra til at elevene/barna får større uteområde.
- Plassering av bygninger på tomta, som sikrer et mest mulig samlet uteområde.
- Utforming av bygningsmassen som sikrer godt lokalklima og skjermer mot støy.
- Overordnet formgivning med vekt på sonedeling, rominndeling og romforløp.
- Utnyttelse og ivaretagelse av naturkvaliteter.
- Tilrettelegge et variert innhold med tilstrekkelig antall funksjoner tilpasset alle, uavhengig av kjønn og alder. Tilgjengelighet for alle.

Erfaringene fra de fem eksempelkommunene avdekket at lite samordnet og manglende og tilfeldig skjøtsel og vedlikehold av utearealene ofte er et problem både i skoler og barnehager.

Oppsummering om hvilken betydning innholdskvaliteter tilknyttet målpunkter kan ha for egenorganisert fysisk aktivitet

Tilgjengelighet for alle

Forhold knyttet til størrelse

- *Det er anbefalt at skoler bør tilby min. 30 m² med uteareal pr. elev og ikke mindre enn 20 m²*
- *Det er anbefalt at barnehager bør tilby et minimumsareal på 25 m² pr. barn og min. 2500 m² samlet areal*
- *Parkering o.l. inngår ikke i bruksarealene*
- *Byrom for egenorganisert aktivitet kan variere mye i arealstørrelse, og i prinsippet er hele byen eller tettstedet et mulighetsrom*

Formgivning av skolers og barnehagers uteområder med sikte på å skape

- *Variasjon og bruksmuligheter for både gutter og jenter.*
- *Mange og små nisjer framfor noen få store arealer (bl.a. ved å redusere størrelsen på ballarealene), og som reduserer funksjonsbestemt utstyr, samt inneholder natur og variert terreng, kan bidra til at det utøves flere ulike aktiviteter og reduserer inaktivitet.*

Byrom for egenorganisert aktivitet

- *Utradisjonell organisering og utradisjonelle aktiviteter fremmer bruk*
- *Ensidig satsing på treningsinstallasjoner kan virke ekskluderende*
- *Tilrettelegging for sosiale møteplasser fremmer bruk*
- *Samlokalisering av ulike aktivitetsmuligheter, inkludert Gaming, fremmer bruk*

Velskjøttet og godt vedlikeholdt

Oppsummeringen fra forskningen viste at følgende kan ha betydning for å fremme fysisk aktivitet og gange: 1) Tilgjengelighet for alle, 2) arealstørrelse, 3) formgivning- dvs. variert innhold og at 4) områdene er velskjøttet og godt vedlikeholdt. I tilknytning til disse temaene har vi ikke identifisert

nasjonale indikatorer. Det foreligger derimot noen forslag fra Norge og eksempler fra Sverige knyttet til arealstørrelse og innhold.

Tabell 17 Forhold knyttet til arealstørrelse. Skoler og barnehager. Forslag

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
(Thorén et al., 2019)	Arealstørrelse skolens uteområde. Må utvikles f.eks. <ul style="list-style-type: none"> - Andel skoler i kommunen som har min 30 m2 pr elev - Andel skoler i kommunen som har under 20 m2 pr. elev 			
(Thorén et al., 2019)	Arealstørrelse barnehagens uteområde. Må utvikles f.eks. <ul style="list-style-type: none"> - Andel barnehager i kommunen som har min 25 m2 pr barn - Andel barnehager i kommuner som har mindre enn 2500 m2 samlet areal 			

Tabell 18 Forhold knyttet til arealstørrelse. Skoler. Skole Andre land

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
(Statistiska centralbyrå, 2018)	Genomsnittlig friyta per elev (kvadratmeter) etter län läsåret 2016-17			
(Statistiska centralbyrå, 2018)	Genomsnittlig friyta per elev (kvadratmeter) etter kommun läsåret 2016-17			
(Statistiska centralbyrå, 2018)	Genomsnittlig friyta per elev (kvadratmeter) i tätorter etter storleksklass (antal invånare) läsåret 2016-17			
(Statistiska centralbyrå, 2018)	Friyta per elev (kvadratmeter) efter huvudman för läsåren 2014-15, 2015-16 och 2016-17			
(Statistiska centralbyrå, 2018)	Andelen elever (procent) med tillgång till en friyta som understeg 30 kvadratmeter per person för läsåren 2014-15, 2015-16 och 2016-17			
(Statistiska centralbyrå, 2018)	Antal elever knutna till skolenheter med en friyta som understeg 3 000 kvadratmeter för läsåren 2014-15, 2015-16 och 2016-17			
(Folkhälsomyndigheten, 2014b)	Hur stor är totalytan? (små skolor med färre än 100 elever minst 5 000 m2, mellanstore skolor, med 100–300 elever, minst 10 000 m2 och stora skolor med fler än 300 elever minst 15 000 m2. För varje elev over 300 tillägg på 25 m2)			

Tabell 19 Formgiving av skolers og barnehagers uteområder med sikte på å skape variasjon og mange ulike bruksmuligheter

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
(Statistiska centralbyrå, 2018)	Fördelning av elevene i og omkring de 37 största tätorterna med avseende på andel av friytan som består av grönska, läsåret 2016-17			
(Statistiska centralbyrå, 2018)	Andel av närområdets areal (inom 300 meter) som består av grönområde, i og omkring de 37 största tätorterna, läsåret 2016-17			

Tabell 20 Byrom for egenorganisert aktivitet. Forslag

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator Målemetode			
Forslag fra innspillmøter	Antall møteplasser /kulturelle anlegg som kombinerer fysisk-sosial stimuleringsaktivitet			
Forslag fra innspillmøter	Opplevelse av stedstilhørighet			

3.6 Tiltak som motiverer til fysisk aktivitet og gange

For å ta stilling til hvilke tiltak som kan bidra til fysisk aktivitet og gange, er det nyttig å ha kjennskap til hva som er til hinder og hva som motiverer. Ifølge Breivik og Rafoss (2017) er det samlet sett bare en liten andel av befolkningen som opplever barrierene som svært viktige. Den egne motivasjonen er langt viktigere, og motiv nr. 1 for å være fysisk aktivitet er knyttet til helse og livskvalitet. Andre viktige motiver for store grupper, og særlig for de unge, er knyttet til glede og sosialt fellesskap. Breivik og Rafoss (ibid) viser også at det de kaller 'instrumentell selvrealisering' har økt i løpet av de siste ti årene. Eksempler på dette er å gå ned i vekt, bedre utseendet, øke selvtiliten, og liknende. For unge mennesker er konkurranse og utfordring/spenning betydningsfulle. Med økende alder er forebygging av helseplager viktigere.

Tiltak som motiverer skal med andre ord møte mange ulike behov fra det å bidra til helse og livskvalitet, glede og sosialt fellesskap til selvrealisering og spenning mm. Dette er m.a.o. et omfattende felt, og vi trekker kun fram noen få tiltak som kan bidra til at folk velger å være i fysisk aktivitet.

Segar et al (2017) viser f.eks. til at den vanlige markedsføringen av fysisk aktivitet generelt, og det å gå spesielt, ofte tar utgangspunkt i folkehelse mål der man antar at bedre helse" og "vekttap" er tilstrekkelig overbevisende til å motivere til atferdsendring (Segar et al., 2017). Dette står i sterk kontrast til det som er vanlig markedsføringspraksis der en heller tar utgangspunkt i forbrukernes behov og verdier. Segar et al (2017) brukte en slik tilnærming for å undersøke hva det å gå betyr for urbane mødre med lav inntekt. Kommunikasjon som vektlegger dosebaserte anbefalinger (f.eks. tid, intensitet) så ut til å være irrelevant i mødrenes liv og dessuten ineffektivt som motivatorer. Kommunikasjon som vektla en annen tilnærming, bl.a. at det å gå kan imøtekomme det de prioriterer høyest, f.eks. en mulighet til å tilbringe tid og få kontakt med venner og familie, hadde gunstigere påvirkning på dem.

Rapporten til Figari et al (2009) om friluftsliv som hverdagsliv viser noe av det samme. Også for innvandrerkvinner i Groruddalen var turgåing et viktig element i hverdagen for så godt som alle innvandrerkvinnene som ble intervjuet i dette prosjektet. Turgåing pekte seg ut som den viktigste aktiviteten, utenom hjemlige og andre plikter. Turen ble brukt som en måte å treffe og være sammen med andre på, samtidig som mange av dem også går på turer alene. Motivasjon dreier seg om å være sosial; om å omgås andre i andre omgivelser enn inne og hjemme. Delvis er turgåingen også motivert av et ønske om mosjon, god helse og frisk luft (Figari et al., 2009).

Studien til South et al. (2017) viser også at sosiale faktorer påvirker motivasjonen til å bli med i

turgrupper. Turgrupper kan bidra til sosial kapital, spesielt tilknytning som medlem i gruppa førte til selskap, støtte og vennskap. Deltakerne beskriver disse faktorene som en integrert del av det å delta i turgruppa og ikke en utilsiktet konsekvens. «Tjukkasgjengen» (<https://tjukkasgjengen.no/>) og «Stikkut» (<https://www.stikkut.no/>) inviterer til å gjøre noe sammen og skaper sosial støtte. Kvinners deltakelse i turgrupper var nært knyttet til deres livssituasjon og ofte i sammenheng med øyeblikk eller perioder med endringer i livet. For mange turgåere fungerte turgruppene som en positiv ressurs eller «livline» for sosial, emosjonell og fysisk helse og velvære i slike situasjoner (Morris et al., 2019). Sosial støtte påvirker også barns aktive transport til skolen. Hvis barn går sammen med voksne eller andre barn øker frekvensen av gåing (Aranda-Balboa et al., 2020).

Rapporten til Hagen et al. (2016) peker på ungdoms og unge voksnes behov for sansing og minner. Ungdom observerer, tenker og knytter seg til visuelle elementer som «gir liv til i hodene sine, og på den måten gjør de nabolaget til sitt» (Hagen et al., 2016 s. 117). Det innebærer å ha venner, slekt eller noen fra samme gruppe rundt seg for å trives og for å skape seg steder (Ibid).

Aktiviteter, som stolpejakt, turorientering o.l. er en annen type eksempel på motiverende tiltak der deltageren inviteres til å delta og utforske nye steder, finne områder man ikke går til vanlig. Noen av stolpene er også plassert slik at det informeres om lokalhistorie. Stolpejakt gjør at turen får et mål, og er noe man kan gjøre sammen uansett alder eller kondisjon (Veivalg, 2020).

Kampanjer er også en måte å motivere befolkningen på. Det finnes f.eks. kampanjer for barn og unge, og den mest vanlige er antagelig Beintøft som arrangeres av Miljøagentene (<https://www.beintoft.no/>). Ifølge Miljøagentene er dette Norges største gå-til-skolen aksjon. Fra denne kampanjen finnes det sannsynligvis statistikk over hvor mange kommuner, skoleklasser, personer som deltar.

Hjertesone er en nasjonal kampanje i regi av Trygg trafikk også rettet mot barn. I forbindelse med denne kampanjen oppfordres foreldre, elever, skoleledelse og kommunen til å gå sammen for å sikre trafikksikre omgivelser rundt skolen (<https://www.tryggtrafikk.no/skole/hjertesone/>). Det foreligger også oversikter over hvilke skoler rundt om i landet som deltar og er aktive hjertesone-skoler: <https://www.tryggtrafikk.no/skole/hjertesone/skoler-som-er-i-gang-med-hjertesone/>

Kurs og veiledning er en annen måte å drive med motivasjon på. Statens vegvesen har bl.a. materiell for kurs for eldre fotgjenger: TREFF Trafikksikkerhet for eldre fotgjengere <https://www.vegvesen.no/fag/fokusomrader/trafikksikkerhet/lokale-tiltak/treff>.

Iblant brukes også midlertidige tiltak og tilrettelegging for å motivere folk til mer fysisk aktivitet. Vi har ikke kommet over så mange studier på dette feltet, men Salvo et al. (2017) gjennomførte en studie i California der målet var (1) å dokumentere parkbruk og parkbasert fysisk aktivitet i en midlertidig urban pop-up park anlagt i sentrum av forretningsområdet Los Altos, California i juli – august 2013 og mai– Juni 2014, (2) identifisere faktorer knyttet til parkbasert fysisk aktivitet i 2014, og (3) undersøke effekten av pop-up-parken med andre mulige resultater av betydning for parkbrukerne og Los Altos-samfunnet. Parken tiltrakk seg ulike generasjoner, men barn og ungdom deltok mest og hadde de høyeste aktivitetsnivåene. Popuptiltaket var assosiert med endringer i tidsbruk blant parkbrukerne noe som innebar redusert skjermtid, en økning i samlet tid i parken og tid brukt utendørs. Popupparken resulterte også i en bemerkelsesverdig økt bruk blant mennesker som ellers ikke ville tilbringe tid i en park. Parken så også ut til å trekke flere mennesker til byens sentrumsstrøk.

Oppsummering om betydningen av tiltak som kan motivere til fysisk aktivitet og gange

Det er vanligvis bedre å ta utgangspunkt i folks behov og verdier enn dosebaserte anbefalinger (f.eks. tid, intensitet)

Turgåing, gjerne i grupper, er et godt eksempel på motiverende tiltak

Motivasjon kan også skapes ved hjelp av kampanjer (Gå til skolen, hjertesoner o.l.) stolpejakt, kulturelle opplevelser eller egen deltagelse i skapende aktiviteter

Midlertidige tilretteleggingstiltak kan bidra til økt fysisk aktivitet og deltagelse

Vi har ikke registrert nasjonale indikatorer som tar sikte på å måle om motivasjonstiltak leder til økt fysisk aktivitet og gange. Folkhälsomyndigheten i Sverige har som vist under, noen forslag som omhandler temaene 1) råd, støtte og stimulering og informasjon- kommunikasjon. Fra FN foreligger det noen anbefalinger om nøkkelindikatorer for smarte, bærekraftige byer med vekt på kulturell infrastruktur. Nordisk Ministerråd anbefaler også en såkalt undersøkelsesindikator om det samme temaet. Fra samme hold foreslås også en indikator om tilfredshet med byrom. Et forslag etter innspillmøtene er å etablere en indikator om hvilke og hvor mange arrangementer arrangeres utemiljøet og som bidrar til gåing, eldre og gåing, gå for å se noe, mm.

Tabell 21 Indikatorer knyttet til motiverende tiltak for fysisk aktivitet og gange som deltagelse i organisert aktivitet, inkludert råd, informasjon råd og støtte. Andre land.

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Åtgärdsområde	Indikatorer			
(Folkhälsomyndigheten, 2014b)	<ul style="list-style-type: none"> - Råd, stöd och stimulans - Andel av kommunens förskolor och skolor som använder utomhuspedagogik - Andel av kommunens pedagoger som utbildats inom området utomhuspedagogik, eller bredare begrepp för fysisk aktivitet och utevistelse (jämför Folkhälsoskrivelsen och motsvarande för friluftsliv) - Ordnar kommunen aktiviteter för ökad fysisk aktivitet till (prioriterade) grupper, dvs som i hög utsträckning riskerar ohälsa (samt är stillasittande/ej fysiskt aktiva)? - Ger kommunen bidrag till organisationer för att ordna fysisk aktivitet till prioriterade grupper, dvs. som i hög utsträckning riskerar ohälsa (samt är stillasittande/ej fysiskt aktiva)? - Information och kommunikation: - Finns dialog med invånare och/eller brukare i planprocessen? - Har kommunen riktad information om fysisk aktivitet på olika språk till invånarna och brukarna? - Finns en kommunal anläggningskarta? - Finns reseplanerare för cykeltrafik? Bedrivs kampanjer riktade till befolkningen för att påverka beteenden för att öka graden av fysisk aktivitet (dvs. aktiv transport; cykel, gång och kollektivtrafik)? 			

Tabell 22 Indikatorer knyttet til motiverende tiltak for fysisk aktivitet og gange som f.eks. tilrettelegging for kulturelle opplevelser eller egen deltagelse i skapende aktiviteter og tilrettelegging for midlertidige tilbud (Popupparken o.l.)

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator - Målemetode			
(United 4 Smart sustainable cities)	Cultural Infrastructure: Number of the cultural institutions per 100,000 inhabitants. Number / 100,000 inhabitants Bærekraftsmål Target 11.4. UNESCO identifies the following to be part of the «cultural infrastructure»: <ul style="list-style-type: none"> - Cultural and natural heritage sites: museums, archaeological and historical places (including archaeological sites and buildings), cultural landscapes, and natural heritage sites; - Performance and Celebration: venues dedicated to the performing arts and music, festivals, feasts and fairs; - Visual arts and Crafts: venues dedicated to visual arts; - Books and Press: libraries and book fairs; - Audio-visual and Interactive Media: media centres and cinemas; - Design and Creative Services: venues related to fashion, graphic and interior design, landscape design, architectural and advertising services. 			
Attraktive og bærekraftige nordiske byer og regioner (Sweco, 2018)	Undersøkelses indikator: Tilfredshet med kulturaktiviteter Indikatoren undersøker generelt innbyggernes generelle tilfredshet med kommunen som bo- og arbeidssted med hensyn til kultur-, rekreasjons og fritidstjenester.			
Attraktive og bærekraftige nordiske byer og regioner (Sweco, 2018)	Undersøkelses indikator: Tilfredshet med byrom. Hvor tilfreds er du med hver av de følgende områdene i i (byens navn): Marka, torg, gågate			
Forslag fra innspillsmøter	Godt synlige tilbud i nærmiljøet kan være en indikator for aktivitetsvennlig nærmiljø - allment tilgjengelige aktivitetstilbud? <i>Koblingen til indikatorer kan eventuelt være om slike godt synlige tilbud i nærmiljøet kan være en indikator for aktivitetsvennlig nærmiljø – man ser stolpene og blir nysgjerrig på hva det er, sjekker og starter med aktiviteten? Altså omfanget av synlige, allment tilgjengelige aktivitetstilbud.</i>			
Forslag fra innspillsmøter	Hvilke og hvor mange arrangementer arrangeres utemiljøet og som bidrar til gåing, eldre og gåing, gå for å se noe, mm.			

3.7 Fysisk aktivitet og gange i regionale og kommunale planprosesser

3.7.1 Introduksjon

Som vist foran inngår fysisk aktivitet og gange i ansvarsfeltet til mange sektorer, men er avhengig av å bli samordnet og innarbeidet systematisk på alle nivåer i de regionale og kommunale planprosessene. Vi har ikke kommet over noen samlet evaluering av planprosesser eller kunnskapsoversikter rettet mot dette store feltet. Det finnes imidlertid noen sektorvise rapporter/ artikler der offentlige planprosesser/ planer for relevante tema inngår og som vil bli brukt i dette kapitlet. Dette gjelder for temaene tilrettelegging for nærtur (Thorén et al., 2018a)¹⁶

¹⁶ Heretter kalt nærturrapport

grønnstrukturplanlegging (Nordh and Olafsson, 2021) og planlegging av uteområder i skoler og barnehager (Thorén et al., 2019)¹⁷. Når det gjelder gange konkluderte TØI med at de ikke fant evalueringer av norske gåstrategier, «verken når det gjelder deres påvirkning på andre planer, til at tiltak blir gjennomført, at flere går eller at opplevelsen av å gå blir bedre» (Hagen et al., 2019 s. 6.)

3.7.2 Erfaringer fra nærturrapporten

Nærturrapporten (Thorén et al., 2018a) oppsummerer spørreundersøkelser til alle landets fylkeskommuner inkludert fylkesmennene¹⁸ og kommuner. Siden dette er et felt som inkluderer mange ulike aktører, ble tilpassede spørreskjemaer sendt til et bredt spekter av informanter både politisk, administrativt og frivillige. På det regionale nivået inngikk fylkesplansjefer, fylkesordførere, folkehelseansvarlige, ansvarlige for spillemiddelordningen og som nevnt over også fylkesmennene. På det kommunale nivået ble ordførere, plansjefer, ansvarlig for kommunal planlegging for idrett, friluftsliv mm., folkehelseansvarlig, Idrettsråd, friluftsråd¹⁹ og de to lovpålagte rådene: Rådet for personer med funksjonsnedsettelse og Eldrerådet invitert til å svare.

Undersøkelsen avdekket at nærtur blir prioritert i mål, men at den strategiske forankringen er svak og planene lite forpliktende.

- Det er bred enighet både politisk og administrativt om mål om å fremme nærturtiltak, men dette fremgikk ikke som strategisk satsingsområde i planstrategiene hverken kommunalt eller regionalt.
- Viktige tiltak for nærtur får i mindre grad gjennomslag i kommunale handlingsprogrammer og økonomiplaner fordi det ikke følges opp i føringer for investeringer og driftskostnader. På denne måten kan planarbeidet bli lite forpliktende.

Arealplanlegging for nærtur er dessuten svakt forankret både i kommunene og fylkeskommunene.

- Føringer fra regionalt nivå om å innpasse grønnstruktur i arealplanene og å utarbeide grønnstrukturplaner blir ikke fulgt opp av kommunene, og få kommuner har grønnstrukturplaner trass i at grønnstruktur er en helt sentral arena for nærturer.
- Nærhet til turstiene er viktig for bruken. En indikator som angir maksimumsavstand fra boligområdet til nærmeste nærturmulighet, kan derfor bidra til å sikre god tilgjengelighet for flest mulig. Dette er et planleggingsvirkemiddel som hverken fylkeskommuner eller kommuner i særlig grad benytter seg av.
- Potensialet som ligger i det fylkeskommunale og kommunale planarbeidet for idrett og friluftsliv som er nødvendig for å få tilgang til spillemidler, utnyttes ikke. En viktig årsak til dette er at planene i for liten grad retter søkelyset mot arealbruk der anlegg og tiltak inngår i en større arealplansammenheng.

Rapporten avdekket også at det er behov for å styrke planleggings- og gjennomføringskompetansen i nærturarbeidet fordi temaet berører mange fagfelt på tvers i den offentlige forvaltningen. Områdene folkehelse, samferdsel samt gjennomføring og vedlikehold av de fysiske tiltakene er også viktige.

¹⁷ Heretter kalt skole- og barnehagerapporten

¹⁸ I dag Statsforvaltere

¹⁹ Det var vanskelig å identifisere lokale friluftsråd. Spørreundersøkelsen ble derfor sendt til 25 interkommunale råd basert på medlemsoversikt tilsendt fra Friluftsrådernes Landsforbund

Denne undersøkelsen kan tyde på at arbeidet hverken fylkeskommunalt eller kommunalt er organisert godt nok med disse forholdene for øyet.

En annen viktig oppsummering i nærturrapporten er at det tas lett på medvirkning i nærturarbeidet. Høring er den vanligste metoden, og dermed følger en ikke intensjonene i plan- og bygningsloven. Noen aktører har større innflytelse i planprosessene enn andre, f.eks. de lokale idrettsrådene, mens andre har liten. Det gjelder velforeninger, lokale friluftsråd (som ikke er så vanlige på kommunalt nivå, men finnes på fylkesnivå). Det samme gjelder også for de lovpålagte rådene (eldreråd, ungdomsråd og råd for personer med funksjonsnedsettelse).

Kunnskap innhentet fra medvirkningsprosesser er helt sentralt i nærturarbeidet selv om rapporten har avdekket at reell medvirkning ikke er vanlig. Men det er også behov for å innhente annen type kunnskap. Den kvantitative folkehelsekunnskapen ser ut til å være generell og på et overordnet kommunalt nivå. Det vil si at behovene for tiltak ikke blir fanget opp lokalt. Det gjelder bl.a. behovsvurderinger sett i forhold til sosio - økonomi, demografi o.l. De planansvarlige vektla i hovedsak at behovsvurderingene bygde på deres egen lokalkunnskap.

Spillemidlene er det viktigste økonomiske virkemiddelet for nærturtiltak både i kommunene og i fylkeskommunene. Men statlige friluft- og aktivitetsmidler er også sentrale. For interkommunale friluftsråd og kommunale idrettsråd er faktisk dugnad den viktigste finansieringskilden, selv om de også mottar offentlige midler. Fylkeskommunen har også forvaltningsansvar for en rekke tilskuddsordninger for friluftsliv, i tillegg til at en rekke andre ordninger kan benyttes. I kommunene oppgir ansvarlige for kommunal plan for idrett og friluftsliv at de også benytter andre midler, som Gjensidigestiftelsen og i noe mindre grad midler fra Sparebankstiftelsen og SMIL (Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket). På fylkesnivå oppgir de ansvarlige for spillemidlene der at nærtur i stor grad er prioritert i de tilskuddsordningene som fylkeskommunen forvalter.

På spørsmål om hva slags tiltak som bør prioriteres kommer opparbeiding av stier og turveier på første eller andreplass blant alle brukergruppene som inngår i den kommunale studien, og er åpenbart et sentralt tema. Skilting, informasjon og universell utforming er også høyt prioritert. Tiltak som f.eks. trafiksikkerhet ble kun prioritert blant «topp fem» av eldreråd og personer med funksjonsnedsettelse, mens eldrerådene var de eneste som prioriterte brøyting og strøing høyt. Selv om ulike brukergrupper prioriterer noe forskjellig, er det også enighet om en rekke tiltak. Det kan derfor tyde på at noen av disse gruppene ikke er nok på banen i planprosessene for nærtur, noe som innebærer en fare for at behovene deres ikke blir tilstrekkelig ivarettatt.

Opplysningsvirksomhet både på regionalt og kommunalt nivå er viktig for nærturarbeidet når det gjelder planspørsmål og spørsmål om tilskuddsordninger av ulike slag. Rapporten avdekket at det foregår mye informasjonsarbeid bl.a. på regionalt nivå. Likevel ble det klaget på kommunalt nivå at det kommer få søknader f.eks. til nærmiljøanlegg. Rapporten konkluderer med at siden opplysningsarbeidet kanskje ikke gir tilstrekkelig med resultater, så kan det hende at informasjonen ikke er godt nok samordnet og målrettet både på fylkeskommunalt og kommunalt nivå.

I tillegg til opplysning om opplegg for planprosesser og mulige tilskuddsordninger for nærturtiltak, er innsigelser et av redskapene som kan brukes på regionalt nivå for å ivareta nasjonale mål. Både fylkesplansjefen og fylkesmannen (I dag Statsforvalteren) ble spurt om de hadde brukt innsigelse i kommunale plansaker av hensyn til nærtur i løpet av de siste fire årene. Om lag 1/3 av fylkesplansjefene og litt over halvparten av fylkesmennene (I dag statsforvalterne) svarte ja på bruk av dette planvirkemiddelet. Ifølge fylkesmannsembetet (I dag Statsforvalterne) er nasjonale føringer sentrale for innsigelser, og barns og unges interesser i plansaker veier her tungt. Allemannsretten og allmenhetens rett til å få tilgang til strandsonen er også et tema som inngår i innsigelsessakene. Det samme gjelder i de tilfellene der friluftsliv ikke er vurdert på en tilstrekkelig måte i planer eller at

utbygging foreslås i områder avsatt til friluftsliv i oversiktsplaner. Innsigelser blir videre brukt av fylkesmannsembetet i tilfeller der utbygging bryter med regionale planer og retningslinjer for grønnstruktur.

Fylkesplansjefene opplyste også at allmennhetens rett til ferdsel er en innsigelsesårsak, i tillegg til bevaring av statlig sikret friluftslivsområde i forbindelse med boligbygging, hindre nedbygging av grøntkorridorer og 100 – meterskoger i tettstedsområder, og sikre at planlagt turvei ble ivaretatt i kommunal arealplan.

3.7.3 Erfaringer fra grønnstrukturplanlegging

Det foreligger få oppdaterte norske evalueringer av hvordan grønnstrukturtemaet er blitt ivaretatt i kommunal og regional planlegging. Nordh og Olafsson (2021) oppsummerer at det samme gjelder internasjonalt. Ifølge Nordh og Olafsson (2020) blir de skandinaviske landene sett på som foregangsland når det gjelder grønnstrukturplanlegging. De valgte derfor å undersøke hvordan et utvalg av de største og mellomstore byene i henholdsvis Sverige, Danmark og Norge arbeider med dette plantemaet. I undersøkelsen inngikk til sammen 24 kommuner. Søkelyset var rettet mot mål og strategier i planene, hvilke grønne plantema som inngikk (f.eks. naturmangfold, rekreasjon, kulturmiljøverdier, klimarelaterte spørsmål osv.) og mål for tilgang til grønne områder. Et av formålene var også å sammenligne store og mellomstore kommuner/ byer.

Alle de 24 kommunene hadde strategier for å ivareta grønnstruktur, men bare 60 % av de undersøkte kommunene hadde en grønnstrukturplan eller lignende. Det må her presiseres at dette omfatter et lite utvalg av kommunene i de tre landene og kun de store og mellomstore. Som tidligere nevnt og til sammenligning, viste den landsdekkende undersøkelsen om fylkeskommunal og kommunal planlegging for nærtur fra Norge i 2018 at bare 21 % av norske kommuner har en grønnstrukturplan eller grønnstrukturanalyse (Thorén et al., 2018a). Sammenlignet med en landsdekkende og omfattende evaluering av grønnplanlegging i Norge fra 1997, så har det skjedd lite (Thorén and Opedal, 1997). Deres studie viste 10 % av landets kommuner hadde en eller annen form for grønnstrukturplan eller analyse av grønnstrukturens verdier.

Hovedfokus i planene som Nordh og Olafsson (2021) undersøkte var på grønnstrukturens sosiale verdi, helsemessige betydning og tilgang til grønne områder. Det samme fant Thorén og Opedal (1997). Innholdsmessig har det m.a.o. heller ikke skjedd så mye på disse litt mer enn 20 årene.

Den største forskjellen mellom de store og mellomstore byene var knyttet til følgende tre tema: Grøntområder for barn og unge, variasjon av grøntområder og universell utforming (Nordh and Olafsson, 2021). Mål og strategier for grøntområder for barn og unge var f.eks. oppgitt av alle de største kommunene, men bare av 40 % av de mellomstore. Grøntarealer for alle/ universell utforming ble nevnt av 90 % av de største kommunene, mot bare 13 % av de mellomstore.

Ifølge Nordh og Olafsson (2021) var det å øke tilgangen til grøntområder et sentralt tema i de fleste mål / strategier på tvers av de undersøkte kommunene. De påpeker derfor at de er overrasket over at tilgangsanalyser ikke inngikk i flere kommuner. De fant likevel at alle de norske kommunene som har grønnstrukturplaner samt en svensk benyttet visuelle analyser (kart) av områder med mangel på grønne områder. Geografiske bufferavstander på 200 meter (i Norge) eller 300 meter (i Sverige) rundt parker / grønne områder ble brukt for å avdekke mangelområdene. Åtte av kommunene hadde også retningslinjer for avstand til parker / grøntområder. Disse var 200–300 meter til mindre grønne områder og 500–1 000 meter til friluftslivsområder på omtrent to hektar. I Stockholm og Gøteborg opererte de også med anbefalinger om hvilke kvaliteter og / eller funksjoner disse rekreasjonsområdene skal ha. Nordh og Olafsson (2021) henviser videre til den svenske kommunen

Borlänge, som har følgende ambisiøse anbefalinger om avstander og arealstørrelser på ulike grønne områder:

- Mål om maksimalt 300 meter til nærmeste grøntområde fra boliger, barnehager, skoler og arbeidsplasser.
- Nabolagsparker – mål om ca. 2 hektar og avstand 300 m.
- Lokale distriktsparker – mål om ca. 8 hektar og 1200 m fra boliger.

Anbefalingen til når det gjelder vurderinger av tilgang og tilgjengelighet til grønne områder er også relevant for denne rapporten. Nordh og Olafsson (2021) foreslår bl.a. at fremtidig grønnstrukturplanlegging bør komme videre fra dagens søkelys på enkle og universelle vurderinger av avstand, til å inkludere vurdering av tilgang for ulike brukergrupper ikke minst de som er marginaliserte. Eksempler på dette er barn, eldre og innvandrere. Slike grupper kan ha forskjellige eller spesielle krav knyttet til tilgjengelighet til grøntområdet, og analyser av deres behov vil ifølge Nordh og Olafsson (2021) forbedre grunnlaget for sosiale og miljømessige rettferdighetshensyn i grønnstrukturplanleggingen.

3.7.4 Erfaringer med å planlegge for uteområder i skoler og barnehager

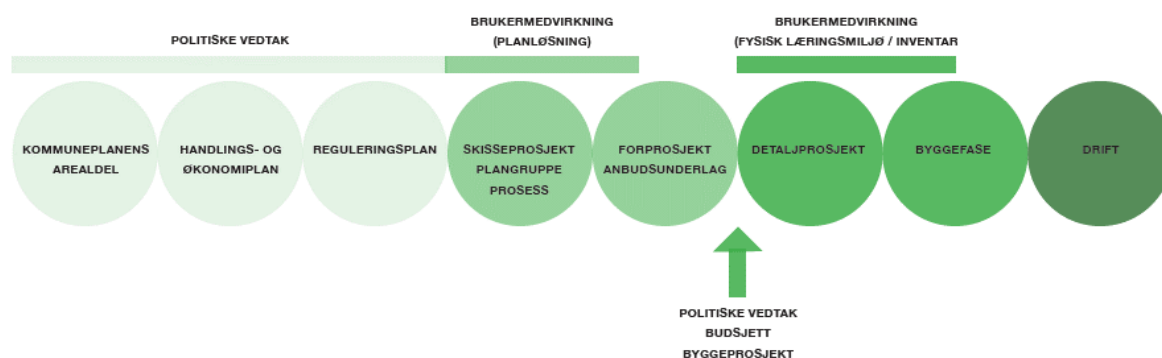
Et av formålene med skole- og barnehager rapporten var å identifisere gode modeller for kommunalt arbeid med å fremme kvalitet i utformingen av uteområdene i de kommunale planprosessene (Thorén et al., 2019)²⁰. Her inngikk både dokumentstudier av overordnede planer, tekniske anvisninger o.l. og informantintervjuer. Informantintervjuene var med sentrale personer bl.a. ansvarlige for skoleutbygging, ansatte med ansvar for miljørettet helsevern, ledelsen i en del utvalgte skoler og barnehager og landskapsarkitekter med ansvar for utforming av uteområdene i disse prosjektene. Erfaringer ble innhentet i følgende fem utvalgte eksempelkommuner Oslo, Kristiansand, Vågsøy, Trondheim og Tromsø.

Skole- og barnehager rapporten avdekket at planlegging av uteområder i skoler og barnehager er et tverrfaglig felt som inkluderer planetater, miljørettet helsevern, oppvekst- og utdanningsetater, grøntfaglige etater osv. Det ble avdekket at miljørettet helsevern ofte kom for sent inn i planprosessene, ofte etter at tomtevalg var foretatt, noe som er uheldig f.eks. når målet er å skape mer gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer. Noen av informantene la også vekt på at miljørettet helsevern i større grad burde legge vekt på det som fremmer helse og trivsel, og ikke overdrive søkelyset på sikkerhet. Konsulenter med ansvar for uteområder trenger derfor opplæring i bruken av forskriften der fokuset er å se muligheter og ikke bare farer.

Erfaringene fra de fem kommunene er at gode uteområder i skoler og barnehager er avhengig av en helhetlig tilnærming, noe som ikke nødvendigvis er tilfellet i dag. Trondheims og Kristiansands systematiske arbeid blir løftet fram i rapporten som eksempler til etterfølgelse. Se figur 9. I disse kommunene er uteområder i skoler og barnehager et tema som gjennomsyrrer hele det kommunale planhierarkiet fra kommuneplanen (både samfunnsdel og arealdel) via økonomi- og handlingsplaner til prosjektutvikling, detaljprosjektering og til bygging og drift. Både Trondheim og Kristiansand har utviklet systematiske opplegg for hvordan og når i planprosessene medvirkning skal foregå. I tillegg

²⁰ Heretter kalt skole- og barnehager rapporten

foreligger kravspesifikasjoner og tekniske anvisninger som støtter planarbeidet og som er av særlig betydning for konsulenter som bidrar i detaljplanarbeidet.

Figur 10 Eksempel på planprosess for å etablere et skole-/ barnehageanlegg basert på Trondheim kommune. (Trondheim kommune, 2014 s. 71, Trondheim kommune, 2015 s. 51) Funksjons- og arealprogram for kommunale barnehageanlegg i Trondheim.

Eksempelene fra Kristiansands og Trondheims opplegg, viser at det er nødvendig å bruke hele planhierarkiet fra kommuneplanen via handlingsprogrammer o.l. for å sikre gode uteområder i barnehager og skoler. Vedtak av særlig betydning for hovedtemaet i skole- og barnehageundersøkelsen er knyttet til a) lokaliseringssprinsipper som sikrer gang- og sykkelvennlig adkomst og nærmiljøets behov b) arealnormer som sikrer tilstrekkelig med areal og som stiller innholds-/ funksjonskrav. Gjennomgangen av planer i de fem eksempelkommunene viste at vedtak av størst strategisk betydning tilknyttet de nevnte temaene inngikk i kommuneplandokumenter, sektorplaner eller i kravspesifikasjoner av ulike slag.

Fra eksempelkommunene fremgår det av rapporten at skjøtsels- og driftsoppleggene oftest er spredt på ulike offentlige instanser, og det ser ikke ut til å foreligge manualer for hva som skal gjøres når. Mye av dette arbeidet krever spesialkompetanse, f.eks. vegetasjonspleie og ikke minst oppfølging av åpne overvannsløsninger. Det ble også observert at skjøtsel i det som burde ha vært garantiperiode for uteanlegget ikke er gjennomført, at vegetasjon ikke er beskyttet i startfasen og at vanning er utelatt. Her er det m.a.o. et stort forbedringspotensial dersom målet er å skape anlegg av høy kvalitet. Samordnete planer for skjøtsel og drift inkludert finansiering av oppgavene ville langt på vei løse disse problemene.

I rapporten ble det avdekket at det mangler nasjonal statistikk for skolers og barnehagers uteområder, og vi har derfor manglende oversikt over om situasjonen er bedre eller dårligere enn tidligere. Det er derfor anbefalt å etablere nasjonal statistikk for uteområdestørrelse både for barnehager og skoler. Slik statistikk finnes for innearealer, iallfall for barnehager, men ikke for uteområder. Det er også behov for å inkludere arealstørrelse ute som en del av nøkkeltallene i Barnehagefakta <https://www.barnehagefakta.no/omnokkeltallene> og tilsvarende for skoler. Denne typen informasjon vil være nyttig både for nasjonal oppfølging, men også for kommunene i forbindelse med behovstilfredshetsstudier. Slike studier ble bl.a. brukt av Kristiansand kommune for å prioritere oppgradering av uteområder.

Oppsummering av kunnskap om faktorer som kan ha betydning for fysisk aktivitet og gange i kommunale og regionale planprosesser

Erfaringene fra de ulike temaene som er inkludert over, har mange fellestrekk og blir oppsummert samlet under.

Kommunalt oversiktsplannivå:

Det foreligger i mange tilfeller mål for de ulike temaene, men målene er ikke i tilstrekkelig grad strategisk forankret. Dette kommer tydeligst til syne i handlingsplaner og økonomiplaner f.eks. i form av at det i mindre grad er avsatt midler til investeringer og drift.

Viktige sektorplaner- /analyser for gange, grønnsstruktur-/ nærtur og skoler og barnehager er:

- Gåstrategier, er foreløpig ikke evaluert og omfanget er ikke så stort
- Grønnsstrukturanalyser-/ planer, mangler
- Skole- og barnehagebehovsplaner, inneholder ikke nødvendigvis noe om uteområdene
- Kommunale planer for idrett og fysisk aktivitet (grunnlaget for spillemiddelsøknader), har ofte idrettsfokus og samordner ikke nødvendigvis temaet fysisk aktivitet på bred front. Har svak kobling til annen kommunal planlegging
- Byroms-uteroms- og lekeplassplaner. Inngikk ikke i oversikten over, men er i liten grad utbredt

Areal- avstandskrav er som vist foran, viktige for alle temaene som omfattes av denne rapporten, og det varierer i hvilken grad slike krav finnes. Der de finnes, brukes ofte enkle bufferanalyser. Tilgangsanalyser basert på ulike brukergruppers behov blir foreslått.

Kunnskapsgrunnlaget om behov består i prinsippet av kunnskap innhentet fra medvirkningsprosesser og et faglig fundert kunnskapsgrunnlag

- Medvirkningsprosessene er f.eks. i nærturprosesser, en mangelvare og høring er mest vanlig. Selv lovpålagte råd (eldreråd og personer med funksjonsnedsettelse) var i tilstrekkelig grad involvert i prosessene.
- Vi har ikke oversikt over medvirkningsprosesser tilknyttet målpunktene for fysisk aktivitet (f.eks. skoler og barnehager, men vi har registrert noen gode eksempler.
- Barnetråkk - Folketråkk. Ikke vurdert foran, men er viktig bakgrunnskunnskap for å vurdere behov.
- Nærturstudien oppsummerte at det faglig funderte kunnskapsgrunnlaget basert på behov ut fra demografi, lokal folkehelseinformasjon, var svakt fundert

Kompetanse og organisering

- Erfaringene fra nærturstudien viste at plan- og gjennomføringskompetansen for denne typen planarbeid var svak.
- Mer satsing på tverrfaglig og tverretattlig samarbeid og organisering ble også etterlyst
- Miljørettet helsevern kommer for sent inn i planprosessene

Regionalt nivå (erfaringer fra Nærturprosjektet)

Informasjon og veiledning både om planprosesser og støtteordninger trenger samordning og må være målrettet for å nå fram til kommunene

Bruk av innsigelser Statsforvalteren

- Barns og unges interesser i plansaker
- Allemannsretten og allmenhetens rett til å få tilgang til strandsonen
- I plansaker eller i forbindelse med utbygging der friluftsliv ikke vurdert tilstrekkelig
- Til planer eller i tilknytning til utbygging foreslått i områder avsatt til friluftsliv i oversiktsplaner.
- Når utbygging bryter med regionale planer og retningslinjer for grønnsstruktur.

Bruk av innsigelser Fylkeskommunene ifølge Fylkesplansjefene

- For å sikre allmenhetens rett til ferdsel
- For å bevare statlig sikret friluftslivsområde i forbindelse med boligbygging,
- Hindre nedbygging av grøntkorridorer og 100 - meterskoger i tettstedsområder,
- Sikre at planlagt turvei ble ivarettatt i kommunal arealplan.

De etterfølgende tabellene er inndelt tematisk så langt det har vært mulig i tråd med oppsummeringen over. Indikatorer om følgende tema basert på denne oversikten er: 1) Strategisk forankring, 2) Kunnskapsgrunnlaget for fysisk aktivitet og gange; medvirkning, demografi og lokal folkehelseinformasjon, 3) Kompetanse og organisering av planprosessen og 4) Bidrag til planprosesser for fysisk aktivitet og gange fra regionalt nivå (informasjon og veiledning av kommunene, bruk av innsigelser).

Vi har ikke identifisert nasjonale indikatorer som kan si noe om hvordan fysisk aktivitet og gange kan ivaretas i kommunale og regionale planprosesser. SSB har noen indikatorer tilknyttet pkt. 2) Kunnskapsgrunnlaget og pkt.) 4 Bidrag til planprosesser for fysisk aktivitet og gange fra regionalt nivå. For øvrig har vi kun registrert forslag både i forbindelse med FNs bærekraftsmål 11, fra den svenske folkehelsemyndigheten og fra innspillrunden.

Tabell 23 Indikatorer med relevans for strategisk forankring av tiltak for fysisk aktivitet og gange i det kommunale oversiktsplanarbeidet fra mål, til handlings – og økonomiplaner (dvs. drifts- og investeringer. Tabellen fortsetter på neste side

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
Bærekraftsmål Indikator 11.a.1 & 11.3 (United 4 Smart sustainable cities)	<p>Urban Development and Spatial Planning: Existence of urban development and spatial planning strategies or documents at the city level.</p> <p><i>Urban Planning:</i> The process of urban planning has been conducted if «urban planning documents» are available for each primary and secondary city in scope. <i>Smart:</i> This includes the existence of evidence-based and innovative methodology (including data innovations like spatial analytics, GIS, big data) to provide information on the urban plan outputs.</p> <p><i>Innovation:</i> This means novel, original and useful.</p> <p><i>Sustainable:</i> Urban plans should have (all) these 5 principles/elements to be considered «sustainable»</p> <p>1) Compact – avoiding urban sprawl [yes/no]</p> <p>2) Connectivity – places and locations to demonstrate high connectivity [yes/no];</p> <p>3) Integration - mixed urban land use [yes/no];</p> <p>4) Socially inclusive [yes/no]; and</p> <p>5) Resilient to climate change [yes/no].</p> <p>If a city has only implemented 1, 2, 3, 4 out of 5 principles, it is only partially planned.</p>			
Folkhälsomyndigheten (2014a)	<p>Styrdokument</p> <ul style="list-style-type: none"> – Prioriterer kommunen samhällsplanering för ökad fysisk aktivitet? – Finns kommunalt program för icke-organiserad fysisk aktivitet (spontanidrott, lek, vardagsrörelse, rekreation)? – Har kommunen ett cykelprogram? – Har kommunen ett promenadprogram? – Budget för gång- och cykeltrafik/total trafikbudget (hög, måttlig, låg) – Har kommunen en handlingsplan för ökad fysisk aktivitet? – Kopplar den kommunala översiktsplanen ihop friluftsliv och folkhälsa? – Finns det en cykelparkeringsnorm i kommunen? – Genomför kommunen regelbundet en Velometer (Cykelfrämjandet) eller Bypad (Bypad) för att kartlägga cykelplaneringen? – Har kommunen program för vinteraktiviteter (t.ex. skidor, skridsko, långfärdsskridsko, pulka, vinterpromenader)? – Har kommunen program för att anlägga <i>multiuse trails</i> (naturstigar, sommarcykelvägar, motionsspår, elljusspår, skidspår, mountainbike)? – Finns program för underhåll/förvaltning av existerande ytor/anläggningar för spontanidrott och rekreation i kommunen? 			

	<ul style="list-style-type: none"> - Anordnar kommunen aktiviteter til angelägna grupper (barn, ungdomar, äldre, funktionshindrade, personer med utländsk bakgrund) för att främja friluftsliv? - Följer kommunens skolor skollagens tillägg om minst 30 min/dag av fysisk aktivitet? - Använder kommunen GIS (geografiska informationssystem) för att utveckla sitt folkhälsoarbete, inklusive för ökad fysisk aktivitet? - Avsätter kommunen särskilda medel till skolor för att främja friluftsliv? - Avsätter kommunen särskilda medel till skolor för att främja fysisk aktivitet? - Avsätter kommunen särskilda medel till skolor för att främja friluftsliv? - Avsätter kommunen särskilda medel till skolor för att främja fysisk aktivitet? - Ger kommunen särskilda bidrag för att stötta friluftsföreningar? - Ger kommunen särskilda bidrag för att stötta cykelorganisationer? - Finns ett regionalt cykelprogram? - Förekommer cykelplanering över kommungränsen? - Finns policy för att ta med cykeln i kollektivtrafiken?
Forslag etter innspillsmøter	Oppfølging av lokale Gåstrategier i kommunale planer
Forslag etter innspillsmøter	Operasjonalisering av indikatorer; Ønsker indikatorer som kan benyttes i forbindelse med behandling av planer, f.eks. høringer av regionale planer og kommuneplaner, f.eks. samfunnsdelen, temaplaner
Forslag etter innspillsmøter	<ul style="list-style-type: none"> - Andel kommuneplaner; samfunnsdel (med ev. arealstrategier), med ev oppfølging fra FH-planer som fremmer turveier strategisk. - Andel kommunale planer med gå-/aktivitetsfremmende tiltak - Andel gå-/aktivitetsfremmende tiltak som er tilknyttet planprogram i kommunal planlegging

Tabell 24 Indikatorene om kunnskapsgrunnlaget for fysisk aktivitet og gange; medvirkning, demografi og lokal folkehelseinformasjon.

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
Norge				
(SSB 13118, 2015 -2020)	- Behandling av ulike tema i overordnede kommunale planer, etter tema som er forankret i overordnede planer (K) 2015 – 2020. Tema som inngår er Naturmangfold, Friluftsliv, Kulturminner og kulturmiljøer, Landskap, Universell utforming, Klima og energi, Klimatilpasning, Folkehelse			
Forslag fra innspillsmøter	<ul style="list-style-type: none"> - Utbredelse av tilgjengelighetskartlegginger til turveger sentrums-/friluftsområder med involvering av lokalsamfunnet (f.eks. kommunale råd for barn og unge, personer med nedsatt funksjonsevne) - Andel sosiokulturelle stedsanalyser, mv. supplert med involverende dialogfremmende innbyggerverktøy. Begrunnelse bruk av det lokale fellesskapet for å identifisere stedskvaliteter, ved f.eks. ulike tråkkregistreringer, kan gi godt omforent kunnskapsgrunnlag (ref. AFI Ung og ute, kartlegging av metoder på Tøyen om hvordan få unge til å bruke nærområdene mer aktivt (oppdrag for KMD) 			
Forslag fra innspillsmøter	<ul style="list-style-type: none"> - Medvirkning – kartlegging sosial overflatefaktor (sosial tilnærming) må også med. - Overordnet planlegging og behovet for oppfølging tverrsektorielt etter Plan- og bygningsloven 			
Andre land				
(Folkhälsomyndigheten, 2014a)	<ul style="list-style-type: none"> - Har kommunen en sociotopkarta? (ja/nej) - Finns dialog med invånare och/eller brukare i planprosessen? 			

Tabell 25 Indikatorene om kompetanse og organisering av planprosessen. Forslag

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
Forslag fra innspillsmøter	Antall kommuner med ansatte som jobber med gående (antall ansatte som jobber med gående)			

Tabell 26 Indikatorene om bidrag til planprosesser for fysisk aktivitet og gange fra regionalt nivå (informasjon og veiledning av kommunene, bruk av innsigelser)

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
(SSB 13008, 2015 -2020)	Antall planer med innsigelser og antall innsigelsesbegrunnelser til kommuneplaner, kommunedelplaner og reguleringsplaner, etter innsigelsesmyndighet og begrunnelser brukt for innsigelser (K) 2015 – 2020. Eks. på begrunnelser med relevans: Utbyggingsmønster, herunder SPR BATP, Universell utforming, Barn og unges oppvekstforhold, Strandsone, Naturmangfold, friluftsliv, landskap, grønnstruktur, Kulturminner, kulturmiljø, landskap, Folkehelse. For detaljer om begrunnelser Se skjema 20Plan (for kommunen) og skjema 51 (for fylkeskommunen) om hva KOSTRA spurte etter per 2020.			
Forslag fra innspillsmøter	Antall/andel innsigelser til planer knyttet til gåing			

4 Spørreundersøkelser og rapporteringssystemer som er relevante i indikatorarbeidet

I det etterfølgende gir vi en kortfattet oversikt over eksisterende spørreundersøkelser og rapporteringssystemer som er relevante i indikatorarbeidet. Dette omfatter både nasjonale rapporteringsopplegg som KOSTRA og tradisjonelle spørreundersøkelser. KOSTRA (Kommune-Stat-Rapportering) er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal og fylkeskommunal virksomhet. Kommuner og fylkeskommuner rapporterer regnskapsinformasjon og informasjon om tjenester til staten ved SSB. Data som er rapportert inn, blir publisert på [SSBs nettsider om KOSTRA](#) som grunnlagsdata eller satt sammen og publisert som nøkkeltall. Se også <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommuneokonomi/kostra/id1233/>

I tillegg til SSB har også Folkehelseinstituttet ansvaret for rapporteringssystemer og statistikk som er sentralt for kommunalt og regionalt folkehelsearbeid.

Det finnes dessuten andre nasjonale opplegg for å identifisere bruk eller kartlegge områder som blir verdsatt og brukt av befolkningen som f.eks. barnetråkk og folketråkk, eller Miljødirektoratets opplegg for kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder. Vi har dessuten inkludert noen regionale og kommunale spørre-/ brukerundersøkelser som gir et mer detaljert bilde av relevante problemstillinger på lokalt nivå. Noen av temaene som blir reist lokalt er også muligens av interesse for fremtidige nasjonale undersøkelser.

I dette kapitlet gir vi en oversikt over spørreundersøkelser og rapporteringssystemer som er relevante i indikatorarbeidet med en kortfattet beskrivelse av indikatortema som kan dra nytte av denne typen informasjon.

Kommunehelse statistikkbank

Kommunehelse statistikkbank som Folkehelseinstituttet har ansvaret for inneholder statistikk om norske kommuner. Det finnes også statistikk for bydeler i Oslo, Stavanger, Bergen og Trondheim. Se <https://khs.fhi.no/webview/> Statistikkbanken gir informasjon om befolkning, oppvekst og levekår, miljø, skader og ulykker, helserelatert adferd og helsetilstand. Tema av særlig interesse for dette indikatorarbeidet er knyttet til:

Miljø

1) Psykososialt miljø

- Fornøyd med lokalmiljøet, ungdom
- Trygghet i nærmiljøet, ungdom
- Treffsteder for unge, opplever at tilbudet er bra (B, inndeling per 1.1.2020)
- Fornøyd med kollektivtilbudet, ungdom (B, inndeling per 1.1.2020)

2) Fysisk miljø

- Luftkvalitet, fint svevestøv (Inndeling per 1.1.2020)

Folkehelseprofiler fra Folkehelseinstituttet

Kommunehelse statistikkbank brukes som underlag for de kommunale og regionale folkehelseprofilene. <https://www.fhi.no/hn/folkehelse/folkehelseprofil/>. Folkehelseprofilen er et bidrag til kommunens arbeid med å skaffe oversikt over helsetilstanden i befolkningen og faktorer som påvirker denne, jamfør lov om folkehelsearbeid. Også andre informasjonskilder må benyttes i oversiktsarbeidet. Folkehelseprofilene gir en kortfattet og oversiktlig over tilstanden i kommunen sammenlignet med fylket og landet som helhet. Spørsmål som er relevante for indikatorarbeidet er:

- Trener sjeldnere enn ukentlig, 17 år
- Andelen som oppgir at de er fysisk aktive mer enn 150 minutter
- Fornøyd med lokalmiljøet

Oppvekstprofiler fra Folkehelseinstituttet

Oppvekstbarometeret inneholder nøkkeltall for følgende tema:

- Befolkning
- Levekår
- Barnehage og skole
- Fritid og nærmiljø
- Helse og helsetilstand

Til sammen viser barometeret nøkkeltall for 30 statistikkemner, såkalte indikatorer. Kommunen eller bydelen blir her sammenliknet med landet som helhet. Nøkkeltallene er valgt ut fra et forebyggingspotensiale, men er også et resultat av hva som er tilgjengelig statistikk for kommuner og bydeler. Se <https://www.fhi.no/fp/oppvekst/brukerveiledning-oppvekstprofiler/>. Oppvekstprofilene benytter også flere indikatorer fra den landsomfattende Ungdata-undersøkelsen, se under.

Ungdata

Ungdata i regi av OsloMet/NOVA er en lokal ungdomsundersøkelse som har vært gjennomført regelmessig på ungdomsskoler og videregående skoler over hele landet siden 2010. se <https://www.ungdata.no/>. Fram til 2021 er det gjennomført 9 undersøkelser. Målet med Ungdata er

å få innblikk i hvordan det er å være ung i dag.. Hvordan har ungdom det, hva driver de med i fritiden osv. Siden mange av spørsmålene har vært med hele tiden gir Ungdata også informasjon om trender. Spørsmål i Ungdata omfatter følgende tema: Livskvalitet, venner, foreldre, skole, lokalmiljø, fremtid, medier, organisert fritid, fysisk aktivitet, helse, rusmidler, regelbrudd, vold og trakassering.

Tema av særlig interesse i forbindelse med gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer er knyttet lokalmiljø og fysisk aktivitet. Ungdommene blir bl.a. spurt om hvor fornøyde eller misfornøyde de er med lokalmiljøet der de bor. I den forbindelse blir de også spurt om hvordan tilbudet er når det gjelder idrettsanlegg, lokaler for ungdom på fritiden, kulturtilbudet og tilgang til kollektivtransport. Spørsmål om organisert fritid omfatter hva slags aktiviteter de er med i, og spørsmålet om fysisk aktivitet tar for seg trening og hvor ofte.

Fylkesvise folkehelseundersøkelser

Folkehelseinstituttet gjennomfører også fylkesvise folkehelseundersøkelser. Se <https://www.fhi.no/div/helseundersokelser/fylkeshelseundersokelser/om-fhus/>. Slike undersøkelser er gjennomført i mange fylker de siste årene. Undersøkelsene har spørreskjema med litt ulikt innhold, men alle undersøkelsene skjer i samarbeid mellom Folkehelseinstituttet og den enkelte fylkeskommunen. Følgende tema inngår:

- Oppvekst- og levekårsforhold: blant annet økonomiske vilkår og forhold som gjelder bolig, arbeid og utdanning, sosial støtte
- Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø: blant annet nærmiljø og støyplager
- Skader og ulykker
- Helserelatert atferd: fysisk aktivitet, ernæring, bruk av tobakk og rusmiddel
- Helsetilstand: helse, tannhelse, sykdom og psykiske plager
- Fra 2019 en egen del om livskvalitet

Eksempler på temaer hentet fra undersøkelsen i Vestfold og Telemark av særlig interesse for foreliggende rapport er:

Tilgjengelighet av fasiliteter og servicetilbud lokalt. Deltakerne ble spurte om hvordan de opplever tilgjengeligheten til ulike typer fasiliteter og servicetilbud lokalt. Det ble spurt om tilgjengelighet av

- kulturtilbud (eksempelvis kino, bibliotek, kulturhus, konserter, teater etc.)
- idrettstilbud (eksempelvis idrettshall, svømmehall, treningssenter, ski/lys-løyper etc.)
- butikker, spisesteder og andre servicetilbud
- offentlig transport
- natur- og friluftsområder, inkludert parker og andre grøntarealer
- kystlinje/strand eller sjøen

Fysisk aktivitet hvor ofte og hvor mye

Støy. Deltakerne ble spurt om hvor mye de var blitt plaget av støy fra veitrafikk hjemme de siste 12 månedene. De ble også spurt om hvor mye de var blitt plaget av støy fra andre utendørs støykilder enn veitrafikk.

Se:

<https://www.fhi.no/contentassets/3d27e7a52f0046aa9f1a86296ff46025/folkehelseundersokelsen-i-vestfold-og-telemark-2021.pdf>:

Helsestatistikk- rapport nummer 5 fra HUNT4 inneholder et sett spørsmål som kan bidra til å gi et bilde av hele nærmiljøet og i hvilken grad det tilbyr muligheter for fysisk aktivitet og gange (Heimburg et al., 2019).

Følgende spørsmål omhandler nærmiljøet:

- I hvilken grad trives du i nærmiljøet ditt: I stor grad, I noen grad, i liten grad, ikke i det hele tatt
- Opplever du at parker og andre grøntarealer er lett tilgjengelige? Tilgjengeligheten er Svært god, God, Svært dårlig, Vet ikke
- I hvilken grad føler du deg trygg i nærmiljøet ditt. I stor grad, I noen grad, I liten grad, Ikke i det hele tatt.
- Opplever du at gang – og sykkelveier er godt utbygde i ditt nærmiljø? Tilgjengeligheten er Svært god, God, Dårlig, Svært dårlig, Vet ikke
- Opplever du at kultur- og idrettstilbud (kino, bibliotek, svømmehall etc.) er lett tilgjengelig. Tilgjengeligheten er Svært god, God, Dårlig, Svært dårlig, Vet ikke.
- Opplever du at butikker, spisesteder og andre servicetilbud er tilgjengelige. Tilgjengeligheten er Svært god, God, Dårlig, Svært dårlig, Vet ikke.
- Opplever du at offentlig transport er lett tilgjengelig? Tilgjengeligheten er Svært god, God, Dårlig, Svært dårlig, Vet ikke.
- Opplever du at det er enkelt for deg å komme deg til natur- og friluftsområder? Tilgjengeligheten er Svært god, God, Dårlig, Svært dårlig, Vet ikke.

Reisevaneundersøkelser og undersøkelser om gangtransport mm

Reisevaneundersøkelser (RVU) gjennomføres i regi av Vegdirektoratet. (Se [Den nasjonale reisevaneundersøkelsen | Statens vegvesen](#))²¹. Slike undersøkelser er gjennomført med jevne mellomrom siden 1985. I dag gjennomføres undersøkelsene kontinuerlig. Resultatene fra reisevaneundersøkelsen brukes blant annet til samferdselsstatistikk, analyser av hvordan og hvorfor vi reiser, og i transportmodeller som anslår konsekvenser av ulike samferdselstiltak. Tallene er også grunnlag for arbeidet med Nasjonal transportplan (NTP).

Reisevaneundersøkelsen gir informasjon om daglige reiser etter transportmiddel,

- bl.a. om transporten foregår til fots, hvor lang denne reisen er i km, hvor lang tid som brukes på denne reisen,
- om det handler om transport til arbeid, skole, daglig handel, transport i forbindelse med fritid.

RVU har også data om andel av befolkningen med god tilgang til kollektivtrafikk, vurdert etter avstand (bl.a. over eller under 500 meter å gå) og avgangsfrekvens.

Reisevaneundersøkelsene blir dessuten benyttet for å følge opp den nasjonale gåstrategien i et såkalt Nasjonalt gåregnskap (Statens vegvesen Vegdirektoratet, 2018). Strategien har to hovedmål:

²¹ Tidligere gjennomførte undersøkelser:

<https://www.vegvesen.no/fag/trafikk/transport/reisevaner/eldre-reisevaner/>

<https://www.vegvesen.no/fag/trafikk/transport/reisevaner/reisevaner-2014/>

<https://www.vegvesen.no/fag/trafikk/transport/reisevaner/reisevaner-2018/>

<https://www.vegvesen.no/fag/trafikk/transport/reisevaner/reisevaner-2019/>

- 1) Det skal være attraktivt å gå for alle: Målet innebærer at alle grupper i befolkningen skal oppleve at det er attraktivt å gå, og at det er lagt til rette for at de kan gå mer i hverdagen.
- 2) Flere skal gå mer: Målet innebærer at flere av befolkningens totale reiser skal gjøres til fots og at alle befolkningsgrupper skal gå mer i hverdagen.

Reisevaneundersøkelsene benyttes videre i «Nasjonalt regnskap for bærekraftig mobilitet» der gange inngår (Statens Vegvesen, 2020) på følgende måte:

- Andel reiser til fots
- Reiselengde til fots
- Reiselengde til fots for reiser med ulike transportmidler
- Andel reiser til fots i norske kommuner
- Andel reiser til fots for ulike reisehensikter
- Andel reiser til fots for ulike grupper av befolkningen
- Gangandeler blant ungdommer
- Fordeling av gåturer over døgnet
- Andel reiser til fots fordelt over uka og året.

Det foreligger også egne undersøkelser av barns reisevaner [Barn og unges reisevaner | Statens vegvesen](#). Den siste rapporten fra denne undersøkelsen inneholder bl.a. informasjon om barnas boforhold, trafikk i boligområdet, kjennetegn ved skolevegen, oppfattelse av trygghet i området rundt skolen (med vekt på trafiksikkerhet), reisen til skolen (bl.a. transportmåte), lek og aktivitet utendørs og om barnas eventuelle organiserte fritidsaktiviteter.

Tilgang til viktige målpunkter i hverdagen som bl.a. kollektivtransport kan som vist, bidra til å påvirke daglig gange. Rapporten «Kollektivtrafikanter verdsetting av universell utforming og komfort» (Veisten et al., 2020) fra TØI inneholder en rekke relevante spørsmål basert på en webbasert spørreskjemaundersøkelse om respondentenes betalingsvillighet. Følgende tema ble belyst:

- 1) Faktorer tilknyttet transportmiddelet og av-/påstigning
- 2) Faktorer tilknyttet oppholdet ved holdeplass/perrong (venting/bytting)
- 3) Faktorer tilknyttet området rundt (og vegen til/fra) holdeplassen/stasjonen
- 4) Faktorer tilknyttet «hele reisen» samt «pakker» som omfatter flere faktorer

SSB Levekårsundersøkelser

Flere av hovedtemaene i SSBs Levekårsundersøkelser (SSB, Lastet ned 06.12.2021) er relevante som underlag for indikatorer om et gå- og aktivitetsvennlig nærmiljø:

Boforhold. Kartlegger eierskap, bomiljø, boligtype, -standard og -økonomi. Relevante spørsmål i Boforholdsundersøkelsen er Bomiljø for personer, etter familiefase (prosent) (SSB 09757, 2012 - 2018):

- 5) Har hage eller privat tomt
- 6) Har tilgang til trygt leke- og rekreasjonsområde
- 7) Har tilgang til nærturområde
- 8) Bor i område som er trafikkfarlig for små barn
- 9) Problemer med kriminalitet, vold eller hæverk i boområdet
- 10) Plaget av støv, lukt eller annen forurensing
- 11) Plaget av støy utenfor boligen

Fattigdomsproblemer. For ulike grupper i befolkningen, økonomisk romslighet og betalingsproblemer, tilgang til materielle og sosiale goder (SSB Levekårsundersøkelsen, 2021).

Relevant spørsmål er:

- 12) Ikke råd til å delta i regelmessige fritidsaktiviteter-

Helseforhold. Inneholder spørsmål om egnevurdert helse, sykkelighet, funksjonsevne og levevaner.

Mest relevant er følgende spørsmål i undersøkelsene om levevaner se f.eks. (SSB 06181, 1998 - 2019):

- 13) Sitter i ro 10 timer eller mer på hverdager (jobb, skole og fritid)
- 14) Aktiviteter på dagtid. Sitter eller står for det meste (jobb, skole, hjemme)
- 15) Mosjonerer ukentlig eller oftere
- 16) Mosjonerer aldri
- 17) Går til/fra jobb, skole eller butikk. En halv time eller mer en typisk hverdag
Sykler til/fra jobb, skole eller butikk. En halv time eller mer en typisk hverdag
- 18) Bruker mer enn 2,5 timer på sport, trening og andre fysiske aktiviteter en vanlig uke

Idrett og friluftsliv, befolkningens deltakelse i friluftsliv- og treningsaktiviteter. Spørsmål tilknyttet dette temaet inneholder en rekke variabler som f.eks. kjønn, alder, bostedsstrøk, landsdel, familiefase, økonomisk status og utdanningsnivå. Følgende tema inngår:

- 19) Vært på lengre fottur i skogen eller på fjellet
- 20) Vært på kortere fottur i skogen eller på fjellet
- 21) Vært på kortere spasertur
- 22) Vært på bær- eller sopptur
- 23) Vært på jakttur
- 24) Vært på fisketur
- 25) Vært på tur i kano/kajakk/robåt
- 26) Vært på tur i motor- eller seilbåt
- 27) Vært på tur med sykkel i naturen
- 28) Vært på ridetur i naturomgivelser
- 29) Vært på lengre skitur i skogen eller på fjellet
- 30) Vært på kortere skitur i skogen eller på fjellet
- 31) Stått på skøyter på islagte vann eller vassdrag
- 32) Stått alpint, snowboard eller Telemark
- 33) Badet i salt- eller ferskvann

SSBs livskvalitetsundersøkelser

Den første egne nasjonale livskvalitetsundersøkelsen til SSB ble gjennomført i 2020 (Pettersen and Støren, 2020, Støren et al., 2020) Hovedformålet var å få kunnskap om livskvaliteten til den norske befolkningen og å belyse forskjeller i livskvalitet blant ulike grupper. Undersøkelsen fra 2020 dekker følgende temaer: Generell livskvalitet, helse, sosiale relasjoner, arbeidsforhold og -miljø, økonomisk situasjon, bolig og bomiljø, samfunnsforhold, hverdag og fritid.

En ny undersøkelse med de samme spørsmålene ble gjennomført i 2021. I rapporten fra undersøkelsen i 2021 inngikk også en studie av sammenhengen mellom hvordan personer med ulike levekår skårer på hovedindikatoren 'tilfredshet med livet' (Støren and Rønning, 2021). Resultatene viser at tilfredshet varierer etter indikatorer på helseforhold, sosiale relasjoner, arbeidsmiljø, skolemiljø, økonomi, boforhold, nærmiljø, samfunnsforhold, fritid og negative livshendelser. Av

særlig interesse for foreliggende rapport om gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer er følgende kapitler inkludert indikatorer som er benyttet

- 1) Kapittel 6.6. Bolig, nærmiljø og trygghet og kapittel
 - a) Problemer med støy i boligen
 - b) Problemer med støy, lukt eller annen forurensning
 - c) Tilhørighet til stedet man bor
 - d) Har tilgang til trygt leke eller rekreasjonsområde
 - e) Har tilgang til nærturområde
 - f) Har problemer med kriminalitet, vold eller hæverk i boområdet
 - g) Føler seg trygg når de går ute i nærmiljø
 - h) Urolig for vold eller trusler på bosted den siste tiden
- 2) Kapittel 6.7. Samfunn og rettigheter
 - a) Oppfatning av innflytelse på det myndighetene gjør
- 3) Kapittel 6.8. Fritid og kultur
 - a) Trener eller er fysisk aktiv

Norsk monitor

Norsk monitor gjennomfører annethvert år spørreundersøkelser der ca. 3800 respondenter svarer. Utvalget er landsrepresentativt for befolkningen over 15 år. Norsk monitor har tidsserier fra 1985. Data fra Norsk monitor er bl.a. benyttet i forbindelse med kartlegging av fysisk aktivitet, omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet (Se f.eks. Breivik og Rafoss 2017). Dataene fra Norsk monitor brukes også til å beskrive utviklingstrekk f.eks. om fysisk aktivitet og anleggsbruk slik det kommer frem av Breivik og Rafoss (2017). Spørreskjemaopplegget til Norsk monitor som er benyttet av Breivik og Rafoss inneholder disse anleggstypene:

- Anlegg for skateboard/in-lines
- Tennisanlegg
- Skolegård
- Golfanlegg
- Balløkker/ ballbinger
- Skyteanlegg
- Friidrettsanlegg (bane/hall)
- Isflate/ishall
- Fotballanlegg
- Gymsal
- Idrettshall
- Alpinanlegg
- Styrketreningsrom
- Treningscenter
- Svømmehall
- Park og grøntområde
- Lysløype
- Utmarksarealer

Kartlegging av fysisk aktivitet, sedat tid og fysisk form blant barn og unge (ungKan)

Kartleggingen i ungKan 3 (Steene-Johannessen et al., 2019) omfattet totalt fysisk aktivitetsnivå (telling/min), sedat tid og intensitetsspesifikk fysisk aktivitet basert på Antropometriske målinger. I tillegg ble det gjennomført en spørreskjemaundersøkelse om selvrapportert fysisk aktivitet og sedat

tid. I den forrige ungtKan -undersøkelsen, ungtKan 2 (Kolle et al., 2011) ble det i tillegg til fysisk aktivitet blant 6 -, 9- og 15- åringer i Norge også gjennomført kartlegging av arealstørrelse og utforming/innhold i skoleanleggene.

Folketråkk – barnetråkk

Folketråkk og barnetråkk er to medvirkningsverktøy utviklet av DOGA, (Design og arkitektur Norge).

Folketråkk

Folketråkk er ifølge DOGA «en digital plattform som skal styrke medvirkningen i planprosesser etter plan- og bygningsloven. Folketråkk er ennå ikke realisert, men en digital veiledning med metoder og verktøy er klar til bruk. Neste steg i utviklingen er en kunnskaps(data)base, og er et samarbeid med Norsk Eiendom og Digitaliseringsdirektoratet.

<https://doga.no/verktoy/folketrakk/>

Barnetråkk

Barnetråkk er ifølge DOGA «er et digitalt, kartbasert verktøy og undervisningsopplegg for barne- og ungdomsskolen, som lar barn fortelle planleggere, kommunen og lokalpolitikere hvordan de bruker stedet der de bor og hva de vil ha annerledes. Ved hjelp av denne metoden får barn en reell mulighet til å delta i samfunnsutviklingen – i direkte dialog med lokale myndigheter.» Barnetråkk som dataunderlag etter Det offentlige kartgrunnlaget (DOK-systemet) forvaltes av Statens kartverk, mens Doga veileder om barnetråkk som undervisningsopplegg.

<https://doga.no/verktoy/folketrakk/folketrakk-veilederen/metoder/barnetrakk/>

Klima- og Miljødepartementet Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder

Det er et nasjonalt mål at alle norske kommuner skal få oversikt over hva de har av friluftslivsområder for å kunne utvikle og ivareta arealer for friluftslivet. I den forbindelse er det utviklet et kartleggingsopplegg som kommunen skal bruke (Miljødirektoratet, 2013)..

Kartleggingsopplegget som Klima- og Miljødepartementet ønsker at kommunene skal bruke er også i realiteten et medvirkningsopplegg der innbyggerne inviteres til å verdsette områder som er av betydning for friluftslivet (Miljødirektoratet, 2013). Oppdatert veiledning

<https://www.miljodirektoratet.no/myndigheter/friluftsliv/kartlegge-og-verdsette-friluftslivsomrader/>

Resultatet som skal legges inn i Naturbase inngår bl.a. som underlag for kommunal planlegging.

<https://kart.naturbase.no>

Bruk av tellere og stordata

Tellere oppgis å bli brukt på lokalt nivå, bl.a. i Stavanger. NINA, Lillehammer har også lang erfaring med denne måten å registrere bruk av natur- og friluftslivsområder. I en fersk rapport har NINA også sett nærmere på ulike typer såkalte stordata som kan egne seg til å måle fysisk aktivitet i befolkningen, og hvordan vi kan koble sammen data om egenskaper ved uteområder, fysiske aktivitetsdata og helseeffekter. (Barton et al 2021). Følgende er foreslått: Friluftsområde-kvaliteter, Fysisk aktivitet, Helsegevinst, Økonomiske indikatorer, Risiko-indikatorer.

Foreldreundersøkelsen i barnehagen

Foreldreundersøkelsen gjennomføres årlig av Utdanningsdirektoratet. [Foreldreundersøkelsen i barnehage \(udir.no\)](#). Foreldreundersøkelsen omfatter en rekke spørsmål om deres tilfredshet med barnehagen. Se [Spørsmål i Foreldreundersøkelsen i barnehage \(udir.no\)](#). Følgende spørsmål er relevante for uteområdene:

- barnehagens utearealer,
- barnehagens leker og utstyr,
- hygienen i barnehagen,
- hvordan barnehagen ivaretar barnas sikkerhet.

Svarene skal graderes på følgende måte: 5. Svært fornøyd, 4. Ganske fornøyd 3. Verken fornøyd eller misfornøyd 2. Ganske misfornøyd 1. Svært misfornøyd 0. Vet ikke.

Barnehagefakta

Barnehagefakta som Utdanningsdirektoratet har ansvaret for, presenterer relevant og pålitelig informasjon om norske barnehager, og er primært rettet mot foreldre som ønsker å orientere seg i barnehagetilbudet før de skal søke barnehageplass. Se <https://www.barnehagefakta.no/> Tallene i barnehagefakta er basert på opplysninger som barnehagene selv rapporterer inn i desember hvert år, og de kvalitetssikres av kommunen og Utdanningsdirektoratet. I tilknytning til barnehagefakta presenteres også resultater fra Utdanningsdirektoratets Foreldreundersøkelse (se over) for de barnehagene som har gjennomført den. Barnehagefakta gir informasjon om følgende: Ansattes utdanningsbakgrunn, antall barn per ansatt i barnehagen, antall barn per barnehagelærer om barnehagen oppfyller pedagognormen, resultater fra Foreldreundersøkelsen. I tillegg finner gir Barnehagefakta opplysninger om barnehagens beliggenhet, leke- og oppholdsareal, antall barn i barnehagen og om barnehagen er offentlig eller privat. Følgende kan opplyses om innendørs leke- og oppholdsareal per barn:

«Godkjent innendørs leke- og oppholdsareal per barn. Det er ikke tatt hensyn til fordelingen av små og store barn i utregningen av gjennomsnittlig leke- og oppholdsareal. I henhold til veiledende norm skal små barn under tre år i gjennomsnitt ha 5,3 kvadratmeter oppholdsareal, mens store barn skal ha 4,0 kvadratmeter. Utearealet bør være seks ganger så stort som innearealet. Vi har ikke opplysninger om barnehagenes uteareal.»

Elevundersøkelsen

Elevundersøkelsen gjennomføres årlig av Utdanningsdirektoratet. Spørsmål om fysisk læringsmiljø: Elevenes rettigheter i kapittel 9a er knyttet til skolens fysiske miljø gjennom paragraf 9a-2 der det heter at skolene skal planlegges, bygges og tilrettelegges slik at de fremmer trygghet, helse, trivsel og læring hos elevene. Skolens fysiske miljø dreier seg om hvordan ute- og inneområdene er utformet og tilrettelagt. Forskning viser at ryddige og rene omgivelser, hvor ting repareres raskt hvis noe går i stykker, bidrar positivt til elevenes læring og utvikling.

Spørsmål T10 – Fysisk læringsmiljø

- På skolen min er det rent og ryddig
- Vi elever er flinke til å holde det ryddig på skolen.
- Hvis noe går i stykker på skolen, blir det reparert med en gang

Svaralternativ: Helt enig – Litt enig – Verken enig eller uenig - Litt uenig – Helt uenig

Se <https://www.udir.no/tall-og-forskning/brukerundersokelser/Om-temaene-i-Elevundersokelsen/Fysisk-laringsmiljo/>

Lokale kartlegginger/ spørreundersøkelser

Flere større kommuner gjennomfører kartlegging av bruken av byrom og generelle undersøker om tilfredshet med bymiljøer og den kommunale planleggingen. Eksempler på dette er

bylivsundersøkelsene til Oslo fra 2014 (Gehl Architects, 2014) og til Trondheim «FOLK I BYEN» (Trondheim kommune, 2020) og Publikumsundersøkelsen til Oslo kommune (Oslo kommune, 2018)

Den sistnevnte undersøkelsen (Ibid) gjennomføres med jevne mellomrom og er en bydelsvis baserte publikumsundersøkelser. Den inneholder bl.a. spørsmål om tilfredshet med kommunens tjenester, som kulturtilbud, fritidstilbud mm. Osloundersøkelsen inneholder et bredt spekter av spørsmål som belyser viktige forhold som også har betydning for hele det gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøet.

Undersøkelsen tar for seg følgende tema:

- Trivsel og tilhørighet. Nærmere vurdering av området der man bor
- Barnehager og skoler
- Velferdstjenester
- Trygghet og kriminalitet
- Trygghet i Oslo sentrum
- Trygghet i nærområdet
- Opplevelse av å ha blitt behandlet dårlig i samfunnet
- Miljø
- Miljøet i Oslo sentrum
- Miljøet der du bor
- Kjennskap til Oslo som Europas miljøhovedstad i 2019
- Bruk av fritiden
- Samferdsel
- Vedlikehold av veier
- Fortau, gang- og sykkelveier
- Trafikksikkerheten
- Barns oppvekstmiljø
- Kulturtilbudet
- Medvirkning, informasjon og digitale tjenester

Publikumsundersøkelsen til Oslo kommune (Ibid) inneholder også spørsmål med relevans for planprosesser. «Gjennom seks påstander kartlegges innbyggernes vurderinger av i hvilken grad man opplever å kunne påvirke beslutninger som tas av kommunen og hvor fornøyd man er med kommunens informasjon, kommunikasjonskanaler og digitale tjenester.» (Ibid s. 83)

Spørreskjemaundersøkelser om planprosesser med relevans for fysisk aktivitet og gange

Den nasjonale kartleggingen av kommunal og fylkeskommunal planlegging for nærtur bygger på en omfattende spørreskjemaundersøkelse til alle landets kommuner, fylkeskommuner og fylkesmannsembeter (i dag statsforvaltere) (Thorén et al., 2018a). Hovedfokus i undersøkelsen var på hvordan man på kommunalt og regionalt arbeidet med fysisk planlegging og tilrettelegging for at folk skal få muligheten til å gå på tur i nærmiljøet. Det ble stilt spørsmål som omfattet hele planprosessen fra overordnede mål, via prioriteringer og strategier fram til endelig overordnede kommunale planer og gjennomføring av tiltak. Spørreskjemaer ble sendt både til politisk nivå, sentrale fagfolk i administrasjonene, lovpålagte råd (råd for eldre og råd for personer med funksjonsnedsettelse) og frivillige organisasjoner (idrett og friluftsliv).

Forslag til spørreskjemaundersøkelser

I rapporten til SWECO fra 2018 (Sweco, 2018) om attraktive og bærekraftige nordiske byer og regioner foreligger et forslag om å undersøke tilfredshet med offentlige kulturaktiviteter som har likhetstrekk med publikumsundersøkelsene til Oslo kommune. SWECO (2018) foreslår å undersøke

innbyggernes generelle tilfredshet med kommunen som bo- og arbeidssted med hensyn til nivået bl.a. knyttet til kultur-, rekreasjons- og fritidstjenester.

I rapporten om uteområder i barnehager og skoler. (Thorén et al., 2019) foreligger det også forslag om å stille spørsmål som kan gi informasjon om tilfredshet med disse viktige uteområdene for barna. Slike spørsmål kan f.eks. inngå i Elevundersøkelsen (for skoler) og Foreldreundersøkelsen (for barnehager) Undersøkelsene som det er referert til foran er i hovedsak av kvantitativ art.

I forbindelse med Innspillsmøte har det også kommet noen forslag til kvalitative undersøkelser av mer kvalitativ art. Undersøkelser av tilfredshet/opplevelse av tilgjengelige gangruter/turstier/parker og andre aktivitetsfremmende møtearealer er bl.a. etterlyst.

Andre forslag er å få mer informasjon om brukerne. Hvem bruker ulike typer områder egnet for egenorganisert fysisk aktivitet.

Informasjon og kommunikasjon er viktig for å motivere befolkningen til fysisk aktivitet. I forbindelse med dette temaet foreslår Folkhälsomyndigheten i Sverige følgende i rapporten "Främja goda levnadsvanor genom insatser i livsmiljön. Planera och följa upp fysisk aktivitet" (Folkhälsomyndigheten, 2014b s. 45)

- "Har kommunen riktad information om fysisk aktivitet på olika språk till invånarna och brukarna?
- Finns en kommunal anläggningskarta?
- Finns reseplanerare för cykeltrafik?"
- Bedrivs kampanjer riktade till befolkningen för att påverka beteenden för att öka graden av fysisk aktivitet (dvs. aktiv transport; cykel, gång och kollektivtrafik)?"

Anleggsregisteret til Kulturdepartementet

Anleggsregisteret til Kulturdepartementet gir informasjon om viktige arenaer for fysisk aktivitet og gange på regionalt og kommunalt nivå. Informasjonen omfatter lister over de anleggene som finnes og som har fått spillemidler. Se <https://www.anleggsregisteret.no/> Mange av anleggene er viktige målpunkter for egenorganisert fysisk aktivitet som f.eks. friluftslivsanlegg, løyper, turkart turløyper, is- og skøyteanlegg, Ski- og alpinanlegg, badeplasser, aktivitetsparker som f.eks. golfanlegg, skateanlegg, klatreanlegg osv. Kulturarealer inngår også. Eksempler på dette kan være kulturhus mm som kan motivere folk til å gå.

5 Statistikk

Kapitlet gir en oversikt over statistikk som kan være relevant for å utvikle indikatorer knyttet til de temaene som kunnskapsoversikten la vekt på av betydning for gange og fysisk aktivitet og følger samme struktur: 1) Det overordnede nettverket, 2) sammenheng og sammenkobling av nettverket, 3) tilgang og nærhet til viktige målpunkter, 4) anlagte områder for å gå, 5) Innholdskvaliteter og 6) fysisk aktivitet og gange i regional og kommunal planlegging. For noen hovedtema har vi ikke kommet over relevant statistikk, f.eks. for temaet innholdskvaliteter i målpunkter som f.eks. byrom og skoler/ barnehager og tiltak som kan virke motiverende. Slik det kommer fram er mye av det som her er karakterisert som statistikk også indikatorer.

5.1 Det overordnede nettverket

Se også Arealprofiler (SSB, Årlig) som er et sett indikatorer som ifølge SSB i hovedsak er «utviklet for arbeid på det overordnede plannivået. Det vil si som grunnlag for å utarbeide planstrategier, samt kommuneplanen samfunnsdel og arealdel» En rekke av disse kan potensielt inngå i fremtidige nasjonale indekser. Vi kommer også tilbake til dette i kapittel 5.

Tabell 27 Arealindikatorer/ Arealstatistikk med relevans til tema det overordnede nettverket. NB. Se også tabell 3. Offisielle nasjonale indikatorer som kan inngå i en fremtidig indeks fra Miljødirektoratets Miljøstatus, indikatorer utarbeidet av SSB i samarbeide med KMD og indikatorer brukt i forbindelse med byvekstavtaler i regi av Samferdselsdepartementet.

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
SSB (SSB 09594, 2011 - 2021)	Arealbruk og arealressurser. Arealbruk og arealressurser, etter arealklasser. Fast, årlig statistikkprodukt fra SSB.. Statistikken beskriver arealbruk og arealressurser i Norge. Arealbruk beskriver arealer som er bebygd, og klassifisert etter bruksformål. Arealressurser beskriver markslag i områder som ikke er bebygd.			
(SSB, Årlig)	Arealprofiler. Inkludert oversikt over tilhørende statistikk. Et sett med 24 indikatorer om arealer, utviklet til bruk i overordnet planlegging etter Plan- og bygningsloven. Samarbeid mellom SSB og Planavdelingen i Kommunal og Moderniseringsdepartementet. Se Vedlegg 2.			
(SSB 04859, 2000 - 2021)	Areal og befolkning i tettsteder (T) 2000 – 2021. Tettsted areal og bosatte. Antall bosatte pr km2 innenfor tettsted			
(SSB 11441, 2014 - 2019)	Fortetting. 11441: Nye bygninger, antall og bruksareal, etter avstand til eksisterende tettsted, bygningstype og arealklasse (K) 2014 - 2019			
(SSB1106, 2013 - 2020)	11016: Areal, etter arealklasse (km ²) (K) 2013 - 2020			
Tabell A 14 (Haagensen, 2021)	Arealbruk i tettstedet innen kommune. Km2 . De ni største byområdene1 . 2013, 2017 og 2020. Andel			
Tabell A 15 (Haagensen, 2021)	Arealbruk i tettstedet innen kommune1,2. De ni største byområdene med kommuner. 2013, 2017 og 2020. Andel			
Tabell A 16 (Haagensen, 2021)	Arealbruk i tettstedet innen kommune1 . Nye og sammenslåtte kommuner2,3 i de ni største byområdene. 2013, 2017 og 2020. Andel			

5.2 Sammenheng og sammenkobling av nettverket

Tabell 28 Arealstatistikk med relevans for sammenheng og konnektivitet. Forslag

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
Forslag etter innspillmøter	Avstand mellom målpunkter (universelt utformingsperspektiv, 10-min stedet)			

5.3 Tilgang og nærhet til nødvendige målpunkter i nærmiljøet

Tabell 29 Arealstatistikk fra SSB med relevans for temaet muligheter for å nå dagliglivets gjøremål

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
Tabell A 29 (Haagensen, 2021)	God eller svært god tilgang til kollektivtransport. De ni største byområdene ¹ . 2001, 2005, 2009, 2013/14 og 2018. Andel			
Tabell A 30 (Haagensen, 2021)	God eller svært god tilgang til kollektivtransport. Fem storbyer ¹ . 2001, 2005, 2009, 2013/14 og 2018. Andel			
(SSB 11845, 2015 - 2020)	Holdeplasser langs kommunal vei universelt utformet siste år (antall)			
SSB 11842: Fylkesveier. Tunneler, bruer og veisikring, etter region, statistikkvariabel og år	Holdeplasser langs fylkesvei som er universelt utformet åpnet for trafikk siste år (antall)			

5.4 Tilgang og nærhet til grønne områder og byrom/andre uterom for egenorganisert fysisk aktivitet

Tabell 30 Arealstatistikk fra SSB med relevans for temaet tilgang og nærhet til grønne områder og byrom/andre uterom for egenorganisert fysisk aktivitet

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
(Miljødirektoratet Miljøstatus)	Miljøindikator 3.1.2. Andel av befolkningen som har trygg tilgang til nærturterreng innen en avstand på 500 meter			
(Miljødirektoratet Miljøstatus)	Miljøindikator 3.1.3. Andel av befolkningen som har trygg tilgang til leke- og rekreasjonsarealer innen en avstand på 200 meter			
(Miljødirektoratet Miljøstatus)	Miljøindikator 3.2.2. Andel skoler og barnehager som har trygg tilgang til nærturterreng innen en avstand på 500 meter			
(Miljødirektoratet Miljøstatus)	Miljøindikator 3.2.3 Andel skoler og barnehager som har trygg tilgang til leke- og rekreasjonsområder innen en avstand på 200 meter			
(Miljødirektoratet Miljøstatus)	Miljøstatus. Støy . Kartverktøy som viser utbredelse av støy			
Tabell A 20 (Haagensen, 2021)	Tilgang til leke- og rekreasjonsarealer. De ni største byområdene ¹ . Bosatte i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal. 2016 og 2018. Andel			
Tabell A 21 (Haagensen, 2021)	Leke- og rekreasjonsarealer innenfor tettstedet. De ni største byområdene med kommuner ^{1,2} . 2016 og 2019. Dekar per 1 000 bosatte			
Tabell A 22 (Haagensen, 2021)	Leke- og rekreasjonsarealer innenfor tettstedet. Nye og sammenslåtte kommuner ^{1,2} i de ni største byområdene. 2016 og 2019. Dekar per 1 000 bosatte			
Tabell A 23 (Haagensen, 2021)	Tilgang til nærturterreng. De ni største byområdene ¹ . Bosatte i tettsted med trygg tilgang til nærturterreng. 2016 og 2018. Andel			
(SSB 09578, 2011 - 2020)	Bosatte i tettsteder med trygg tilgang til leke- og rekreasjonsarealer			
(SSB 09579, 2011 - 2020)	Andel bosatte i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng, etter alder (prosent) (K).			
(SSB 09581, 2011 - 2020)	Andel bosatte i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng, etter alder og tettstedsstørrelse (prosent)			
(SSB 09582, 2011 - 2020)	Andel bygninger i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng, etter bygningstype (prosent)			
SSB –(Haagensen, 2012b)	Trygg tilgang til nærturterreng Andel bosatte med tilgang til nærturterreng. Andel av befolkningen (prosent) som har tilgang til nærturterreng sammenstilt med befolkning i kommunen			

Se også oversikt: [Rekreasjonsareal og nærturterreng \(ssb.no\)](#)

5.5 Anlagte områder for å gå (Gang-sykkelveger etc.)

Tabell 31 Arealstatistikk med relevans for temaet anlagte områder for å gå, Nasjonale, offisielle

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
Nasjonal vegdatabank (NVDB), (Statens vegvesen, Statens Vegvesen, 2021)	Antall km gang-/sykkelanlegg med trafikkisikkerhetsinspeksjon, med utbedring av tiltak siste år ²²			
Nasjonal vegdatabank (NVDB), (Statens vegvesen)	Antall km gang-/sykkelanlegg asfaltert siste år			
Nasjonal vegdatabank (NVDB), (Statens vegvesen)	Antall km gang-/sykkelanlegg med barveistandard, ²³ prioritert vinterdrift . (Noen steder går kommune og stat sammen om å definere et sammenhengende g/s-nett som holdes bart (Trondheim er et eksempel).)			
Nasjonal vegdatabank (NVDB), (Statens vegvesen)	Antall km gang- og sykkelveier fordelt på kommunale veier, fylkeskommunale veier og statlige veier. I vegkart.no kan man nå også filtrere på fortau, gang- og sykkelveier, sykkelveier, gangveier, gatetun, trapper, gangfelt, sykkelparkering osv. ²⁴			
Tabell A 33 (Haagensen, 2021)	Tilrettelagt for syklende som er et kommunalt ansvar. De ni største byområdene med kommuner. Antall km per 1 000 innbyggere			
(Kartverket, 2019)	Veier med universell utforming: Tilgjengelighetsvurdering			
(Kommunal- og moderniseringsdepartementet and Kartverket, 2021a)	Kartlegging av tilgjengelighet og universell utforming i tettstedsområder til: <ul style="list-style-type: none"> - Offentlige bygninger og anlegg, - Kultur, underholdning og reiseliv - Severdigheter, - Idrettsanlegg, - Servicenæring, - Vei og gate, Samferdsel - stasjoner/holdeplasser mv 			
(Kommunal- og moderniseringsdepartementet and Kartverket, 2021a)	Hvilesteder/ Benker med universell utforming: Tilgjengelighetsvurdering			
(Kommunal- og moderniseringsdepartementet and Kartverket, 2021a)	Toalett med universell utforming: Tilgjengelighetsvurdering			

²² Dette ble rapportert i perioden 2010-19 fordi det var et (politisk) mål om å inspisere hovedruter for sykkel i løpet av 10 år fra 2009.

²³ Det er bare Statens vegvesen og noen større kommuner som bruker barveistandard. Detter er en veldig høy vinterdriftsstandard med veier bare for snø. Det gir forutsigbare forhold for eldre og personer med funksjonsnedsettelse, f.eks. turmuligheter hele året, men man må også kunne komme seg til disse rutene.

²⁴ I «Nasjonalt regnskap for bærekraftig mobilitet» presenteres utviklingen årlig i antall km gang- og sykkelveier, fordelt på kommunale veier, fylkeskommunale veier og statlige veier, men man kan selvfølgelig også slå sammen til en sum nasjonalt. (Imidlertid er kommunale veier mest aktuelt der folk går). Se f.eks. s. 54 i [nasjonalt-regnskap-for-baerekraftig-mobilitet-2019b.pdf \(vegvesen.no\)](#)

5.6 Innholdskvaliteter. Naturområder og grønnstruktur

Tabell 32 Arealstatistikk med relevans for temaet tilgang og nærhet til grønne områder og andre byrom/uterom for egenorganisert fysisk aktivitet.

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
(Kommunal- og moderniseringsdepartementet and Kartverket, 2021a)	Hvilesteder/ Benker med universell utforming: Tilgjengelighetsvurdering			
(Kommunal- og moderniseringsdepartementet and Kartverket, 2021a)	Toalett med universell utforming:			
(Kommunal- og moderniseringsdepartementet and Kartverket, 2021b)	Kartlegging av tilgjengelighet og universell utforming til friluftsområder: <u>Turområde</u> : Informasjon, Parkering, Turvei, Toalett <u>Badeplass</u> : Informasjon, Parkering, Turvei (til badeplass), Adkomst til vannkant og/ eller baderampe, Toalett <u>Fiskeplass</u> : Informasjon, Parkering, Turvei (til fiskeplass), Adkomst til vannkant og/ eller fiskebrygge, Toalett			
(Kartverket, kontinuerlig)	Turruter. Nasjonal database for turruter. Formål: - kunnskapsgrunnlag for kommunen i saksbehandling, planlegging og rapportering - viktig basisinformasjon i arbeidet med kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder - viktig basisinformasjon i arbeidet med planer for friluftslivets ferdselsårer - godt kartgrunnlag i beredskapssammenheng, som redningsaksjoner og uttrykninger - fremme friluftsliv ved at samlet informasjon om turruter er lett tilgjengelig for alle i en database og gjennom avledede produkter			
SSB 09569 2011 - 2020	Rekreasjonsareal, etter tettstedsstørrelse.			
SSB 12243	Omfang av rekreasjonsområder i tettsted, inkludert Universell utforming, etter region, tilgjengelige områder for rekreasjon og friluftsliv., statistikkvariabel, år og rekreasjonsareal i tettsteder - Samlet areal av leke- og rekreasjonsområder innenfor tettsteder - Antall leke- og rekreasjonsområder innenfor tettsteder. - Antall rekreasjons- og friluftslivsområder tilrettelagt etter prinsippene om universell utforming.			
SSB 2593	Tilrettelegging for friluftsliv. Ressursinnsats og tiltak, etter region, statistikkvariabel og år - Samlet lengde av turveier, turstier og løyper tilrettelagt for sommerbruk (km) - Samlet lengde av sommerturveier, -turstier og -løyper med kommunalt driftsansvar (km) - Samlet lengde av planlagt maskinpreparerte skiløyper, gitt normale snøforhold (km) - Samlet lengde av planlagt maskinpreparerte skiløyper med kommunalt driftsansvar (km) - Samlet lengde av turveier, turstier og skiløyper (km): - Turstier og løyper tilrettelagt for sommerbruk per 10 000 innbygger: - Samlet lengde maskinpreparerte skiløyper			
SSB 12593:	Tilrettelegging for friluftsliv. Ressursinnsats og tiltak, etter region, statistikkvariabel og år: - Rekreasjons- og friluftslivsområder tilrettelagt for universell utforming (antall) - Rekreasjons- og friluftslivsområder med universell utforming og med kommunalt driftsansvar (antall)			
Bymiljøetaten i Oslo	Samlet lengde på turveier og turstier i byggesonen, kyststrekninger og traséer i Marka som er etablert eller oppgradert i perioden.			

5.7 Innholdskvaliteter. Byrom og andre uterom for fysisk aktivitet

Transportøkonomisk institutt har gjennomført et prosjekt der formålet var å kartlegge og sammenstille data om publikums opplevde utrygghet og bevegelse i byrom, med faktiske kriminelle hendelser fra politiregistre (Fyhri et al., 2018) I rapporten diskuterer de hvorvidt dette kan sammenstilles til en trygghetsindeks.

Tabell 33 Eksempler på arealstatistikk fra andre land. Formgiving av skolers og barnehagers uteområder med sikte på å skape variasjon og mange ulike bruksmuligheter

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Indikator			
I rapport om nasjonal kartlegging og oppfølging av grunnskoleelevers tilgang til uteområder. (Statistiska centralbyrån, 2018)	Fördelningen av fryktan efter olika markklasser i och omkring de 37 största tätorterna, läsåret 2016-17 <ul style="list-style-type: none"> - Hårdgjort kvm - Grönyta kvm - Övrigt kvm 			

5.8 Fysisk aktivitet og gange i regionale og kommunale planer

Tabell 34 Statistikk med relevans for strategisk forankring av tiltak for fysisk aktivitet og gange i det kommunale oversiktsplanarbeidet fra mål, til handlings – og økonomiplaner (dvs. drifts- og investeringer)

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
(SSB 13118, 2015 - 2020)	Behandling av ulike tema i overordnede kommunale planer, etter region, tema som er forankret i overordnede planer, statistikkvariabel og år. Tema med relevans som inngår: Naturmangfold, Friluftsliv, Kulturminner og kulturmiljøer, Landskap, Universell utforming, Folkehelse			
(SSB 12593, 2015 - 2020)	Tilrettelegging for friluftsliv. Ressursinnsats og tiltak, etter region, statistikkvariabel og år <ul style="list-style-type: none"> - Brutto driftsutgifter i alt til naturforvaltning og friluftsliv (1000 kr) - Brutto driftsinntekter i alt til naturforvaltning og friluftsliv (1000 kr) - Rekreasjons- og friluftslivsområder tilrettelagt for universell utforming (antall) - Rekreasjons- og friluftslivsområder med universell utforming og med kommunalt driftsansvar (antall) - Samlet lengde av turveier, turstier og løyper tilrettelagt for sommerbruk (km) - Samlet lengde av sommerturveier, -turstier og -løyper med kommunalt driftsansv. (km) - Samlet lengde av planlagt maskinpreparerte skiløyper, gitt normale snøforhold (km) - Samlet lengde av planlagt maskinpreparerte skiløyper med kommunalt driftsansvar (km) 			
(SSB 12243, 2015 - 2020)	Omfang av rekreasjonsområder i tettsted, inkludert Universell utforming, etter tilgjengelige områder og i alt og med kommunalt driftsansvar <ul style="list-style-type: none"> - Samlet areal av leke- og rekreasjonsområder innenfor tettsteder. - Rapporterte tilgjengelige områder med kommunalt driftsansvar. - Antall leke- og rekreasjonsområder innenfor tettsteder. - Rapporterte tilgjengelige områder med kommunalt driftsansvar. - Antall rekreasjons- og friluftslivsområder tilrettelagt etter prinsippene om universell utforming. - Rapporterte tilgjengelige områder med kommunalt driftsansvar. 			

Tabell 35 Statistikk knyttet til kunnskapsgrunnlaget (medvirkning, faglig kunnskapsgrunnlag) for medvirkning i planprosesser for fysisk aktivitet og gange, inkludert hvem som deltar og bruk av barnetråkk/ folketråkk. Forslag

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
Forslag fra innspillmøter	<ul style="list-style-type: none"> - Utbredelse av tilgjengelighetskartlegginger til turveger sentrums-/friluftsområder med involvering av lokalsamfunnet (f.eks. kommunale råd for barn og unge, personer med nedsatt funksjonsevne) - Andel sosiokulturelle stedsanalyser, mv. supplert med involverende dialogfremmende innbyggerverktøy. Begrunnelse bruk av det lokale fellesskapet for å identifisere stedskvaliteter, ved f.eks. ulike tråkkregistreringer, kan gi godt omforent kunnskapsgrunnlag (ref. AFI Ung og ute, kartlegging av metoder på Tøyen om hvordan få unge til å bruke nærområdene mer aktivt (oppdrag for KMD) 			
Forslag fra innspillmøter	<ul style="list-style-type: none"> - Medvirkning – kartlegging sosial overflatefaktor (sosial tilnærming) må også med. 			

Tabell 36 Statistikk om kunnskapsgrunnlaget for fysisk aktivitet og gange; medvirkning, demografi og lokal folkehelseinformasjon. Andre land

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
(Folkhälsomyndigheten, 2014a)	<ul style="list-style-type: none"> - Har kommunen en sociotopkarta? (ja/nej) - Finns dialog med invånare och/eller brukare i planprocessen? 			

Tabell 37 Statistikk om bidrag til planprosesser for fysisk aktivitet og gange fra regionalt nivå (informasjon og veiledning av kommunene, bruk av innsigelser)

Nasjonale offisielle	Fra SSB o.l.	Lokale/ kommunale	Andre	Forslag
Kilde	Tema			
(SSB 13008, 2015 -2020)	<p>Antall planer med innsigelser og antall innsigelsesbegrunnelser til kommuneplaner, kommunedelplaner og reguleringsplaner, etter innsigelsesmyndighet og begrunnelser brukt for innsigelser (K) 2015 – 2020. Eks. på begrunnelser med relevans: Utbyggingsmønstre, herunder SPR BATP, Universell utforming, Barn og unges oppvekstforhold, Strandsone, Naturmangfold, friluftsliv, landskap, grønnstruktur, Kulturminner, kulturmiljø, landskap, Folkehelse</p> <p>Se skjema 20Plan (for kommunen) og skjema 51 (for fylkeskommunen) om hva KOSTRA spurte etter per 2020.</p>			

6 Om indikatorer, spørreundersøkelser/andre typer undersøkelser og statistikk. Oppsummering

I dette kapitlet oppsummerer vi kortfattet resultatene av det som har vært hovedformålet med rapporten:

- Kartleggingen av indikatorer som benyttes av offentlige organer i Norge og eventuelt i Norden som direkte eller indirekte kan følge opp målene i handlingsplanen for fysisk aktivitet om gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer.
- I hvilken grad eksisterende spørreundersøkelser, statistikk mm. bidrar til å svare på de indikatorene vi har i dag.

6.1 Indikatorer for gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer

Det overordnede gå- og aktivitetsvennlige nærmiljønettverket.

Dette temaet krever sammensatt kunnskap fra flere indikatorsett som kan presenteres i indekser. Det foreligger ingen nasjonale norske indekser på dette området, men derimot et forslag etter innspillsrunden til en nasjonal indikator om arealbruksutvikling i byer og tettsteder. Den foreslås å omfatte utvikling av utbyggingsmønster, størrelse på tettsteder og byer, befolkningstetthet osv. og kan utvikles på bakgrunn av indikatorsett for Miljøvennlig bytransport og Miljødirektoratets Miljøindikatorer. De indeksene vi har kommet over er stort sett brukt i internasjonal forskning om omgivelsenes betydning for fysisk aktivitet og gange. Disse internasjonale erfaringene er imidlertid et godt grunnlag for utvikling av norske indekser.

SSB kartlegger enkeltparametere som kan si noe om forhold av betydning for å fremme fysisk aktivitet. SSB har f.eks. i samarbeid med Planavdelingen i KMD utviklet såkalte [Arealprofiler](#). Dette er et sett med 24 indikatorer om arealer til bruk i overordnet planlegging etter plan- og bygningsloven. De mest aktuelle indikatorene som inngår i Arealprofiler er slike som sier noe om tetthet, f.eks. bosatte pr. km² tettsted og nærhet f.eks. boligens nærhet til arbeidsplasser, trygg tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng. Det foreligger også et fast, årlig statistikkprodukt fra SSB, [Arealbruk og arealressurser](#). Arealbruk beskriver areal som er bebyggt, og klassifiserer dette etter bruksformål. Arealressurser beskriver markslag i områder som ikke er bebyggt.

Statistisk sentralbyrå har siden 2005 utgitt rapporter om byer og miljø der ulike miljøindikatorer som også kan vurderes i forbindelse med utvikling av indekser, er benyttet for å beskrive tilstanden i de ti mest folkerike kommunene i landet. Se bl.a. Haagensen (2007). Dette arbeidet er videreført i forbindelse med Fremtidens byer (Haagensen, 2012b, Haagensen, 2021) og presenterer indikatorer for effektiv arealbruk og miljøvennlig transport. Formålet med indikatorene er å beskrive viktige trekk ved utviklingen i miljøtilstand og miljøpåvirkning i de ni største byområdene omfattet av ordningen med byvekstavtaler og belønningsavtaler. Indikatorene er utviklet med bakgrunn i Kommunal- og moderniseringsdepartementets løpende arbeid med dokumentering av utviklingen av miljøtilstanden i norske byer.

Tilgang og nærhet til områder som kan bidra til å fremme fysisk aktivitet og gange

Indikatorer om hvor mange etc. som går: Muligheter for å kunne gå til viktige målpunkter i hverdagen er avhengig av nærhet til slike områder, dvs. holdeplasser for kollektivtransport, grunnleggende tjenester (f.eks. dagligvarebutikker), skoler/ barnehager eller byrom/uterom for

egenorganisert fysisk aktivitet. Spørsmålet er om innbyggerne likevel går. Vi har derfor innledningsvis til temaet *tilgang og nærhet* undersøkt om det finnes indikatorer som kan si noe om omfanget av daglig gange. På dette området finnes det nasjonale indikatorer som Statens vegvesen har ansvaret for. Denne indikatoren måler andelen av befolkningen i store byer og byområder som har gange som hovedtransportmiddel etter alder, kjønn, inntekt osv. Indikatoren sier ikke noe om gange i nærmiljøet. En slik indikator er foreslått i gåstrategien til Statens vegvesen. Det er også foreslått indikatorer som kan gi oversikt over ulike former for tiltak som kan bidra til at barn går til skolen.

Indikatorer om sammenhengende nettverk for å gå. Et sammenhengende nettverk for gange vil kunne bidra til at flere går. Fra forskningen har vi registrert at de målemetodene som brukes for å kartlegge sammenheng og sammenkobling er mangelfulle fordi de ikke fanger opp det reelle fotgjengernettet. Dette er kanskje en av årsakene til at vi har ikke kommet over indikatorer for sammenheng og sammenkobling. Det foreligger imidlertid noen forslag fra Future built Framtidens bygg (2014) om direkte gangveger og sammenhengende gatenett. Forslaget vektlegger også at en skal identifisere mangler på dette området.

Indikatorer om tilgang til viktige målpunkter i hverdagen: Holdeplasser, dagligvarebutikker, skoler/ barnehager og byrom/ andre uterom. På dette området foreligger det noen få nasjonale indikatorer, Statens vegvesen måler bl.a. andeler av befolkningen i byer og byområder som har tilgang til offentlig transport, dvs. holdeplassene. Det finnes også fra vegmyndighetenes side indikatorer om antall kollektivknutepunkt og holdeplasser som er universelt utformet og andelen av barn som har mindre enn henholdsvis 500 meter og 1000 meter til skolen. Det er ikke registrert nasjonale indikatorer om tilgangen til grunnleggende tjenester.

På lokalt United 4 Smart sustainable cities (2017) og regionalt nivå (Oslo- Viken) er det benyttet indikatorer som måler andeler av befolkningen som har tilgang til holdeplasser i rimelig gangavstand (500 meter). I forbindelse med Fremtidens byer (Haagensen, 2012b) har SSB kartlagt andel av befolkningen som har tilgang til dagligvarebutikker i maksimum 500 meter fra bolig. I samme prosjekt kartla SSB også andelen barnehagebarn/ skoleelever som har mer enn 500 meter mellom hjem og skole/ barnehage. Det foreligger et forslag om å kartlegge andeler barn som har trygg skolevei.

Indikatorer om tilgang og nærhet til grønne områder. Innenfor dette temaet har vi identifisert en rekke nasjonale indikatorer i regi av Miljødirektoratet. Disse indikatorene tar sikte på å måle andeler av befolkningen som har trygg tilgang til nærturterreng innen en avstand på 500 meter og leke- og rekreasjonsarealer innen en avstand på 200 meter. Andeler av skoler og barnehager som har tilgang til de samme områdene inngår også i Miljødirektoratets indikatorsett for grønne områder. Andel tilgjengelig strandsoneareal er dessuten en viktig indikator fra de nasjonale miljømyndighetene.

SSB har indikatorer tilknyttet tilgang til de grønne områdene med en noe annen vinkling der søkelyset er rettet mot andel bosatte bl.a. etter alder og tettstedsstørrelse og andel bygninger etter bygningstype med trygg tilgang til leke- og rekreasjonsarealer.

Oslo kommune har i tillegg til indikatorer om tilgang til parker og grøntområder innenfor oppgitte arealstørrelser, en indikator om tilgang til torg/plass, annen overordnet møteplass eller lokalt torg/møteplass innenfor en oppgitt luftlinjeavstand. En annen indikator fra Oslo kommune omhandler planmessig sikring av grønne områder (parker) i byggesonen. Denne indikatoren inngår som retningslinjer i kommuneplanens arealdel. Et annet lokalt eksempel er hentet fra (United 4 Smart sustainable cities) der norske kommuner deltar. Her benyttes indikatorer i henhold til FNs

bærekraftsmål 11.7.1. og 15.1.2 & 15.B.1 & 14.5 Indikatorene som inngår er andel av befolkningen med tilgang til grønne områder, areal med rekreasjonsfasiliteter (ute og inne) pr. 100 000 innbyggere og prosent av byområdet som er vernet som naturområde.

Vi har også kommet over planleggingsverktøyet Park Index (Kaczynski et al., 2016) som setter tilgang til de grønne områdene inn i en større by- og tettstedssammenheng. Park Index kan benyttes i utviklingen av scenarier. Verktøyet kan f.eks. benyttes for å oppmuntre til bedring av tilgang og bruk av parkene på befolkningsnivå. (f.eks. for å estimere effekten av å legge en park av en viss størrelse til et nabolag eller en idrettsplass eller toalett i en eksisterende park). Følgende variabler legges til grunn for tilgang til parker: (1) gatenettets avstand til nærmeste park fra deltakerens hjemmehadresse, (2) antall parker innenfor et 1 mile²⁵ gatenettverk, (3) mengden parkareal innenfor en 1 mile gatenettverk, (4) I tillegg benyttes «Community Park-Audit-Tool (CPAT)» (Kaczynski and Stanis, 2010) dvs. en parkkvalitetsindeks.

For temaet tilgang til grønne områder foreligger det en lang rekke forslag til nye indikatorer. Enkelte er allerede vurdert av SSB, f.eks. et ønske i henhold til FNs bærekraftsmål 11.7.1. om å måle offentlig tilgjengelige uteområder for alle uavhengig av kjønn, alder og personer med funksjonsnedsettelse. Ifølge SSB vil det kunne bli problematisk å lage indikatoren for Norge siden det ikke er statistikk/data om universelt utformede områder. Tilgjengelighet for alle er sentralt og viktig. Må benytte tilgjengelighet (oppgitt i meter). Er ingen grunn til å ikke gjøre dette fordi argumentet er at det ikke finnes data? Er jo en jobb å få frem data. Flere kommuner legger til rette for universelt utformede turveier. Bl.a. Telemark).

Andre forslag er:

- En indikator som sammenligner deltakelse i aktivitet (fysisk aktivitet, friluftsliv, idrett - jfr. SSBs leveårsundersøkelser) med nærhet til f.eks. leke- og rekreasjonsområder og nærturterreng.
- Andel som har trygg tilgang til markaområder (større enn ... 20 km²?) innen 500 meter.
- Andel som har tilgang til tilgjengelig strandsone (av en viss størrelse? Antall daa?) innen 500 meter.
- Antall områder/m² per innbygger – innen 200/500 meter.
- Andel som har trygg tilgang til sammenhengende nettverk av stier, turveier og gang- og sykkelveier – på mer enn 2 km, 10 km, Innen 200 meter.
- Andel med tilgang til trygge gangruter/turstier/parker i et bydelområde (grunnkrets, fri for urolige elementer /adskilt fra trafikale elementer som sparkesykler ol.).
- Andel som har trygg tilgang til allment tilgjengelige, tilrettelagte aktivitetsområder i naturomgivelser – innen 200/500 meter.
- Andel tilgjengelige lekeplasser (FNs barnekonvensjon).

Boverket og Folkhälsomyndigheten i Sverige oppgir mange av de samme indikatorene som vi har registrert her til lands. En forskjell er at en del av de svenske indikatorene i større grad vektlegger kvalitative faktorer.

Anlagte områder for å gå, dvs. gang-sykkelveger mm.

Som vist foran har vi ikke identifisert indikatorer eller forslag til slike for en del av temaene som forskningen viste er viktige når det gjelder anlagte områder for å gå. Det gjelder 1) Tilgjengelighet for

²⁵ Engelsk mil = 1.61 km

alle 2) Minst mulig luftforurensing og støy og 3) Sol og skygge, grønt og 4) Hvilemuligheter. Temaene som belyses under og der vi har kommet over indikatorer er, 1) Gangvennlig gateutforming, fortau, trafikkregulering/ sikkerhet, separering av fotgjengere og andre, 2) Kryssløsninger, 3) Varierte opplevelseskvaliteter, 4) Hvilemuligheter og 5) Drift og vedlikehold, inkludert brøyting og strøing om vinteren. Under gir vi en oversikt over status til disse indikatorene.

Dette er et komplekst tema der mange faktorer virker sammen for at så mange som mulig vil velge å gå i nærmiljøet. For norske forhold har vi ikke identifisert indikatorer eller målemetoder som kan bidra til å avdekke denne kompleksiteten. Et opplegg for dette er imidlertid utviklet av Transport for London i det de kaller «Healthy Streets Approach» (Mayor of London.Transport for London, 2017). Se vedlegg 2. Dette er en tilnærming der formålet er å utvikle London i en retning som kan bidra til bedre helse og livskvalitet blant byens innbyggere. «Healthy Streets Approach» presenteres kortfattet avslutningsvis i dette kapitlet.

Gangvennlig gateutforming, fortau, trafikkregulering, sikkerhet/ separering av fotgjengere

På dette området finnes noen nasjonale indikatorer som Statens vegvesen har ansvaret for og der endringer blir fulgt opp i deres årsrapporter. Bortsett fra en indikator om antall km tilrettelagt for gående og syklende i byer og tettsteder er vegvesenets indikatorer primært knyttet til riksvegnettet. Disse omfatter nybygde anlegg for gående og syklende langs riksvegene og utbygging av gang- og sykkelanlegg på riksvegnettet i forhold til målene i Nasjonal transportplan.

På lokalt nivå kartlegger SSB gang- og sykkelveier som er et kommunalt ansvar Pr. 10 000 innbyggere, andel km tilrettelagt for syklende i prosent av alle kommunale veier. Lokalt rapporterer kommuner som er med i (United 4 Smart sustainable cities) dessuten om infrastrukturen for fotgjengere i henhold til FNs bærekraftsmål 11.3. De kartlegger andeler av byområdene som er forbeholdt fotgjengere, bl.a. som bilfrie områder.

«Healthy streets indicators» fra (Mayor of London.Transport for London, 2017) som inneholder et mangfoldig sett med indikatorer kan være et nyttig eksempel på utvikling av indikatorer knyttet til mer detaljerte forhold inkludert fotgjengerkomfort.

Fra innspillsrundene foreligger det også en rekke indikatorforslag bl.a. om andel av kommunale veier med fartsgrenser < 40 km i timen, generelt om km gang-, sykkel- og turveier som er et kommunalt ansvar, antall km riksveg og fylkesveg som har lokale barriereeffekter for gående og syklende, antall km riksveg og fylkesveg med tilfredsstillende trygghet og estetisk kvalitet for gående.

Kryssløsninger

Når det gjelder kryssløsninger har vi ikke kommet over nasjonale indikatorer, men det foreligger et forslag om at type kryssingssteder, tettheten av disse og omveien og forsinkelsen de utgjør, bør kartlegges.

Kryssløsninger er imidlertid et tema som er viet en del oppmerksomhet i indikatorsettet til Mayor of London Transport for London (2017) (2017, Mayor of London.Transport for London, 2017). Indikatorene omfatter fotgjengerkomfort, muligheter for å krysse gater i forbindelse med vegkryss, teknologi for å regulere kryssingsmuligheter mm.

Belysning, minst mulig luftforurensing og støy

Vi har ikke kommet over nasjonale indikatorer som omfatter temaer som belysning, luftforurensing og støy knyttet til infrastrukturen for å gå. Det er imidlertid foreslått en indikator for temaet belysning på anlegg for gående. Dette blir løftet fram som spesielt viktig for barn, eldre og kvinner.

Indikatorsettet til Mayor of London. Transport for London (2017) inneholder indikatorer om trafikkstøy knyttet til rushtidstrafikk og støy fra store kjøretøyer som det kan være aktuelt å vurdere.

Komfort og varierte opplevelseskvaliteter

Temaet omfatter både tilgang på skygge og grønt i gatebildet, variasjon i gatebildet knyttet til bruk og utforming av tilgrensende bebyggelse og muligheter for å hvile. Her har vi hverken identifisert nasjonale eller lokale indikatorer, men rapporten fra Future built framtidens bygg (2014) inneholder noen forslag som er knyttet til opplevelsesfaktorer. Disse omfatter bl.a. funksjonsblanding, utforming av fasader og kvartalsform samt antall meter pr. inngangsparti. Mayor of London Transport for London (2017) benytter indikatorer knyttet til mulighetene for å få skygge og oppleve grønt som gatetrær og beplantning langs gangveier.

Drift og vedlikehold

Drift og vedlikehold er en viktig premisse for at folk skal velge å bruke infrastrukturen for å gå. På dette området har vi ikke kommet over indikatorer hverken nasjonalt eller lokalt. Rapporten fra Mayor of London. Transport for London (2017) inneholder et eksempel på en indikator om kvaliteten på gangflaten. Etter innspillmøtene kom det et forslag om å utvikle en indikator om i hvilken grad helårsdrift og vedlikehold av gangarealer med omgivelser langs riksveger, fylkesveger og kommunale veger er tilfredsstillende.

Innholdskvaliteter tilknyttet naturområder og grønnstruktur

I forbindelse med nærmiljøplanlegging vil i utgangspunktet det å sikre at det i det hele tatt finnes natur og grønne områder tilgjengelig, være det viktigste. På dette området har vi avdekket at det finnes flere indikatorer, og at det i tillegg er foreslått en del nye. Dette temaet er oppsummert foran. Størrelse knyttet til form på de grønne områdene er imidlertid også et eget tema uavhengig av avstand til ulike størrelseskategorier. Eksempler på dette kan være andel av store/ små naturområder innenfor tettstedet i forhold til folketall, lengder og bredder på grønne korridorer, eller variasjon av grønne områdetyper innenfor et gitt geografisk område. Vi har ikke kommet over indikatorer som omhandler dette temaet. Vi har heller ikke/ i liten grad identifisert indikatorer knyttet til følgende tema som er med i oppsummeringen over: 1) Tilgjengelighet for alle, 2) Opplevd trygghet, belysning, lite støy, 3) Hvile - og sittemuligheter, toaletter og 4) Velskjøttet og godt vedlikeholdt.

De temaene der vi har kommet over indikatorer, eller forslag til slike, er knyttet til innhold (til en viss grad), aktivitetstilrettelegging, informasjon mm og det vi har kalt «andre tiltak».

Selv om noen av forslagene berører temaet innhold, så er kvalitet og variasjon i innhold i liten grad berørt eller etterspurt. Indikatorer om tilrettelegging for ulike målgrupper mangler også. Vi har identifisert noen kvalitetssikringssystemer (Yardstick) og grøntanleggspriser (Nordic Green Space Award) som kanskje kan gi inspirasjon til å utvikle mer kvalitative indikatorer for naturområder og grønnstruktur. Følgende tema blir belyst under: Størrelse og utstrekning, Innhold, tilrettelegging for variert bruk og ulike målgrupper, Informasjon, merking, skilting.

Størrelse og utstrekning

Dette temaet handler om naturområdenes og grønnstrukturens form og størrelse, dvs. om områdene er sirkelformede, flikete, avlange osv. og om hvor store de er. For grønne korridorer kan det handle om bredder og lengder. Vi har ikke identifisert nasjonale indikatorer for dette temaet. På lokalt nivå har vi registrert at Bymiljøetaten i Oslo kommune følger opp antall turveiltak som har bidratt til større grad av sammenheng i hovedturveinettet i byggesonen i løpet perioden som målene om

sammenheng skal nås innenfor. Det har videre kommet et forslag om å etablere en indikator som kan si noe om mulighetene for å kunne gå hjemmefra på et sammenhengende system av gangveier, stier, attraktive ferdselsårer for å nå daglige gjøremål fritidsaktiviteter, naturområder mm. En slik indikator bør også si noe om sammenhengen og kvaliteter, f.eks. om det grønt, stille og fritt for negative faktorer som forurensing og støy. Når det gjelder størrelse og form ser det m.a.o. ut til at det primært er grønnstrukturens korridorfunksjon som er det sentrale.

Innhold, tilrettelegging for variert bruk og ulike målgrupper

Oslo kommune gjennomfører tilstandsvurderinger i henhold til etablerte nasjonale kvalitetsstandarder. Standarden skal bl.a. heves på følgende «grønne» anleggstyper: Bade- og ski-alpinanlegg.

I forbindelse med innspillsrunden har det kommet noen forslag. Et av dem handler om utforming av nærskog der en viktig tilleggskvalitet er at nærskogene kan brukes fra boligen, skolen/ barnehagen, og der infrastrukturen for å komme dit både skal tilfredsstillende en 'trivelig tur' og 'funksjonell transport'. Flere forslag handler om vurderinger av tåleevnen til naturområder og grønnstruktur. Det er bl.a. foreslått indikatorer kapasitet på for grøntområdene. I hvilken grad kan områdene ta imot befolkningen? Andre spørsmål i samme gate er hvor mange sokner til/ konkurrerer om samme område, antall innbyggere pr. m2 grøntareal, hvor mange ulike områder har hver innbygger tilgang til?

Informasjon, merking, skilting

For dette temaet foreligger et forslag om en indikator som kan si noe om utbredelse av tilgjengelighetskartlegginger til turveger sentrums-/friluftsområder der lokalsamfunnet er involvert (f.eks. kommunale råd for barn og unge, personer med nedsatt funksjonsevne). Det vises til Kartverkets kartlegging av turruter som et av kunnskapsgrunnlagene for dette.

Innholdskvalitetene tilknyttet skoler/ barnehager og andre byrom/ uterom for egenorganisert fysisk aktivitet

Fra kunnskapsoppsummeringen kom det fram at følgende er viktig når det gjelder innholdskvaliteter knyttet til målpunktene for egenorganisert fysisk aktivitet: 1) Tilgjengelighet for alle, 2) Forhold knyttet til størrelse (gjelder særlig skoler og barnehager, 3) Formgiving av skolers og barnehagers uteområder (varierte bruksmuligheter for alle, natur, terreng, tilrettelegging av byrom for egenorganisert aktivitet (variasjon, utradisjonelle løsninger, samlokalisering osv.) 4) Velskjøttet og godt vedlikeholdt.

I tilknytning til dette temaet har vi ikke registrert nasjonale norske indikatorer, men vi har inkludert noen indikatorer benyttet i Sverige i regi av henholdsvis Statistiska Centralbyrå og Folkhälsomyndigheten. Vi har også tatt med noen norske forslag til indikatorer. Temaene som inngår er forhold knyttet til arealstørrelse, Innhold og varierte bruksmuligheter/ formgiving/ skjøtsel og vedlikehold.

Arealstørrelse

Byrom for egenorganisert aktivitet kan variere mye i arealstørrelse, og i prinsippet er hele byen eller tettstedet et mulighetsrom. Det er derfor vanskelig å etablere størrelsesindikatorer for dette temaet.

Det foreligger imidlertid heller ikke nasjonale indikatorer tilknyttet størrelsen på uteområder i skoler og barnehager, kun et forslag om hvor store uteområdene bør være. En indikator kan f.eks. måle

andelen av skoler og barnehager der uteområdene er over de anbefalte størrelsene, eller er under visse arealstørrelser.²⁶

Statistiska Centralbyrån i Sverige har gjennomført en landsdekkende undersøkelse av skoleanlegg basert på en rekke indikatorer. Disse omfatter bl.a. gjennomsnittsarealer pr. elev og kommune, om anleggene er offentlige eller private, størrelsen på totalarealet mm.

Innhold og varierte bruksmuligheter/ formgiving/ skjøtsel og vedlikehold

Vi har ikke registrert indikatorer som kartlegger kvalitative forhold hverken når det gjelder skoler og barnehager eller andre byrom for egenorganisert aktivitet. Noen forslag berører temaet, bl.a. å kartlegge antall møteplasser /kulturelle anlegg som kombinerer fysisk-sosial stimuleringsaktivitet og å kartlegge opplevelse av stedstilhørighet.

Vi har heller ikke registrert indikatorer for norske forhold angående skjøtsel og drift hverken for skoler, barnehager eller andre byrom for egenorganisert aktivitet.

I Sverige har Statistiska Centralbyrån kartlagt innholdskvaliteter tilknyttet uteområdene i landets skoler fordelt på m² med harde overflater, andel grønt og om nærområdene til et antall utvalgte skoler besto av grøntområder.

På generelt grunnlag kan det slås fast at de kvalitative og bruksmessige sidene ved skolers og barnehagers uteområder og andre byrom for egenorganisert aktivitet er mangelfullt kartlagt og fulgt opp ved hjelp av indikatorer.

Tiltak som kan motivere til fysisk aktivitet og gange

Forskningen avdekket at følgende tiltak kan motivere til fysisk aktivitet: 1) Deltagelse i organisert aktivitet som turgrupper inkludert råd, informasjon 2) Kampanjer (Gå til skolen, hjertesoner o.l.), 3) Stolpejakt, turorientering, 4) Kulturelle opplevelser eller egen deltagelse i skapende aktiviteter og Midlertidige tilretteleggingstiltak. I flere spørreundersøkelser argumenteres det med at man ønsker å gå i naturvennlige områder. Dette kan også betraktes som en motiverende faktor.

Vi har ikke registrert nasjonale indikatorer knyttet til noen av disse temaene. Vi har heller ikke kommet over indikatorer om vanlige tiltak for å motivere til fysisk aktivitet som f.eks. kampanjer eller stolpejakt o.l. Det foreligger noen internasjonale og nordiske forslag og forslag som et resultat av innspillmøtene. Disse forslagene er knyttet til deltagelse i organisert aktivitet inkludert attraktivitet i byrom og synlighet av aktivitetstilbud samt i hvilken grad midlertidige arrangementer bidrar til aktivitet.

Deltagelse i organisert aktivitet, inkludert råd, informasjon

Vi har ikke kommet over norske indikatorer på dette området. Men Folkhälsomyndigheten i Sverige har kommet med en rekke forslag. Når det gjelder temaet råd og støtte, foreslår de indikatorer som kartlegger om kommunens barnehager og skoler tilbyr utepedagogikk, om kommunen tilbyr aktiviteter for å øke fysisk aktivitet til risikogrupper og om kommunene gir bidrag til organisasjoner

²⁶ Arealstørrelse skolens uteområde: Andel skoler i kommunen som har min 30 m² pr elev. Andel skoler i kommunen som har under 20 m² pr. elev.

Arealstørrelse barnehagens uteområde: Andel barnehager i kommunen som har min 25 m² pr barn. Andel barnehager i kommuner som har mindre enn 2500 m² samlet areal

som tilbyr slike aktiviteter. Når det gjelder temaet informasjon og kommunikasjon foreslås det å kartlegge om kommunen har informasjon om fysisk aktivitet på ulike språk, om det finnes kommunale anleggskart og om det finnes reiseplanleggere for sykkel.

Kulturelle opplevelser eller egen deltagelse i skapende aktiviteter og midlertidige tilretteleggingstiltak. På lokalt nivå i Norge kartlegger kommuner som deltar i United 4 Smart sustainable cities (2017) en rekke indikatorer som indirekte kan si noe om målpunkter som kan tilby opplevelser og dermed bidra til bl.a. gange. Indikatorene inngår i FNs bærekraftsmål 11.4 og omfatter prosent utgifter til kulturmiljø, antall kulturinstitusjoner pr. 100 000 innbyggere. Antall kulturinstitusjoner kartlegges også, og omfatter et bredt spekter av tilbud fra kulturlandskap og naturarv til arenaer for festivaler og musikk, scenekunst osv.

Det foreligger også noen forslag til indikatorer på dette feltet som bygger på samme tankegang som FN- indikatorene nevnt over. Et konkret forslag er å utvikle en indikator som omfatter hvilke og hvor mange arrangementer som arrangeres i et utemiljø og som bidrar til gåing, eldre og gåing, gå for å se noe, mm.

Fysisk aktivitet og gange i kommunale og regionale planprosesser

Vi har ikke identifisert nasjonale indikatorer som kan si noe om hvordan fysisk aktivitet og gange kan ivaretas i kommunale og regionale planprosesser. SSB har indikatorer som kan si noe overordnet om kunnskapsgrunnlaget som kommunene benytter. De har videre indikatorer knyttet til bruk av innsigelser som også inneholder en del detaljer om bakgrunnen for innsigelsene. For øvrig foreligger det en del spørreundersøkelser og statistikk som kan brukes i arbeidet med å utvikle indikatorer på feltet. Se kap. 4 og 5. I tilknytning til FNs bærekraftsmål, fra den svenske folkehelsemyndigheten og gjennom innspill i tilknytning til dette rapportarbeidet er det foreslått en del indikatorer. Disse inngår i temaene strategisk forankring, kunnskapsgrunnlaget om fysisk aktivitet, kompetanse og organisering og innsigelser.

Indikatorer om strategisk forankring av tiltak for fysisk og gange i kommunale oversiktsplaner

For å følge opp FNs Bærekraftsmål Indikator 11.a.1 & 11.3 kartlegger også norske kommuner i United 4 Smart sustainable cities (2017) nettverket i hvilken grad det finnes byutviklingsstrategier eller dokumenter for fysisk planlegging på bynivå. Kartleggingen av dette er av mer generell karakter og ikke direkte rettet mot temaet i denne rapporten.

Det foreligger noen forslag om indikatorer. Et generelt ønske er at indikatorer operasjonaliseres slik at de også kan brukes i forbindelse med behandling av planer, f.eks. høringer av regionale planer og kommuneplaner, f.eks. samfunnsdelen, temaplaner. Det er dessuten et ønske om indikatorer som kan si noe om andel kommuneplaner; samfunnsdel (med ev. arealstrategier), med eventuell oppfølging fra folkehelseplaner -planer som fremmer turveier strategisk. Andel kommunale planer med gå/aktivitetsfremmende tiltak. Andel gå-/aktivitetsfremmende tiltak som er tilknyttet planprogram i kommunal planlegging.

Kunnskapsgrunnlaget, medvirkning og faglig kunnskapsgrunnlag om behov

SSB har noen indikatorer som er relevante for dette temaet og som inngår i KOSTRA-rapporteringen. En tidsserie fra 2015 – 2020 gir en oversikt over bla. følgende tema og om de er forankret i kommunale planer (SSB 13118, 2015 -2020): Naturmangfold, friluftsliv, kulturminner og kulturmiljøer, landskap, universell utforming, klima og energi, Klimatilpasning og folkehelse. Vi har ikke kommet over indikatorer fra sentralt hold om medvirkning i planarbeidet eller det faglige

kunnskapsgrunnlaget om behov for tiltak. Det foreligger imidlertid noen forslag. Det etterlyses bl.a. andel sosiokulturelle stedsanalyser fremskaffet ved hjelp av medvirkningsprosesser som grunnlag for omforent kunnskapsgrunnlag. Folkhälsomyndigheten Sverige foreslår to indikatorer på dette området. Den ene er om kommunen har et såkalt sociotopkart. Den andre er om det finnes dialog med innbyggere/ brukere i planprosessen.

Kompetanse og organisering

Ikke noen indikatorer er registrert, men det foreligger et forslag etter innspillsrunden om en indikator som kan si noe om antall kommuner med ansatte som arbeider med gående.

Bidrag til planprosesser for fysisk aktivitet og gange fra regionalt nivå (informasjon og veiledning av kommunene, bruk av innsigelser)

SSB har indikatorer knyttet til innsigelser (SSB 13008, 2015 -2020). Disse inngår også i KOSTRA-rapporteringen. I forbindelse med denne indikatoren undersøkes antall planer med innsigelser og antall innsigelsesbegrunnelser til kommuneplaner, kommunedelplaner og reguleringsplaner, etter innsigelsesmyndighet og begrunnelser brukt for innsigelser. Eks. på begrunnelser med relevans: Utbyggingsmønster, herunder SPR BÅTP, Universell utforming, Barn og unges oppvekstforhold, Strandsone, Naturmangfold, friluftsliv, landskap, grønstruktur, Kulturminner, kulturmiljø, landskap, Folkehelse. For detaljer om begrunnelser. Se [skjema 20Plan](#) (for kommunen) og [skjema 51](#) (for fylkeskommunen) om hva KOSTRA spurte etter.

Vi har ikke kommet over indikatorer som kan si noe om hvordan det regionale nivået gjennomfører informasjon og veiledning om planprosesser av betydning for fysisk aktivitet og gange. En stor utfordring er også nedbygging av natur og friluftsområder der folk bor. Finnes det noen oversikt på dette? Naturregnskap har jo blitt framhevet som en måte å få oversikt på i kommunene?

6.2 Spørreundersøkelser og rapporteringssystemer

Det overordnede gå og aktivitetsvennlige nærmiljønettverket

På nasjonalt nivå bidrar Folkehelseinstituttet med spørreundersøkelser tilknyttet temaet psykososialt miljø som kan gi innblikk i befolkningens oppfatning av nærmiljøet som helhet. Materialet presenteres i Kommunehelse statistikkbank, og brukes også i forbindelse med Folkehelseprofiler og Oppvekstprofiler. Ungdata i regi av OsloMet/NOVA som benyttes i Oppvekstprofiler er en annen landsdekkende undersøkelse som også kan si noe om nærmiljøet slik ungdommen oppfatter det. Folkehelseinstituttet gjennomfører også fylkesvise folkehelseundersøkelser

I tillegg har vi identifisert eksempler på lokale spørreskjemaundersøkelser fra Nord-Trøndelag (Hunt 4) og Oslo der spørsmålene samlet sett vil gi et godt bilde av hvor gå- og aktivitetsvennlig byområder, bydeler/ nærmiljøer er sett fra brukernes perspektiv.

Tilgang og nærhet til viktige målpunkter for fysisk aktivitet i nærmiljøet

Blant de meste relevante/viktigste spørreundersøkelsene på dette området er «Den nasjonale reisevaneundersøkelsen». Reisevaneundersøkelsen ser ut til å gi et godt bilde av gange fordelt på ulike aldersgrupper. Men det ser ut til å mangle nasjonale undersøkelser av barrierer for å gå, og hvilke tiltak som kan bidra til mer gange.

Anlagte områder for å gå, dvs. gang-sykkelveger mm.

Vi har ikke kommet over spørreundersøkelser som ser på de kvalitative sidene i gangsystemet. Levekårsundersøkelsen til SSB om boforhold gir noe informasjon f.eks. om området er farlig for barn. I forbindelse med rapportarbeidet er det kommet et forslag til undersøkelser av tilfredshet og opplevelseskvaliteter langs tilgjengelige gangruter/ turstier.

Naturområder og grønnstruktur, størrelse og innhold/ barrierer for bruk

SSBs levekårsundersøkelse, Idrett og friluftsliv og Miljødirektoratets miljøindikatorer som bygger på de førstnevnte dataene, inneholder et stort omfang av informasjon om aktivitetstyper og områdetypene for friluftsliv. Områdetypene som inngår i levekårsundersøkelsen, ser i stor grad ut til å være knyttet til tradisjonelle arenaer for friluftsliv og som gjerne er i naturen. Norsk monitor dekker et langt bredere spekter av anleggs- og områdetyper, også slike som benyttes til utradisjonelle aktiviteter. Bruk av tellere og stordata byr i dag også på gode muligheter for å innhente informasjon om bruk. Spørreundersøkelsene som er referert til her, gir mye informasjon om bruk og områdetyper og brukerne. Men det ser ut til å mangle undersøkelser av behov og ønsker ikke minst om innholds- og opplevelseskvaliteter og om områdene oppleves som trygge.

Uterom, byrom og felles møteplasser og områder for egenorganisert fysisk aktivitet inkludert skoler og barnehager

Bortsett fra det som er referert over om Norsk Monitors spørreundersøkelser, ser det ikke ut til å foreligge nasjonale undersøkelser om hva som skal til for å gjøre byrom/ uterom mm attraktive for fysisk aktivitet. På lokalt nivå forelegger det derimot undersøkelser som er relevante for slike spørsmål, f.eks. publikumsundersøkelser både i Trondheim og Oslo. På samme måte som for naturområder og grønnstruktur er det også behov for mer nasjonal kunnskap om brukernes tilfredshet og opplevelse av områdene..

Det gjennomføres årlig to viktige spørreundersøkelser om skoler og barnehager, foreldreundersøkelsen i barnehage og elevundersøkelsen. Barnehageundersøkelsen stiller spørsmål om foreldrenes tilfredshet bl.a. med uteområdet, men det inngår ikke spørsmål om hvilke kvaliteter de legger vekt på. Elevundersøkelsen ser i hovedsak ut til å være opptatt av om det fysiske læringsmiljøet er rent og ryddig, ikke om innholdet tilfredsstillende elevens ønsker og behov. Ungdata gjennomføres vanligvis hvert tredje år (mellomtrinn og videregående skoler)

Motivasjon for fysisk aktivitet og gange

Motivasjon for fysisk aktivitet og gange kan både omfatte organisering av aktiviteter og tilrettelegging av midlertidige og varige fysiske tiltak. Vi har ikke registret nasjonale spørreundersøkelser på dette området. Men på lokalt nivå har f.eks. Oslo kommune tatt med spørsmål om slike forhold i sin publikumsundersøkelse. Det foreligger et forslag om undersøkelser av bl.a. av tilfredshet med nivået på kultur- rekreasjons- og fritidstjenester.

Fysisk aktivitet og gange i regionale og kommunale planprosesser

I forbindelse med kartleggingen av indikatorene fant vi noe kvantitativ informasjon om hva som gjennomføres i planprosessene. Men vi har ikke kommet over gjentatte undersøkelser av hvordan planprosessene gjennomføres.

6.3 Statistikk om fysisk aktivitet og gange?

Det overordnede gå og aktivitetsvennlige nærmiljønettverket

Det ser ikke ut til å foreligge tilstrekkelig med statistikk eller arealinformasjon som kan si noe om dette store komplekse temaet. Men både SSBs statistikk om Arealbruk og arealressurser og statistikk tilknyttet Arealprofiler inneholder tema av interesse.

Sammenheng og sammenkobling av nettverket for å kunne gå

I tilknytning til dette temaet foreligger et forslag etter innspillsmøtene om statistikk som kan si noe om avstand mellom målpunkter både i et universelt utformingsperspektiv og for å bidra til 10-minutters-byen. I forbindelse med kunnskapsoversikten dokumenterte vi at det å etablere kortets mulig og mest mulig direkte gangforbindelser er en viktig forutsetning for å gange. Vi har ikke kommet over arealstatistikk som belyser dette temaet som også er viktig for å kunne etablere indekser om det overordnede gå- og aktivitetsvennlige nærmiljønettverket. Se over

Tilgang og nærhet til nødvendige aktiviteter i nærmiljøet

På dette området har vi identifisert statistikk om tilgang til kollektivtransport og holdeplasser bla. med vekt på universell utforming. Statistikk om tilgang til andre viktige målpunkter i nærmiljøet som daglig service (Nærbutikk o.l.) eller skoler og barnehager er ikke registrert.

Tilgang og nærhet til grønne områder og naturområder og andre byrom/uterom for fysisk aktivitet

Dette er et av de temaene der det finnes en del nasjonal statistikk bl.a. i tilknytning til Miljødirektoratets miljøindikatorer og i forbindelse med Byvekstavtaler. Temaene som inngår er trygg tilgang til nærturterreng (innenfor en avstand på 500 meter) og leke- og rekreasjonsarealer (innenfor en avstand på 200 meter). Tilgangen kartlegges etter ulike parametere som andel av befolkningen, andel bosatte (bl.a. etter alder) andel bygninger, andel skoler og barnehager o.l. Vi har ikke identifisert statistikk om tilgang til andre byrom/uterom for fysisk aktivitet bortsett fra de områdene som eventuelt inngår i kartleggingen av leke-/rekreasjonsområder.

Anlagte områder for å gå, dvs. gang-sykkelveger mm.

Statens vegvesens vegdatabank gir muligheter for å legge inn kartfestede data om gangveger/gangsykkelveger mm. Kartverket i samarbeid med Kommunal- og moderniseringsdepartementet har også en innsynsløsning som viser veier med universell utforming og tilgjengelighet og universell utforming til en rekke konkrete offentlige målpunkter i by- og tettstedsområder. Ut over dette har vi identifisert statistikk fra Statens vegvesen som benyttes til å følge opp ulike mål for utviklingen av gang- og sykkelvegnettet både når det gjelder standarden på gang- og sykkelvegnettet og antall km tilrettelagt. Denne statistikken omhandler primært riksvegnettet, og ser i hovedsak ut til å rette søkelyset mot gang- og sykkelveger.

Innholdskvaliteter. Naturområder og grønnsstruktur, størrelse og innhold/ barrierer for bruk

Statistikk på dette området handler i stor grad om tilrettelegging for turgåing, dvs. turruter, turveier, turstier, skiløyper osv. Tilgjengelighet og universell utforming inngår også i kartlegging både til

målpunkter for turene som fiskeplasser, badeplasser o.l. og til servicetilbud i områdene som f.eks. toaletter, benker og hvilemuligheter. Viktige aktører i dette arbeidet er Kommunal- og moderniseringsdepartementet. SSB har også statistikk som til en viss grad berører innholdskvalitetene når det gjelder omfanget av rekreasjonsområdene og tilrettelegging etter prinsippene om universell utforming. SSB kartlegger også ressursinnsatsen og hva slags tiltak det tilrettelegges for f.eks. tilrettelegging for sommerbruk, vinterbruk, kommunalt driftsansvar mm. Statistikken på dette området tar ikke for seg andre fysiske innholdskvaliteter i naturområdene og grønnstrukturen som f.eks. hva slags naturinnhold som inngår.

Innholdskvaliteter. Byrom/ uterom/felles møteplasser for egenorganisert fysisk aktivitet inkludert skoler og barnehager

Vi har ikke kommet over statistikk som kan si noe om innholdskvaliteter på dette området for norske forhold. I Sverige har Statistiska Centralbyrån kartlagt fordelingen av harde overflater, grøntområder og øvrige flater i skolens uteområder i de 37 største tettstedsområdene i landet.

Fysisk aktivitet og gange i regionale og kommunale planprosesser

Det foreligger en del statistikk om planprosessene og som kan være relevante for å følge opp kommunenes arbeider med fysisk aktivitet og gange planprosessene. SSB kartlegger bl.a. tema som behandles i kommunale planer som f.eks. naturmangfold, friluftsliv, kulturminner og kulturmiljøer, landskap og folkehelse. Alle disse temaene kan indirekte og overordnet gi innblikk i kommunens arbeid med fysisk aktivitet og gange, men sier ikke noe konkret om gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer. SSB har også statistikk om kommunenes ressursinnsats som er relevant og som kan si noe om kommunenes prioriteringer. Men søkelyset i denne statistikken er på tilrettelegging for friluftsliv og omfanget av ulike typer rekreasjonsarealer. I forbindelse med innspillmøtene er det kommet noen forslag til relevant kunnskapsgrunnlag, som f.eks. å kartlegge kommunenes gåstrategier og kartlegge kommunenes arbeid med medvirkning. For det siste temaet er det foreslått å kartlegge i hvilken grad kommunene bruker sosiokulturelle stedsanalyser o.l. Liknende er også foreslått fra Folkhälsomyndigheten i Sverige. Kanskje kartlegge kommunenes organisering av arbeidet med aktivitets- og gåvennlige nærmiljøer (inkl. egenorganiserte aktiviteter).

For det regionale nivået kartlegger SSB innsigelser, og en rekke tema som inngår er relevante. Begrunnelsene er f.eks. knyttet til utbyggingsmønstre, universell utforming, barn og unges oppvekstforhold, strandsone, naturmangfold, friluftsliv, landskap, grønnstruktur, kulturmiljø og folkehelse.

Annet

Anleggsregisteret til Kulturdepartementet gir informasjon om lokaliseringen til ulike anleggstyper av stor betydning for fysisk aktivitet og gange.

7 Hovedfunn og veien videre

7.1 Hovedfunn

Liten grad av samordning på tvers nasjonalt

Kartleggingen har avdekket at det finnes en rekke indikatorer som kan følge opp handlingsplanens mål om fysisk aktivitet og gange i nærmiljøet, men også at det mangler en god del.

De viktigste aktørene som har relevante indikatorer på nasjonalt nivå for sine fagfelt er Miljødirektoratet, Vegdirektoratet/ Statens vegvesen, Statens kartverk/ kommunal- og

distriktsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet/ Helsedirektoratet ved Folkehelseinstituttet. Den største leverandøren av indikatorer for øvrig er Statistisk sentralbyrå.

Til tross for at antallet aktører ikke er uoverkommelig stort, har det vært krevende å få oversikt over hvilke indikatorer som blir benyttet. Årsaken til dette er at informasjonen delvis er presentert på egne hjemmesider (f.eks. Miljødirektoratet, Statens kartverk) eller i årsrapporter o.l. (Statens vegvesen) eventuelt også hos Statistisk sentralbyrå. Det har også vært uklart å ta stilling til hva som er indikatorer og hva som er statistikk og mer eventuelt hvilke overordnede mål indikatorene skal følge opp.

En hovedoppsummering er derfor at dette er et felt der:

- aktørene på nasjonalt nivå er dårlig samordnet (kunne også nevnt samordning innen forskning / eget program i regi av forskningsrådet kunne vært en effektiv måte?)
- det finnes mye informasjon, men der det er dårlig samordning mellom kunnskapsgrunnlaget, dvs. statistikk og spørreundersøkelser, som er bakgrunnen for å lage indikatorene.
- det ikke er sammenheng mellom nasjonale mål og indikatorer
- felles informasjon utad både om kunnskapsgrunnlag og indikatorer for temaet fysisk aktivitet og gange mangler.
- manglende samordning og bruk av indikatorer

Sektorisering og mangel på koordinering og samhandling på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå er en utfordring. Her ligger det et potensiale for å mobilisere lite aktive målgrupper.

Om indikatorene

Generelt har vi registrert at de indikatorene vi har kommet over først og fremst er av kvantitativ art som f.eks. avstander, andeler osv., mens få kartlegger innhold og kvalitative egenskaper. Det gjelder f.eks. tilgang og nærhet til de grønne områdene der det finnes en del nasjonale indikatorer for avstander til ulike områdetyper, men der det mangler indikatorer som kan si noe om egenskaper knyttet til utforming og innhold.

For noen tema har vi ikke identifisert noen nasjonale indikatorer/ indekser i det hele tatt. Det gjelder f.eks. indikatorer om

- tilgang/ nærhet og eventuelt innhold knyttet til viktige målpunkter som f.eks. byrom/ uterom og skoler/ barnehager.
- tilgang og nærhet til nødvendige målpunkter som f.eks. dagligvarebutikker/ nærservice
- tiltak som kan motivere til fysisk aktivitet og gange.
- Kommunale og regionale planprosesser som kan bidra til fysisk aktivitet og gange.

Noen tema er komplekse, og det kan være behov for å kombinere flere enkeltindikatorer i ulike former for indekser for å belyse kompleksiteten. Eksempler på dette er:

- En indeks som kan si noe om hvor gå- og aktivitetsvennlig hele nærmiljøet er. For dette temaet blir indekser benyttet i internasjonal forskning om gange og fysisk aktivitet som kan være nyttige for å utvikle en norsk indeks. Her inngår både data om arealbruk, tetthet, kvartalsstørrelser, tetthet mellom målpunkter o.l.
- En indeks knyttet til hele systemet for å kunne gå. Her kan en også tenke seg at det utvikles en indeks som både ser på sammenhengen i gangsystemet og kvaliteten på det.

For mer detaljert oppsummering vises det til kapittel 6.2.

Om spørreundersøkelsene

Det viktigste kunnskapsgrunnlaget basert på spørreundersøkelser er innhentet av:

- Statens vegvesen ved analyseselskapet Opinion som gjennomfører reisevaneundersøkelser
- Statistisk sentralbyrå som gjennomfører levekårsundersøkelser
- Norsk monitor. Bl.a. om tidsbruk til ulike aktiviteter o.l.
- Folkehelseinstituttet. Kommunehelse, statistikkbank og fylkesvise folkehelseundersøkelser med en rekke spørsmål om innbyggernes oppfatning av nærmiljøet.
- OsloMet/NOVA Ungdata. Omfatter spørsmål om hvordan det er å være ung i dag. Hvordan har ungdom det, hva driver de med i fritiden osv.
- I tillegg finnes det eksempler på lokale bylivsundersøkelser både i Oslo og Trondheim og spørreundersøkelser brukt i forskning (HUNT) (Heimburg et al., 2019).

Omfanget av daglig gange og bruk av naturområder er ganske godt belyst i spørreundersøkelsene, men de avdekker i mindre grad f.eks. barrierer for å gå, trygghet eller innholds- og opplevelseskvaliteter som kan bidra til aktivitet. Folkehelseinstituttets undersøkelser kan bidra med noe informasjon om ulike sider ved nærmiljøet og innbyggernes oppfatning av det i et folkehelseperspektiv. For dette temaet finnes det noen lokale eksempler fra bylivsundersøkelser o.l. Motivasjon for å fysisk aktivitet og gange inngår til en viss grad f.eks. i undersøkelsene til Norsk Monitor, men søkelyset er i stor grad rettet mot naturområder o.l. Vi har ikke kommet over nasjonale spørreundersøkelser der byrom, skoler og barnehager inngår som tema. Planprosessene ser heller ikke ut til å inngå i spørreundersøkelser.

Generelt ser det ut til av flere av undersøkelsene kartlegger hva folk gjør, men langt færre som belyser hvordan de vil ha det. Forslag finnes samt eksempler fra noen byer der en kan hente inspirasjon.

Om statistikkgrunnlaget

De viktigste leverandørene av statistikk er:

- Statistisk sentralbyrå
- Nasjonal vegdatabank. Statens vegvesen
- Kartverket/ Kommunal- og moderniseringsdepartementet
- Miljødirektoratet. Miljøstatus. Diverse leverandører
- Helse- og omsorgsdepartementet/ Helsedirektoratet ved Folkehelseinstituttet
- Kulturdepartement, anleggsregisteret

Vi har identifisert statistikk som kan benyttes for å utvikle indikatorer for en del av de temaene som kunnskapsoversikten la vekt på og som kan ha betydning for gange og fysisk aktivitet. Det gjelder bl.a. for 1) Det overordnede nettverket, 2) sammenheng og sammenkobling av nettverket, 3) tilgang og nærhet til viktige målpunkter, 4) anlagte områder for å gå, 5) Innholdskvaliteter og 6) fysisk aktivitet og gange i regional og kommunal planlegging. Dette innebærer ikke at denne statistikken er tilstrekkelig, men utgjør et utgangspunkt for videre arbeid.

For noen av hovedtemaene har vi ikke kommet over relevant statistikk. Det gjelder for 1) innholdskvaliteter tilknyttet målpunkter som bl.a. byrom/ uterom og skoler/ barnehager og 2) tiltak som kan virke motiverende for gange og fysisk aktivitet. Slik det kommer fram, er mye av det som her er karakterisert som statistikk også indikatorer.

7.2 Veien videre

Rapporten har avdekket at det i liten grad er nasjonal samordning mellom de ulike statlige sektorene når det gjelder indikatorer inkludert tilhørende kunnskapsgrunnlag som kan brukes for å måle om vi utvikler nærmiljøene i en mer gå- og aktivitetsvennlig retning. Dette kan bidra til at det blir vanskelig å vurdere i hvilken grad vi når målene i Handlingsplanen for fysisk aktivitet, og på hvilke områder det er nødvendig å endre kursen. Dette vil kunne ramme aktivitetspolitikken både nasjonalt, regionalt og lokalt.

Det er m.a.o. behov for tverrsektoriell samhandling innen planlegging, kunnskapsgrunnlag og forskning, fagområder, tiltak og finansiering der staten er inne. Statlige løsninger bør derfor samordnes slik at nasjonale, regionale og kommunale behov innen aktivitetspolitikken dekkes.

For å sikre sammenhengende nasjonal, regional og lokal aktivitetspolitikk, økt deling av data og økt bruk av felles IT-løsninger, må samhandling samordnes på tvers av sektorer og mellom statlig, regional og kommunal sektor, styrkes. Det vil være naturlig at denne typen tjenester og tiltak som blant annet angår regional og kommunal planlegging samles og finnes på en felles fellesplattform. Det er nødvendig med en helhetlig politikk og tiltak som understøtter og driver frem lokal aktivitetspolitikk på tvers av offentlig sektor, der hovedmålet er en fysisk aktiv befolkning.

Basert på det som er avdekket i denne rapporten anbefales følgende:

- De mest sentrale aktørene på nasjonalt nivå må samordne arbeidet med utvikling av indikatorene. Disse omfatter Miljødirektoratet, Vegdirektoratet/ Statens vegvesen, Statens kartverk/ Kommunal- og distriktsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet/ Helsedirektoratet/ Folkehelseinstituttet og Kultur- og likestillingsdepartementet.
- Det er behov for å utvikle et felles mål og delmål med tilhørende indikatorer for å kunne konkretisere hvilke indikatorer som er de viktigste.
- I tilknytning til de valgte indikatorene er det behov for å identifisere hva slags kunnskapsgrunnlag som skal ligge til grunn, dvs. hvilke spørreundersøkelser og hvilket statistikkgrunnlag.
- Sentrale leverandører av kunnskapsgrunnlag (spørreundersøkelser og statistikk) bør trekkes med i arbeidet tidlig.
- Det er behov for å samle informasjonen om indikatorene slik at den er lett tilgjengelig både for kommuner, fylker, politikere og andre interesserte.

Figurer

- Figur 1 Ganghastighetsstudier utført av Statens planverk (1976) i Sverige viste at det er stor forskjell på hvor langt et lite barn eller en eldre person går på 8 – 10 minutter sammenlignet med en ung sprek person. (Figuren er bearbeidet basert på resultatene av studien til Statens Planverk) i Helse- og omsorgsdepartementet (2020 s. 28)..... 14
- Figur 2 Endringer av barns aksjonsradius i løpet av 100 år basert på erfaringene til Tim Gill, engelsk aktivist for barns rettigheter(Boverket and Movium, 2015 s. 20) Illustrasjon v. Helena Eriksson. 14
- Figur 3 Ut å gå? En modell for å analysere hindre/ stimuli for fysisk aktivitet/ å gå i nærmiljøet (i Vistad et al 2014 s. 6/17 basert på modeller av Crawford et al 1991 og Walker & Virden 2005) 16
- Figur 4 Gå- og aktivitetsvennlige nærmiljønettverk basert på Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) (2016 s.6)..... 17
- Figur 5 Presentasjon av tabeller i rapporten. Bruk av fargekoder fra mørkt grått (Nasjonale, benyttet av offentlige myndigheter til hvitt (Forslag o.a.)..... 22
- Figur 6 Tre viktige faktorer som har betydning for gangvennlighet ifølge TØI (Hagen et al 2019 s.16). 36
- Figur 7 Andel av personer over 67 år som svarer at disse tiltakene er «svært viktige for at de skal gå mer oppgitt i prosent (Hjorthol, 2013) i (Hagen et al., 2019s. 20)..... 37
- Figur 8 Evalueringsopplegget knyttet til evalueringsopplegget «Healthy Streets Approach» (Transport of London, 2017) infrastrukturen for å gå i (“Healthy Streets check for designers” <https://tfl.gov.uk/corporate/about-tfl/how-we-work/planning-for-the-future/healthy-streets#on-this-page-2>) 40
- Figur 9 Resultater fra en spørreundersøkelse til innbyggere i Moss om de viktigste tiltakene for å ta en tur i nærmiljøet (Thorén et al., 2015)..... 47
- Figur 10 Eksempel på planprosess for å etablere et skole-/ barnehageanlegg basert på Trondheim kommune. (Trondheim kommune, 2014 s. 71, Trondheim kommune, 2015 s. 51) Funksjons- og arealprogram for kommunale barnehageanlegg i Trondheim..... 64

Tabeller

Tabell 1. Eksempler på internasjonale indekser som måler hele det gå- og aktivitetsvennlige nettverket.....	25
Tabell 2 Indekser knyttet til temaet overordnet by- og tettstedsstruktur. Forslag/ ønsket.....	26
Tabell 3 Indikatorer som kan si noe generelt om å gå som hovedtransportmiddel eventuelt om annet som kan bidra til at flere går.	31
Tabell 4 Indikatorer knyttet til temaet muligheter for å nå dagliglivets gjøremål.....	32
Tabell 5 Indikatorer knyttet til temaet tilgang og nærhet til grønne områder og andre uterom for egenorganisert fysisk aktivitet.	33
Tabell 6 Indikatorer knyttet til temaet tilgang og nærhet til grønne områder og andre byrom/uterom for egenorganisert fysisk aktivitet.....	34
Tabell 7 Indikatorer knyttet til temaet tilgang og nærhet til grønne områder og andre byrom/uterom for egenorganisert fysisk aktivitet.....	35
Tabell 8 Indikatorer knyttet til gangvennlig gateutforming, fortau, trafikkregulering, sikkerhet og separering av fotgjengere og andre. Nasjonale offisielle og lokale/ kommunale	38
Tabell 9 Indikatorer knyttet til kryssløsninger, forslag.....	39
Tabell 10 Varierte opplevelseskvaliteter. Forslag	39
Tabell 11 Drift og vedlikehold, inkludert brøyting og strøing om vinteren. Forslag	39
Tabell 12 Anbefalte støygrenser i ulike typer friområder, friluft- og rekreasjonsområder (Miljødirektoratet, 2021Tabell 3).....	46
Tabell 13 Forhold knyttet til innhold. Forslag.	49
Tabell 14 Tilrettelegging for aktiviteter/ bruk inkludert alder og målgrupper. Kommunale indikatorer	49
Tabell 15 Informasjon, merking, skilting. Forslag.....	49
Tabell 16 Evaluering og tilrettelegging for aktiviteter/ bruk inkludert alder og målgrupper.	50
Tabell 17 Forhold knyttet til arealstørrelse. Skoler og barnehager. Forslag	55
Tabell 18 Forhold knyttet til arealstørrelse. Skoler. Skole Andre land.....	55

Tabell 19 Formgiving av skolers og barnehagers uteområder med sikte på å skape variasjon og mange ulike bruksmuligheter	55
Tabell 20 Byrom for egenorganisert aktivitet. Forslag.....	56
Tabell 21 Indikatorer knyttet til motiverende tiltak for fysisk aktivitet og gange som deltagelse i organisert aktivitet, inkludert råd, informasjon råd og støtte. Andre land.	58
Tabell 22 Indikatorer knyttet til motiverende tiltak for fysisk aktivitet og gange som f.eks. tilrettelegging for kulturelle opplevelser eller egen deltagelse i skapende aktiviteter og tilrettelegging for midlertidige tilbud (Popupparken o.l.)	59
Tabell 23 Indikatorer med relevans for strategisk forankring av tiltak for fysisk aktivitet og gange i det kommunale oversiktsplanarbeidet fra mål, til handlings – og økonomiplaner (dvs. drifts- og investeringer. Tabellen fortsetter på neste side	66
Tabell 24 Indikatorer om kunnskapsgrunnlaget for fysisk aktivitet og gange; medvirkning, demografi og lokal folkehelseinformasjon.	67
Tabell 25 Indikatorer om kompetanse og organisering av planprosessen. Forslag.....	68
Tabell 26 Indikatorer om bidrag til planprosesser for fysisk aktivitet og gange fra regionalt nivå (informasjon og veiledning av kommunene, bruk av innsigelser)	68
Tabell 27 Arealindikatorer/ Arealstatistikk med relevans til temaet det overordnede nettverket. NB. Se også tabell 3. Offisielle nasjonale indikatorer som kan inngå i en fremtidig indeks fra Miljødirektoratets Miljøstatus, indikatorer utarbeidet av SSB i samarbeide med KMD og indikatorer brukt i forbindelse med byvekstavtaler i regi av Samferdselsdepartementet.....	79
Tabell 28 Arealstatistikk med relevans for sammenheng og konnektivitet. Forslag	79
Tabell 29 Arealstatistikk fra SSB med relevans for temaet muligheter for å nå dagliglivets gjøremål. 80	
Tabell 30 Arealstatistikk fra SSB med relevans for temaet tilgang og nærhet til grønne områder og byrom/andre uterom for egenorganisert fysisk aktivitet	80
Tabell 31 Arealstatistikk med relevans for temaet anlagte områder for å gå, Nasjonale, offisielle.....	81
Tabell 32 Arealstatistikk med relevans for temaet tilgang og nærhet til grønne områder og andre byrom/uterom for egenorganisert fysisk aktivitet.....	82
Tabell 33 Eksempler på arealstatistikk fra andre land. Formgiving av skolers og barnehagers uteområder med sikte på å skape variasjon og mange ulike bruksmuligheter	83

Tabell 34 Statistikk med relevans for strategisk forankring av tiltak for fysisk aktivitet og gange i det kommunale oversiktsplanarbeidet fra mål, til handlings – og økonomiplaner (dvs. drifts- og investeringer)	83
Tabell 36 Statistikk knyttet til kunnskapsgrunnlaget (medvirkning, faglig kunnskapsgrunnlag)for medvirkning i planprosesser for fysisk aktivitet og gange, inkludert hvem som deltar og bruk av barnetråkk/ folketråkk. Forslag.....	84
Tabell 37 Statistikk om kunnskapsgrunnlaget for fysisk aktivitet og gange; medvirkning, demografi og lokal folkehelseinformasjon. Andre land.....	84
Tabell 38 Statistikk om bidrag til planprosesser for fysisk aktivitet og gange fra regionalt nivå (informasjon og veiledning av kommunene, bruk av innsigelser)	84

Litteratur

- ACTIVE LIVING RESEARCH 2011. The power of trails for promoting physical activity in communities.
- ARADI, R., HALVORSEN THORÉN, K. & FJØRTOFT, I. 2016. The urban landscape as affordance for adolescents' everyday physical activity. *Landscape Research*, 41, 569-584.
- ARANDA-BALBOA, M., HUERTAS-DELGADO, F., HERRADOR-COLMENERO, M., CARDON, G. & CHILLÓN, P. 2020. Parental barriers to active transport to school: A systematic review. *International journal of public health*, 65, 87-98.
- ARIFFIN, R. N. R. & ZAHARI, R. K. 2013. Perceptions of the urban walking environments. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 105, 589-597.
- BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENTET, B.-O. O. 2003. FNs konvensjon om barnets rettigheter. . Oslo.
- BARTON, D., GUNDERSEN, V. & VENTER, Z. S. 2021. Bruk av stordata i arbeidet med å tilrettelegge for fysisk aktivitet. Kunnskapsstatus og forslag til anvendelse i Norge. *NINA Rapport*, 1937.
- BERGEM, R., DAHL, S. L., OLSEN, G. M. & SYNNEVÅG, E. S. 2019. Nærmiljø og lokalsamfunn for folkehelse. Sluttrapport frå evaluering av prosjektet Kartlegging og utviklingsarbeid om nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelse.
- BIRD, E., IGE, J., PILKINGTON, P., PINTO, A., PETROKOFISKY, C. & BURGESS-ALLEN, J. 2018. Built and natural environment planning principles for promoting health: an umbrella review. *BMC public health*, 18, 930.
- BOVERKET 2007. Landskapets opplevelsesvärden - vilka är de och var finns de? : Miljömålsprojekt.
- BOVERKET & MOVIMUM 2015. Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö.
- BREIVIK, G. & RAFOSS, K. 2017. Fysisk aktivitet; omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet Norges Idrettshøgskole, Norges Arktiske Universitet, Helsedirektoratet.
- BRINGOLF-ISLER, B., GRIZE, L., MADER, U., RUCH, N., SENNHAUSER, F. H. & BRAUN-FAHRLANDER, C. 2008. Personal and environmental factors associated with active commuting to school in Switzerland. *Prev Med*, 46, 67-73.
- BURGESS, J., HARRISON, C.M., LIMB, M., 1988. People, Parks and the Urban Green: A Study of Popular Meanings and Values for Open Spaces in the City. *Urban Studies*, 25, 455-473.
- CARR, L. J., DUNSIGER, S. I. & MARCUS, B. H. 2011. Validation of Walk Score for estimating access to walkable amenities. *British journal of sports medicine*, 45, 1144-1148.

- CARVER, A., TIMPERIO, A., HESKETH, K. & CRAWFORD, D. 2010. Are children and adolescents less active if parents restrict their physical activity and active transport due to perceived risk? *Social science & medicine*, 70, 1799-1805.
- CERIN, E., CONWAY, T. L., SAELENS, B. E., FRANK, L. D. & SALLIS, J. F. 2009. Cross-validation of the factorial structure of the Neighborhood Environment Walkability Scale (NEWS) and its abbreviated form (NEWS-A). *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 6, 1-10.
- CERIN, E., NATHAN, A., VAN CAUWENBERG, J., BARNETT, D. W. & BARNETT, A. 2017. The neighbourhood physical environment and active travel in older adults: a systematic review and meta-analysis. *International journal of behavioral nutrition and physical activity*, 14, 1-23.
- DALEN, H. B. 2021. *Barn fra vestkanten mest aktive i Oslo* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/barn-fra-vestkanten-mest-aktive-i-oslo> [Accessed].
- DEMPSEY, N. 2008. Quality of the built environment in urban neighbourhoods. *Planning, Practice & Research*, 23, 249-264.
- DUNCAN, D. T., ALDSTADT, J., WHALEN, J., MELLY, S. J. & GORTMAKER, S. L. 2011. Validation of walk score for estimating neighborhood walkability: an analysis of four US metropolitan areas. *International journal of environmental research and public health*, 8, 4160-4179.
- ELLIS, G., HUNTER, R., TULLY, M. A., DONNELLY, M., KELLEHER, L. & KEE, F. 2016. Connectivity and physical activity: using footpath networks to measure the walkability of built environments. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 43, 130-151.
- FARKAS, B., WAGNER, D. J., NETTEL-AGUIRRE, A., FRIEDENREICH, C. & MCCORMACK, G. R. 2019. Evidence synthesis—A systematized literature review on the associations between neighbourhood built characteristics and walking among Canadian adults. *Chronic Diseases and Injuries in Canada*, 39.
- FARNER, A. & NISTOV, S. 1973. Til fots. Planlegging med hensyn til fotgjengeren. In: NIBR (ed.) *NIBR rapport*. Oslo: NIBR.
- FIGARI, H., HAALAND, H. & KRANGE, O. 2009. Friluftsliv som hverdagsliv. Innvandrerkvinner bruk av utendørsområ- der i Groruddalen. Norsk institutt for naturforskning.
- FIGARI, H., KRANGE, O. & NORDBAKKE, S. 2019. Bruk og tilrettelegging av urban natur. En kunnskapssyntese. *NINA Rapport*. Oslo: Norsk institutt for naturforskning.
- FILKOBSKI, I., ROFÈ, Y. & TAL, A. 2016. Community gardens in Israel: Characteristics and perceived functions. *Urban Forestry & Urban Greening*, 17, 148-157.
- FN SAMBANDET. 2020. Available: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/baerekraftige-byer-og-lokalsamfunn> [Accessed].

- FOLKHÄLSOMYNDIGHETEN 2014a. Främja goda levnadsvanor genom insatser i livsmiljön
- Planera och följa upp fysisk aktivitet. Arbetsmaterial/utkast. Folkhälsomyndigheten.
- FOLKHÄLSOMYNDIGHETEN 2014b. Främja goda levnadsvanor genom insatser i livsmiljön. Planera och följa upp fysisk aktivitet
- FONGAR, C., AAMODT, G., RANDRUP, T. B. & SOLFJELD, I. 2019. Does Perceived Green Space Quality Matter? Linking Norwegian Adult Perspectives on Perceived Quality to Motivation and Frequency of Visits. *International journal of environmental research and public health*, 16, 2327.
- FRANK, L. D., SALLIS, J. F., SAELENS, B. E., LEARY, L., CAIN, K., CONWAY, T. L. & HESS, P. M. 2010. The development of a walkability index: application to the Neighborhood Quality of Life Study. *British journal of sports medicine*, 44, 924-933.
- FUTUREBUILT & FRAMTIDENS BYGG 2014. Grønn Mobilitet. Veileder for grønn mobilitet i byområder.
- FUTUREBUILT/ FRAMTIDENS BYGG 2014. Grønn Mobilitet. Veileder for grønn mobilitet i byområder.
- FYHRI, A., INGEBRIGTSEN, R., CICCONE, A., & MEYER, S. F. 2018. Trygghet og mobilitet gjennom døgnet – sluttrapport. TØI-rapport 1629/2018. .
- GASCON, M., GÖTSCHI, T., DE NAZELLE, A., GRACIA, E., AMBRÒS, A., MÁRQUEZ, S., MARQUET, O., AVILA-PALENCIA, I., BRAND, C., IACOROSI, F., RASER, E., GAUPP-BERGHAUSEN, M., DONS, E., LAEREMANS, M., KAHLMEIER, S., SÁNCHEZ, J., GERIKE, R., ANAYA-BOIG, E., PANIS LUC, I. & NIEUWENHUIJSEN, M. 2019. Correlates of Walking for Travel in Seven European Cities: The PASTA Project. *Environmental Health Perspectives*, 127, 097003.
- GEHL ARCHITECTS 2014. Bylivsundersøkelse. Oslo kommune.
- GEHL, J. & GEMZØE, L. 2004. *Public spaces-public life*, Arkitektens Forlag.
- GIBSON, J., J., 1979. *The Ecological Approach to Visual Perception.*, Boston, Houghton Mifflin Harcourt (HMH).
- GILES-CORTI, B., BROOMHALL, M. H., KNUIMAN, M., COLLINS, C., DOUGLAS, K., NG, K., LANGE, A. & DONOVAN, R. J. 2005. Increasing walking: how important is distance to, attractiveness, and size of public open space? *American journal of preventive medicine*, 28, 169-176.
- GOBSTER, P. H. 2002. Managing urban parks for a racially and ethnically diverse clientele. *Leisure sciences*, 24, 143-159.
- GRAHN, P. 1991. *Om parkers betydelse*. Doktoravhandling, Sveriges Landbruksuniversitet.
- GRAHN, P. 1993. Planera för bättre hälsa!—om samband mellan grönområden och hälsa. *Extract from: Planera för en bärkraftig utveckling*, 21.

- GRAHN, P. & BERGGREN-BÄRRING, A. 1995. Experiencing parks. Man's basic underlying concepts of qualities and activities and their impact on park design. *Ecological aspects of green areas in urban environments*. Ås: Rapport fra den 19. Landskonferansen om Park-, Idretts- og friluftsanlegg.
- GRAHN, P. & BERGGREN-BÄRRING, A. 2008. Experiencing parks, Man's basic underlying concepts of qualities and activities, and their impacts on park design. *Landskapskonferansen om Park, Idrett og friluftsanlegg*. Lund, Uppsala.
- GRAHN, P. & STIGSDOTTER, U. K. 2010. The relation between perceived sensory dimensions of urban green space and stress restoration. *Landscape and urban planning*, 94, 264-275.
- GUNDERSEN, V., SKÅR, M., O'BRIEN, L., WOLD, L. C. & FOLLO, G. 2016. Children and nearby nature: A nationwide parental survey from Norway. *Urban Forestry & Urban Greening*, 17, 116-125.
- HAGEN, A. L., ANDERSEN, B., BRATTBAKK, I., DAHLGREN, K., ASCHER, B. E. & KOLLE, E. 2016. Ung og ute: En studie av ungdom og unge voksnes bruk av uterom. *Arbeidsforskningsinstituttets rapportserie*. Arbeidsforskningsinstituttet, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- HAGEN, O. H., TENNØY, A. & KNAPSKOG, M. 2019. Kunnskapsgrunnlag for gåstrategier. *TØI-Rapport 1688/2019*. TØI.
- HALL, C. M. & RAM, Y. 2018. Walk score® and its potential contribution to the study of active transport and walkability: A critical and systematic review. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 61, 310-324.
- HEIMBURG, D. V., RANGUL, V., GRAVAAS, B. C., EIKSUND, S., SLIPER, J. O., OPDAHL, S., KVISTAD, K., FOSSLAND MOA, P., KROKSTAD, S. & SUND, E. R. 2019. Nærmiljø i Trøndelag 2019: trivsel, opplevd trygghet, tilgjengelighet til tjenester og nærmiljøressurser, og støy. *Helsestatistikk-rapport nummer 5 fra HUNT4*. HUNT, NTNU.
- HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET 2020. Sammen om aktive liv. Handlingsplan for fysisk aktivitet 2020–2029.
- HELSE – OG OMSORGSDEPARTEMENTET 2015. Folkehelsemeldingen - Mestring og muligheter.
- HELSE – OG OMSORGSDEPARTEMENTET 2019. Gode liv i eit trygt samfunn.
- HELSEDIREKTORATET 2014. Samfunnsutvikling for god folkehelse. *In: FOLKEHELSE*, D. (ed.).
- HILLNHÜTTER, H. 2016. Pedestrian access to public transport.
- HILLSDON, M., COOMBES, E., GRIEW, P. & JONES, A. 2015. An assessment of the relevance of the home neighbourhood for understanding environmental influences on physical activity: how far from home do people roam? *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 12, 1-8.
- HJORT, M. 2019. *Transparent designproces: Inddragelse af evidens gennem tværfagligt samarbejde*. Doktoravhandling.

- HJORTHOL, R., ENGBRETSSEN, Ø. & UTENG, T. P. 2014. Den nasjonale reisevaneundersøkelsen 2013/2014 – nøkkelrapport.: Transportøkonomisk institutt.
- HJORTHOL, R. & NORDBAKKE, S. 2015. Barns aktiviteter og daglige reiser i 2013/2014. *TØI rapport*. Transportøkonomisk institutt.
- HJORTHOL, R. K., J.R., TENNØY, A., 2013. Gåstrategi for eldre – kunnskapsgrunnlag for planlegging i Kristiansand. *In: TØI (ed.) TØI-rapport*
- HØYLAND, K., DENIZOU, K., BAER, B., EVENSMO, H. F. & FERAGEN, P. S. 2018. Fra universelt utformede bygg til inkluderende områdeutvikling. *In: SINTEF (ed.) SINTEF Fag 50*. Oslo: SINTEF.
- HAAGENSEN, T. 2007. Byer og miljø: indikatorer for miljøutviklingen i de ti største kommunene. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- HAAGENSEN, T. 2012a. Byer og miljø. Indikatorer for miljøutviklingen i "Framtidens byer". *In: SSB (ed.)*
- HAAGENSEN, T. 2012b. Byer og miljø. Indikatorer for miljøutviklingen i "Framtidens byer". *In: SENTRALBYRÅ, S. (ed.) Rapporter*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- HAAGENSEN, T. 2021. Byer og miljø. Indikatorer for effektiv arealbruk og miljøvennlig transport. *In: SSB (ed.) Rapporter*. Oslo - Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- JANSSON, M., FORS, H., LINDGREN, T. & WISTRÖM, B. 2013. Perceived personal safety in relation to urban woodland vegetation—A review. *Urban Forestry & Urban Greening*, 12, 127-133.
- KACZYNSKI, A. & STANIS, S. W. 2010. Community park audit tool (CPAT).
- KACZYNSKI, A. T. & HENDERSON, K. A. 2007. Environmental correlates of physical activity: a review of evidence about parks and recreation. *Leisure Sciences*, 29, 315-354.
- KACZYNSKI, A. T., KOOHSARI, M. J., STANIS, S. A. W., BERGSTROM, R. & SUGIYAMA, T. 2014. Association of street connectivity and road traffic speed with park usage and park-based physical activity. *American journal of health promotion*, 28, 197-203.
- KACZYNSKI, A. T., POTWARKA, L. R. & SAELENS, B. E. 2008. Association of park size, distance, and features with physical activity in neighborhood parks. *American journal of public health*, 98, 1451-1456.
- KACZYNSKI, A. T., SCHIPPERIJN, J., HIPPEL, J. A., BESENYI, G. M., STANIS, S. A. W., HUGHEY, S. M. & WILCOX, S. 2016. ParkIndex: Development of a standardized metric of park access for research and planning. *Preventive Medicine*, 87, 110-114.

- KARTVERKET. 2019. *Tilgjengelighetsvurderinger - for rullestolbrukere og synshemmede - friluftsliv* [Online]. Available: <https://kartkatalog.geonorge.no/metadata/5a7033dd-fb13-4d0c-ac6f-286abfced13> [Accessed 03.12.2020].
- KARTVERKET. kontinuerlig. *Nasjonal database for turruter*. [Online]. Available: https://www.kartverket.no/geodataarbeid/dok-og-temadata/turruter#_ga=2.92420125.1437830169.1629297683-1717563958.1628867346 [Accessed 23.12.2021].
- KOLLE, E., STOKKE, J. S. & HANSEN, B. H., ANDERSSON, S., 2011. Fysisk aktivitet blant 6-, 9- og 15-åringer i Norge. Resultater fra en kartlegging i 2011. In: HELSEDIREKTORATET (ed.) *Rapport*. Oslo: Norges Idrettshøgskole.
- KOMMUNAL- OG DISTRIKTSDEPARTEMENTET 2021 (siste endring). Forskrift om kart, stedfestet informasjon, arealformål og kommunalt planregister (kart- og planforskriften)
- In: DISTRIKTSDEPARTEMENTET, K.-O. (ed.).
- KOMMUNAL- OG MODERNISERINGSDEPARTEMENTET & KARTVERKET. 2021a. *Kartlegging av tilgjengelighet og universell utforming i tettstedsområder* [Online]. Available: <https://www.kartverket.no/globalassets/geodataarbeid/tilgjengelegheit/veiledertettsteder.pdf> lastet ned 03.12.2021 [Accessed].
- KOMMUNAL- OG MODERNISERINGSDEPARTEMENTET & KARTVERKET 2021b. Veileder. Kartlegging av tilgjengelighet i friluftsområder. In: KARTVERKET (ed.).
- KOMMUNAL- OG MODERNISERINGSDEPARTEMENTET (KMD) 2016. *Byrom - en idehåndbok (City space - an idea manual)*.
- KONIJNENDIJK, C. C., ANNERSTEDT, M., NIELSEN, A. B. & MARUTHAVEERAN, S. 2013. Benefits of urban parks - A systematic review. *A Report for IFPRA, Copenhagen & Alnarp*.
- KOOHSARI, M. J., SUGIYAMA, T., LAMB, K. E., VILLANUEVA, K. & OWEN, N. 2014. Street connectivity and walking for transport: role of neighborhood destinations. *Preventive medicine*, 66, 118-122.
- KOTHENCZ, G., KOLCSÁR, R., CABRERA-BARONA, P. & SZILASSI, P. 2017. Urban green space perception and its contribution to well-being. *International journal of environmental research and public health*, 14, 766.
- KS. 2020. Available: <https://www.ks.no/om-ks/om-ks/hvem-er-vi/> [Accessed 02.02.2020].
- KYTTA, M., KAHILA, M. & BROBERG, A. 2011. Perceived environmental quality as an input to urban infill policy-making. *Urban Design International*, 16, 19-35.
- KYTTÄ, M. 2004. The extent of children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria for child-friendly environments. *Journal of environmental psychology*, 24, 179-198.

- LILLEFJELL, M., MAASS, R. & ESPNES, G. A. 2013. Helse og Livskvalitet i Malvik kommune 2012 - LEV VEL. Senter for helsefremmende forskning HIST/NTNU.
- LIMSTRAND, T. 2000. En kartlegging av uteaktivitet i barnehager, SFO og grunnskoler i Nordland.
- MAYOR OF LONDON. TRANSPORT FOR LONDON 2017. Healthy Streets for London.
- Prioritising walking, cycling and public transport to create a healthy city.
- MCCORMACK, G. R., ROCK, M., TOOHEY, A. M. & HIGNELL, D. 2010. Characteristics of urban parks associated with park use and physical activity: A review of qualitative research. *Health & place*, 16, 712-726.
- MILJØDIREKTORATET 2013. Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder.
- MILJØDIREKTORATET 2021. M-2061. Veileder om behandling av støy i arealplanlegging
- Arealplanlegging skal utvikle gode bomiljø, fremme bokvalitet og forebygge at støy gir søvnmønstre og helseplager. *In: MILJØDIREKTORATET (ed.)*.
- MILJØDIREKTORATET MILJØSTATUS. *Miljøindikatorer* [Online]. Available: <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/friluftsliv/miljomal-3.1/miljoindikator-3.1.2/> [Accessed].
- MILJØDIREKTORATET MILJØSTATUS. *Miljøstatus, Forurensning og støy. Støy* [Online]. Available: <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/forurensning/stoy/> [Accessed].
- MORRIS, S., GUELL, C. & POLLARD, T. M. 2019. Group walking as a "lifeline": Understanding the place of outdoor walking groups in women's lives. *Social Science & Medicine*, 238, 112489.
- MOSER, T. & MARTINSEN, M. T. 2010. The outdoor environment in Norwegian kindergartens as pedagogical space for toddlers' play, learning and development. *European early childhood education research journal*, 18, 457-471.
- MOUDON, A. V., LEE, C., CHEADLE, A. D., GARVIN, C., JOHNSON, D. B., SCHMID, T. L. & WEATHERS, R. D. 2007. Attributes of environments supporting walking. *American Journal of Health Promotion*, 21, 448-459.
- MOURATIDIS, K., ETTEMA, D. & NÆSS, P. 2019. Urban form, travel behavior, and travel satisfaction. *Transportation research part A: policy and practice*, 129, 306-320.
- NENSETH, V. 2015. *Styring ved hjelp av miljøindikatorer* [Online]. Available: <https://www.tiltak.no/0-overordnede-virkemidler/0-4-kunnskap-og-verktoey-som-hjelpemidler/o-4-1/> [Accessed 07.12.2020].
- NENSETH, V., CHRISTANSEN, P. & HALD, M. 2012. Indikatorer for miljøvennlig bytransport i Norge. Sammenhenger og sammenligninger. *In: TØI (ed.)*.

- NES, R., HANSEN, T., BARSTAD, A., VITTERSØ, J., CARLQUIST, E. & RØYSAMB, E. 2018. Livskvalitet. Anbefalinger for et bedre målesystem. Oslo: Helsedirektoratet.
- NILSEN, A. 2014. *Changes in play area size in kindergartens: tensions in the role of the landscape architect*. Ph. d. thesis 2014: 30. Department of Landscape Architecture and Spatial
- NILSSON, M. E. & LINDQVIST, M. 2008. *Upplevd ljudkvalitet i parker och grönområden i Stockholm*, Stockholms universitet.
- NORDBØ, E. C. A. 2019. Health-promoting environments for children and adolescents: Built environment characteristics as resources for activity participation and well-being.
- NORDBØ, E. C. A., NORDH, H., RAANAAS, R. K. & AAMODT, G. 2018. GIS-derived measures of the built environment determinants of mental health and activity participation in childhood and adolescence: a systematic review. *Landscape and urban planning*, 177, 19-37.
- NORDBØ, E. C. A., NORDH, H., RAANAAS, R. K. & AAMODT, G. 2020. Promoting activity participation and well-being among children and adolescents: a systematic review of neighborhood built-environment determinants. *JB I Evidence Synthesis*, 18, 370-458.
- NORDH, H. & OLAFSSON, A. S. 2021. Plans for urban green infrastructure in Scandinavia. *Journal of Environmental Planning and Management*, 64, 883-904.
- NÆSS, P. 2011. *Lokalisering av bolig og arbeidsplasser* [Online]. Available: <https://www.tiltak.no/a-begrense-transportarbeidet/a-1-lokalisering/a-1-2/> [Accessed].
- NØRGAARD, E., ROGNERUD, L. M. & STORRUD, A. 2018. Indikatorer til FNs Bærekraftsmål. Kartlegging av tilgjengelig statistikk i Norge for måling av FNs bærekraftsmål. SSB.
- OPINION AS 2020. Barns aktiviteter og daglige reiser i 2020.
- OSLO KOMMUNE. *Areal og friområder* [Online]. Available: <https://www.oslo.kommune.no/statistikk/miljostatus/areal-og-friomrader/#gref> [Accessed 13.05. 2021].
- OSLO KOMMUNE 2009. Kommunedelplan for torg og møteplasser. In: PLAN- OG BYGNINGSETATEN AVDELING FOR BYUTVIKLING (ed.).
- OSLO KOMMUNE 2015. Kommuneplan 2015 Oslo mot 2030 DEL 2. Juridisk arealdel. Vedtatt av Oslo bystyre 23.09.2015 (sak 262).
- OSLO KOMMUNE 2018. Publikumsundersøkelsen. Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans.
- OSLO KOMMUNE & VIKEN FYLKESKOMMUNE 2020. Indikatorer for areal og transport i Oslo og Akershus Måloppnåelse 2018. Oppfølging av Regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus.

- PAULO DOS ANJOS SOUZA BARBOSA, J., HENRIQUE GUERRA, P., DE OLIVEIRA SANTOS, C., DE OLIVEIRA BARBOSA NUNES, A. P., TURRELL, G. & ANTONIO FLORINDO, A. 2019. Walkability, overweight, and obesity in adults: a systematic review of observational studies. *International journal of environmental research and public health*, 16, 3135.
- PESCHARDT, K. K., SCHIPPERIJN, J. & STIGSDOTTER, U. K. 2012. Use of small public urban green spaces (SPUGS). *Urban forestry & urban greening*, 11, 235-244.
- PETTERSEN, A.-M. & STØREN, K. S. 2020. Livskvalitetsundersøkelsen 2020. Dokumentasjonsnotat. In: SENTRALBYRÅ, S. (ed.) *Notater*. Statistisk sentralbyrå.
- RAFOSS, K., TANGEN, J. O., BREIVIK, G. & THORÉN, A.-K. H. 2010. Fysisk aktivitet; omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet.
- RAHM, J., STERNUDD, C. & JOHANSSON, M. 2020. "In the evening, I don't walk in the park": The interplay between street lighting and greenery in perceived safety. *Urban Design International*.
- RISHAUG, V. S. 2015. Et aktivt utemiljø for unge jenter. *Arkitektur N*, 3.
- RISHAUG, V. S. & PETERSEN, V. S. 2020. Derfor er unge jenter mindre aktive på fritiden enn guttene. *Adresseavisen*.
- ROEMMICH, J. N., EPSTEIN, L. H., RAJA, S. & YIN, L. 2007. The neighborhood and home environments: disparate relationships with physical activity and sedentary behaviors in youth. *Annals of Behavioral Medicine*, 33, 29-38.
- SALLIS, J. F., CERIN, E., CONWAY, T. L., ADAMS, M. A., FRANK, L. D., PRATT, M., SALVO, D., SCHIPPERIJN, J., SMITH, G. & CAIN, K. L. 2016. Physical activity in relation to urban environments in 14 cities worldwide: a cross-sectional study. *The Lancet*, 387, 2207-2217.
- SALLIS, J. F., CERVERO, R. B., ASCHER, W., HENDERSON, K. A., KRAFT, M. K. & KERR, J. 2006. An ecological approach to creating active living communities. *Annual review of public health*, 27.
- SALVO, D., BANDA, J. A., SHEATS, J. L., WINTER, S. J., DOS SANTOS, D. L. & KING, A. C. 2017. Impacts of a temporary urban pop-up park on physical activity and other individual-and community-level outcomes. *Journal of Urban Health*, 94, 470-481.
- SANG, Å. O., KNEZ, I., GUNNARSSON, B. & HEDBLUM, M. 2016. The effects of naturalness, gender, and age on how urban green space is perceived and used. *Urban Forestry & Urban Greening*, 18, 268-276.
- SCHIPPERIJN, J., EKHOLM, O., STIGSDOTTER, U. K., TOFTAGER, M., BENTSEN, P., KAMPER-JØRGENSEN, F. & RANDRUP, T. B. 2010. Factors influencing the use of green space: Results from a Danish national representative survey. *Landscape and urban planning*, 95, 130-137.
- SEGAR, M. L., HEINRICH, K. M., ZIEFF, S. G., LYN, R., GUSTAT, J., PERRY, C. K., MEYER, M. R. U., BORNSTEIN, D., MANTEIGA, A. & EYLER, A. A. 2017. What walking means to moms: insights

- from a national sample to frame walking in compelling ways to low-income urban mothers. *Journal of Transport & Health*, 5, 5-15.
- SHAW, B., BICKET, M., ELLIOTT, B., FAGAN-WATSON, B., MOCCA, E. & HILLMAN, M. 2015. Children's independent mobility: an international comparison and recommendations for action.
- SMART SUSTAINABLE CITIES. 2021. *United 4 smart sustainable cities* [Online]. Available: <https://www.itu.int/en/ITU-T/ssc/united/Pages/default.aspx> [Accessed].
- SMITH, M., HOSKING, J., WOODWARD, A., WITTEN, K., MACMILLAN, A., FIELD, A., BAAS, P. & MACKIE, H. 2017. Systematic literature review of built environment effects on physical activity and active transport—an update and new findings on health equity. *International journal of behavioral nutrition and physical activity*, 14, 1-27.
- SOUTH, J., GIUNTOLI, G., KINSELLA, K., CARLESS, D., LONG, J. & MCKENNA, J. 2017. Walking, connecting and befriending: A qualitative pilot study of participation in a lay-led walking group intervention. *Journal of Transport & Health*, 5, 16-26.
- SSB1106. 2013 - 2020. *11016: Areal, etter arealklasse (km²) (K) 2013 - 2020* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/11016/> [Accessed].
- SSB 04859. 2000 - 2021. *04859: Areal og befolkning i tettsteder (T)* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/04859> [Accessed 22.11.2021].
- SSB 06181. 1998 - 2019. *Levevaner, etter kjønn og alder (prosent)* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/06181/> lastet ned 06.12.2021 [Accessed].
- SSB 09578. 2011 - 2020. *Andel bosatte i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng, etter alder (prosent)* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/09579> lastet ned 23.11.2021 [Accessed].
- SSB 09579. 2011 - 2020. : *Andel bosatte i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng, etter alder (prosent) (K)* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/09579> lastet ned 23.11.2021 [Accessed].
- SSB 09581. 2011 - 2020. *Andel bosatte i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng, etter alder og tettstedstørrelse (prosent)* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/09581/> lastet ned 24.11.2021 [Accessed].
- SSB 09582. 2011 -2020. *Andel bygninger i tettsteder med trygg tilgang til rekreasjonsareal og nærturterreng, etter bygningstype (prosent)* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/09582/> lastet ned 24.11.2021 [Accessed].
- SSB 09594. 2011 - 2021. *09594: Arealbruk og arealressurser, etter arealklasser (km²) (K) (B)* [Online]. SSB. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/09594/> [Accessed 23.12.2021].
- SSB 09757. 2012 - 2018. *Bomiljø for personer (prosent), etter type bomiljø, statistikkvariabel, år og familiefase* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/09757> lastet ned 06.12.2021 [Accessed].

- SSB 11441. 2014 - 2019. *11441: Nye bygninger, antall og bruksareal, etter avstand til eksisterende tettsted, bygningstype og arealklasse (K)* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/11441/> [Accessed 22.11.2021].
- SSB 11845. 2015 - 2020. *Veier, parkering, belysning, holdeplasser (K)* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/11845> lastet ned 05.12.2021 [Accessed].
- SSB 12243. 2015 - 2020. *Omfang av rekreasjonsområder i tettsted, inkludert Universell utforming, etter tilgjengelige områder og i alt og med kommunalt driftsansvar (K)* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/12243/> [Accessed].
- SSB 12593. 2015 - 2020. *Tilrettelegging for friluftsliv. Ressursinnsats og tiltak (K)* [Online]. SSB. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/12593> [Accessed].
- SSB 13008. 2015 -2020. *Antall planer med innsigelser og antall innsigelsesbegrunnelser til kommuneplaner, kommunedelplaner og reguleringsplaner, etter innsigelsesmyndighet og begrunnelser brukt for innsigelser (K) 2015 - 2020* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/13008/> [Accessed].
- SSB 13118. 2015 -2020. *13118: Behandling av ulike tema i overordnede kommunale planer, etter region, tema som er forankret i overordnede planer, statistikkvariabel og år* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/statbank/table/13118/> [Accessed].
- SSB. Lastet ned 06.12.2021. *Levekår* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekar> [Accessed].
- SSB. Årlig. *Arealprofiler* [Online]. Available: https://public.tableau.com/app/profile/statistisk.sentralbyr.statistics.norway/viz/vis-arealprofiler_15861747507120/AREALPROFILERFORSIDE [Accessed].
- SSB LEVEKÅRSUNDERSØKELSEN. 2021. *Fattigdomsproblemer, levekårsundersøkelsen* [Online]. Available: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekar/statistikk/fattigdomsproblemer-levokarsundersokelsen> Lastet ned 06.12.2021 [Accessed].
- STATENS PLANVERK 1976. Stadens trafiknät. In: PLANVERK, S. (ed.) *Statens planverks rapportserie*. Statens planverk.
- STATENS VEGVESEN. *Nasjonal vegdatabank (NVDB)*, [Online]. Available: <https://vegkart.atlas.vegvesen.no/#kartlag:geodata/@600000,7225000,3/splash:main> lastet ned 25.11.2021 [Accessed].
- STATENS VEGVESEN 2019. Den nasjonale reisevaneundersøkelsen.
- STATENS VEGVESEN 2020. Nasjonalt regnskap for bærekraftig mobilitet 2019. In: STATENS VEGVESEN (ed.). Trondheim.
- STATENS VEGVESEN 2021. Årsrapport 2020. In: STATENS VEGVESEN (ed.) *Årsrapport*. Lillehammer.

- STATENS VEGVESEN VEGDIREKTORATET 2018. Nasjonalt gåregnskap 2017. *In: VEGVESEN, S. (ed.)*. Oslo: Statens vegvesen Vegdirektoratet.
- STATISTISKA CENTRALBYRÅN 2018. Grundskolor och friytor. Nationell kartläggning och uppföljning av grundskoleelevers tillgång till friytor 2014-2017 *In: CENTRALBYRÅN, S. (ed.)*. Stockholm.
- STEENE-JOHANNESSEN, J., ANDERSSEN, S. A., BRATTETEIG, M., MASS DALHAUG, E., ANDERSEN, I. D., KLOMSTEN ANDERSEN, O. R., KOLLE, E., EKELUND, U. & DØGELENE, K. E., AIMEE A 2019. Nasjonalt overvåkingsystem for fysisk aktivitet og fysisk form. Kartlegging av fysisk aktivitet, sedat tid og fysisk form blant barn og unge 2018 (ungKan3). Norges Idrettshøgskole.
- STØREN, K. S. & RØNNING, E. 2021. Livskvalitet i Norge 2021. *In: SENTRALBYRÅ, S. (ed.) Notat*. Statistisk sentralbyrå.
- STØREN, K. S., RØNNING, E. & GRAM, K. H. 2020. Livskvalitet i Norge 2020. *In: SENTRALBYRÅ, S. (ed.) Notater*. Statistisk sentralbyrå.
- SUÁREZ, M., BARTON, D. N., CIMBUROVA, Z., RUSCH, G. M., GÓMEZ-BAGGETHUN, E. & ONAINDIA, M. 2020. Environmental justice and outdoor recreation opportunities: A spatially explicit assessment in Oslo metropolitan area, Norway. *Environmental Science & Policy*, 108, 133-143.
- SUGIYAMA, T. & THOMPSON, C. W. 2007. Older people's health, outdoor activity and supportiveness of neighbourhood environments. *Landscape and urban planning*, 83, 168-175.
- SWECO 2018. Foreslåtte Indikatorer og Verktøykasse. *Attraktive og bærekraftige nordiske byer og regioner*. Nordisk ministerråd.
- SÄFVENBOM, R. & JORDALEN, G. 2017. Ung og aktiv i Oslo. *In: IDRETTSHØGSKOLE, N. (ed.)*.
- TCYMBAL, A., DEMETRIOU, Y., KELSO, A., WOLBRING, L., WUNSCH, K., WÄSCHE, H., WOLL, A. & REIMERS, A. K. 2020. Effects of the built environment on physical activity: a systematic review of longitudinal studies taking sex/gender into account. *Environmental health and preventive medicine*, 25, 1-25.
- THORÉN, A.-K. H., NORDBØ, E. C. A., NORDH, H. & OTTESEN, I. Ø. 2019. Uteområder i barnehager og skoler. Hvordan sikre kvalitet i utformingen.: NMBU.
- THORÉN, A.-K. H., NORDH, H. & HOLTH, A. L. 2018a. Studie av kommunalt og fylkeskommunal planlegging for Nærtur. Om kommunal og regional planlegging for etablering av turveier og turstier i Nærmiljøet.: Norges miljø- og biovitenskapelige universitet Fakultet for Landskap og Samfunn Institutt for landskapsarkitektur og Institutt for folkehelsevitenskap.
- THORÉN, A.-K. H. & NYHUUS, S. 1994. Planlegging av grønnstruktur i byer og tettsteder. *DN-håndbok*. Trondheim: Direktoratet for naturforvaltning,.

- THORÉN, K., WOLD, L., VISTAD, O., SKÅR, M., GUNDERSEN, V., BÆRUM, K., NORDH, H. & SKJEGGEDAL, T. 2015. Å gå i nærmiljøet i Moss—Hvem, når og hvorfor ikke? Om NFR-prosjektet nærtur, og noen foreløpige resultater. *Proceedings of Forskning i Friluft*.
- THORÉN, K. H., GUTTU, J. & PLØGER, J. 1997. Utearealer i boligområder. Bruk og betydning. En kunnskapsoversikt. *NIBR notat*, 113, 97.
- THORÉN, K. H., NORDH, H. & LUND, A. H. 2018b. Studie av kommunal og fylkeskommunal planlegging for NAERTUR. Om kommunal og regional planlegging for etablering av turveier og turstier i nærmiljøet. Fagrapport. Ås: Norges miljø-og biovitenskapelige universitet.
- THORÉN, R. & OPEDAL, S. 1997. Grønnstrukturen i byer og tettsteder: evaluering av grønnplanlegging i norske kommuner. NIBR-notat.
- TIMPERIO, A., BALL, K., SALMON, J., ROBERTS, R., GILES-CORTI, B., SIMMONS, D., BAUR, L. A. & CRAWFORD, D. 2006. Personal, family, social, and environmental correlates of active commuting to school. *Am J Prev Med*, 30, 45-51.
- TIMPERIO, A., CRAWFORD, D., TELFORD, A. & SALMON, J. 2004. Perceptions about the local neighborhood and walking and cycling among children. *Preventive medicine*, 38, 39-47.
- TRANSPORT FOR LONDON 2017. Guide to the Healthy Streets Indicators.
- TRANSPORT OF LONDON 2017. Pedestrian comfort level guidance.
- TRONDHEIM KOMMUNE 2014. Funksjons- og arealprogram for kommunale barnehageanlegg i Trondheim. Vedtatt av bystyret 2014.
- TRONDHEIM KOMMUNE 2015. Funksjons- og arealprogram for kommunale skoleanlegg i Trondheim. Vedtatt av bystyret 26.3.2015.
- TRONDHEIM KOMMUNE 2020. Folk i byen. Bylivsundersøkelse i Trondheim. Byplankontoret i Trondheim kommune.
- UNGDOM OG FRITID, MØTES, U. K., KANDU & TVERGA 2020. Møteplass datakultur. *In: UNGDOM OG FRITID, MØTES, U. K., KANDU & TVERGA (eds.)*.
- UNITED 4 SMART SUSTAINABLE CITIES, U. S. 2017. Collection methodology for key performance indicators.
- VAN HERZELE, A. & WIEDEMANN, T. 2003. A monitoring tool for the provision of accessible and attractive urban green spaces. *Landscape and urban planning*, 63, 109-126.
- VEISTEN, K., FLÜGEL, S., HALSE, A.H., FEARNLEY, N., SUNDFØR, H.B., HULLEBERG, N., GURI NATALIE & JORDBAKKE, N. 2020. Kollektivtrafikanter verdsetting av universell utforming og komfort. *In: TØI (ed.) TØI rapport*.

- VEIVALG. 2020. *Corona effekt for stolpejakten* [Online]. Available: <https://magasinetveivalg.no/corona-krise/corona-effekt-for-stolpejakten/> [Accessed 06.01.2020].
- VILLANUEVA, K., GILES-CORTI, B., BULSARA, M., MCCORMACK, G. R., TIMPERIO, A., MIDDLETON, N., BEESLEY, B. & TRAPP, G. 2012. How far do children travel from their homes? Exploring children's activity spaces in their neighborhood. *Health & place*, 18, 263-273.
- VISTAD, O., THORÉN, A.-K. H., SKÅR, M., WOLD, L., NORDH, H. & GUNDERSEN, V. 2014. Berre ein liten tur...!? Kunnskapsstatus om indre og ytre hindringer for kvardagsturen. *Utmark (1 og 2)*, 14.
- VISTAD, O. I., GUNDERSEN, V., WOLD, L. C., SKÅR, M., RYBRÅTEN, S. & DOKK, J. G. 2018. Effekter av å skilte og merke en eksisterende turrute. En undersøkelse av Turskilt-prosjekter i Vestby og Brumund. *NINA Rapport*. Norsk institutt for naturforskning.
- WALBERG, R. 2015. *Fotgjengervennlige omgivelser. En studie av omgivelsenes innvirkning på valg av gange som transportmiddel*. Master, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- WALKER, J. G. 2012. *Human Transit. How Clearer Thinking about Public Transit Can Enrich Our Communities and Our Lives.* , Washington, Island press
- YARDSTICK PARKCHECK 2012. Brukerundersøkelser Oslo – Norge Rapport om undersøkelse av enkeltparker. Yardstick Parkcheck Europa 2012. .
- ZHANG, H., CHEN, B., SUN, Z. & BAO, Z. 2013. Landscape perception and recreation needs in urban green space in Fuyang, Hangzhou, China. *Urban Forestry & Urban Greening*, 12, 44-52.
- ØKSENHOLT, K. V., TØNNESEN, A. & TENNØY, A. 2016. Hvordan utforme selvforsynte boligsatellitter med lav bilavhengighet. *TØI rapport*, 1530, 2016.
- ØVSTEDAL, L. & MELAND, S. 2011. Indikatorer for universell utforming for kollektivtrafikk på vei. SINTEF.

Vedlegg 1 Healthy streets indicator

Fra England har vi hentet et eksempel på hvordan prioritering og forbedringer av nettverket for å gå, sykle og å benytte kollektivtransport skal følges opp ved hjelp av 10 indikatorer (Mayor of London.Transport for London, 2017 s. 12)

10 Healthy Streets Indicators

- Pedestrians from all walks of life**
London's streets should be welcoming places for everyone to walk, spend time in and engage in community life.
People choose to walk, cycle and use public transport
Walking and cycling are the healthiest and most sustainable ways to travel, either for whole trips or as part of longer journeys on public transport. A successful transport system encourages and enables more people to walk and cycle more often. This will only happen if we reduce the volume and dominance of motor traffic and improve the experience of being on our streets.
- Clean air**
Improving air quality delivers benefits for everyone and reduces unfair health inequalities.
- People feel safe**
The whole community should feel comfortable and safe on our streets at all times. People should not feel worried about road danger or experience threats to their personal safety.
- Not too noisy**
Reducing the noise impacts of motor traffic will directly benefit health, improve the ambience of street environments and encourage active travel and human interaction.
- Places to stop and rest**
A lack of resting places can limit mobility for certain groups of people. Ensuring there are places to stop and rest benefits everyone, including local businesses, as people will be more willing to visit, spend time in, or meet other people on our streets.
- Easy to cross**
Making streets easier to cross is important to encourage more walking and to connect communities. People prefer direct routes and being able to cross streets at their convenience. Physical barriers and fast moving or heavy traffic can make streets difficult to cross.
- Shade and shelter**
Providing shade and shelter from high winds, heavy rain and direct sun enables everybody to use our streets, whatever the weather.
- People feel relaxed**
A wider range of people will choose to walk or cycle if our streets are not dominated by motorised traffic, and if pavements and cycle paths are not overcrowded, dirty, cluttered or in disrepair.
- Things to see and do**
People are more likely to use our streets when their journey is interesting and stimulating, with attractive views, buildings, planting and street art and where other people are using the street. They will be less dependent on cars if the shops and services they need are within short distances so they do not need to drive to get to them.

Source: Lucy Saunders

Vedlegg 2. AREALPROFILER. Oversikt over innhold

Kilde: (SSB, Årlig)

Indikatorer for arealprofiler

Velg kommune
Oslo

Nøkkeltall >>

 Boligareal per bosatt	 Bosatte per km² tettsted	 Andel innbyggere som bor i tettsted	 Andel boliger i blokk	 Andel SEFRAK-bygninger innenfor tettsted	 Nye boliger
 Andel nye leiligheter	 Nye fritidsbygninger	 Nye bygg i strandsonen	 Utbygging i faresoner/aktsomhetssoner	 Andel bebygd areal etter arealbruksklasse	 Nedbygging av dyrket jord
 Omdisponering av dyrket jord	 Omdisponering av dyrkbar jord	 Andel som jobber i sentrum	 Boligens nærhet til arbeidsplasser	 Boligens nærhet til sentrum	 Nye boliger siste 4 år nær sentrum
 Nærings nærhet til sentrumsone	 Trygg tilgang til rekreasjonsareal	 Trygg tilgang til nærturterreng	 Andel bosatte 60 år og eldre	 Andel kommunalt disponerte boliger	 Flyttinger innen kommunen per 1 000 innbyggere